

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

**ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ,
ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑ**

Διπλωματική Εργασία

**«Οι πολιτικές της εκπαίδευσης στο Ελληνικό Κοινοβούλιο – ανάλυση
στρατηγικής επικοινωνίας: Η περίπτωση της θέσπισης Ελάχιστης Βάσης
Εισαγωγής στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση»**

Αιμιλία - Ευγενία Σγούρου του Αναστασίου

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή:

Αθανάσιος Σαμαράς, Μον. Επίκουρος Καθηγητής (Επιβλέπων)

Φωτεινή Ασδεράκη, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια

Χαράλαμπος Γκούσιος, Αναπληρωτής Καθηγητής

Πειραιάς, 2023

Στη μητέρα μου, Ευπραξία

Το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό, δικό μου. Όποιες πληροφορίες και υλικό που περιέχονται έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον, τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή, αμέσως, ο τίτλος.

The intellectual work fulfilled and submitted based on the delivered master thesis is exclusive property of mine, personally. Appropriate credit has been given in this diploma thesis regarding any information and material included in it that have been derived from other sources. I am also fully aware that any misrepresentation in connection with this declaration may at any time result in immediate revocation of the degree title.

Αιμιλία - Ευγενία Σγούρου

Aimilia - Evgenia Sgourou

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1.	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
1.1.	Ιστορικά στοιχεία για τα Ελληνικά πανεπιστήμια.....	8
1.2.	Η συνταγματική θεμελίωση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης	11
1.3.	Η εξέλιξη του συστήματος εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση	20
2.	ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	27
2.1.	Ανάλυση με σχήματα ερμηνείας.....	28
2.1.1.	Ορισμός και διακρίσεις	28
2.1.2.	Παραδείγματα σχημάτων ερμηνείας.....	31
2.1.3.	Νοηματική οικολογία.....	34
2.2.	Κοινοβουλευτικός λόγος.....	35
2.3.	Επίλογος κεφαλαίου	40
3.	ΜΕΘΟΛΟΓΙΑ	41
3.1.	Ερευνητικό Ερώτημα.....	41
3.2.	Επιλογή ερευνητικών μεθόδων	42
3.2.1.	Διάκριση των ερευνητικών μεθόδων σε ποιοτικές και ποσοτικές	42
3.2.2.	Επιλογή μεθόδου για την επεξεργασία των κοινοβουλευτικών πρακτικών	43
3.3.	Διεξαγωγή της έρευνας	46
3.3.1.	Με τη χρήση του λογισμικού IRaMuTeQ	47
3.3.2.	Με τη χρήση σχημάτων ερμηνείας	51
3.4.	Επίλογος κεφαλαίου	53
4.	ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	56
4.1.	Ανάλυση κοινοβουλευτικής συζήτησης με τη χρήση λογισμικού.....	56
4.1.1.	Κλασική λεξικογραφική ανάλυση (Classic Lexicographical Analysis).56	
4.1.2.	Στατιστικά (Text Statistics)	56
4.1.3.	Ιδιαιτερότητες και Παραγοντική Ανάλυση των Αντιστοιχιών (Specificities and Correspondence Factor Analysis, CFA)	66
4.1.4.	Ανάλυση Ομοιοτήτων (Similarity Analysis).....	74
4.1.5.	Νέφος Λέξεων (Word Cloud).....	76
4.2.	Ανάλυση κοινοβουλευτικής συζήτησης με σχήματα ερμηνείας	78
4.2.1.	Κυβέρνηση: Νέα Δημοκρατία	78
4.2.2.	Αξιωματική αντιπολίτευση: ΣΥΡΙΖΑ.....	89
4.2.3.	Άλλα κόμματα της αντιπολίτευσης.....	98
5.	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	104
6.	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	108
	Ελληνική Βιβλιογραφία.....	108
	Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία	112
	Διαδικτυακές Πηγές.....	120

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι πολιτικές αποφάσεις, όπως διαμορφώνονται από τη δημόσια συζήτηση και τον κοινοβουλευτικό διάλογο, αποτελούν θεμελιώδες στοιχείο της λειτουργίας του δημοκρατικού πολιτεύματος. Οι κοινοβουλευτικές συζητήσεις προσφέρουν στους πολιτικούς της κάθε χώρας την ευκαιρία να παρουσιάσουν τις απόψεις τους, να υποστηρίξουν τις επιλογές τους και να υπερασπιστούν τις θέσεις τους από τον αντίλογο των πολιτικών τους αντιπάλων. Οι κυβερνητικοί εκπρόσωποι έχουν τη δυνατότητα να παρουσιάσουν τις δράσεις της κυβέρνησης με πιο αναλυτικό τρόπο από την απλή κατάθεση ενός νομοσχεδίου, ενώ η πλευρά της αντιπολίτευσης μπορεί με αυτό τον τρόπο να ζητήσει εξηγήσεις και να εγείρει τις ενστάσεις της σε άμεση επικοινωνία με την κυβέρνηση. Ο ζωντανός κοινοβουλευτικός διάλογος, ο οποίος είναι πάντα διαθέσιμος και στο ευρύτερο κοινό πολιτών, διασφαλίζει την υγιή ανάπτυξη της κοινωνίας μέσω των δημοκρατικών θεσμών.

Παράλληλα, οι δημόσιες συνεδριάσεις της Βουλής παρέχουν το κατάλληλο πλαίσιο για τους πολιτικούς, για να προβάλουν στους ψηφοφόρους τους τόσο τις θέσεις τους όσο και την απόδειξη της δράσης τους. Με άλλα λόγια, οι ομιλίες των βουλευτών, των υπουργών και των αρχηγών των κομμάτων στο πλαίσιο της διαδικασίας της κοινοβουλευτικής συζήτησης διέπονται από τις μεθόδους στρατηγικής επικοινωνίας του κάθε κόμματος, σε μια προσπάθεια να πείσουν όχι μόνο τους συνομιλητές τους, αλλά κυρίως τους πολίτες των οποίων τις ψήφους διεκδικούν. Ως αποτέλεσμα, σε αυτές τις ομιλίες μπορεί να εκδηλώνονται εντάσεις, με τους πολιτικούς αφενός να υπερασπίζονται τις απόψεις τους και αφετέρου να έχουν πλήρη επίγνωση της κρίσης του κοινού τους. Αυτό το φαινόμενο είναι ασφαλώς εντονότερο όταν το αντικείμενο συζήτησης είναι κάποιο θέμα που αφορά μεγάλο μέρος της κοινωνίας ή γίνεται αντιληπτό ως κρίσιμη σημασία.

Ένα τέτοιο ζήτημα τέθηκε και στο ελληνικό κοινοβούλιο, με την εισαγωγή στις 29.01.2021 του νομοσχεδίου *«Εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, προστασία της ακαδημαϊκής ελευθερίας, αναβάθμιση του ακαδημαϊκού περιβάλλοντος και άλλες διατάξεις»* από το Υπουργείο Παιδείας και

Θρησκευμάτων. Οι διατάξεις του προκάλεσαν έντονες αντιδράσεις από την ελληνική κοινωνία και ιδίως από τα κόμματα της αντιπολίτευσης, αλλά ταυτόχρονα υποστηρίχθηκαν σθεναρά από την κυβέρνηση του Κυριάκου Μητσοτάκη και την αρμόδια υπουργό Νίκη Κεραμέως και το σύνολο της κοινοβουλευτικής ομάδας της Νέας Δημοκρατίας, με αποτέλεσμα το νομοσχέδιο να υπερψηφιστεί με τον νόμο 4777/2021 (ΦΕΚ Α 25/17.02.2021).

Οι ενστάσεις των αντιπροσώπων των κομμάτων της αντιπολίτευσης, όπως εκδηλώνονται πολύ καθαρά στις σχετικές συζητήσεις που προηγήθηκαν της υιοθέτησης του νομοσχεδίου, αφορούσαν σε μια σειρά των διατάξεών του, αλλά εστιάζονταν κυρίως σε δύο σημεία. Το πρώτο ήταν οι νέες ρυθμίσεις για την ασφάλεια στους χώρους των πανεπιστημίων, ζήτημα που αποτελεί μία ακόμη πτυχή της συνεχιζόμενης εδώ και χρόνια συζήτησης για το πανεπιστημιακό άσυλο και τις ανάγκες άρσης του. Το δεύτερο, και αυτό που αποτελεί αντικείμενο ανάλυσης της παρούσας έρευνας, είναι η θέσπιση της Ελάχιστης Βάσης Εισαγωγής (ΕΒΕ) για την είσοδο στα πανεπιστήμια, ρύθμιση που εντάσσεται στις ευρύτερες προσπάθειες της κυβέρνησης να αναβαθμίσει το επίπεδο των ελληνικών σχολών, αλλά έγινε αντιληπτή από τα κόμματα της αντιπολίτευσης, και ιδίως το Συνασπισμό Ριζοσπαστικής Αριστεράς (ΣΥΡΙΖΑ) και το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας (ΚΚΕ), ως ένα μέτρο που θα ωφελήσει την ιδιωτική τριτοβάθμια εκπαίδευση και θα χειροτερεύσει τη θέση των οικονομικά αδύναμων ατόμων και οικογενειών.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η εξέταση των στοιχείων στρατηγικής επικοινωνίας που χρησιμοποιήθηκαν από τους ομιλητές κατά τη συζήτηση της θέσπισης της ΕΒΕ που έλαβε χώρα στο ελληνικό κοινοβούλιο. Μέσω αυτής της ανάλυσης επιδιώκεται η διεξοδικότερη παρουσίαση των επιχειρημάτων που ασπάστηκε κάθε πλευρά για να αιτιολογήσει τις θέσεις της, αλλά και μια γενικότερη παρουσίαση σε σχέση με τις μεθόδους που προτιμούν οι πολιτικοί κάθε κόμματος για την υποστήριξη των απόψεών τους.

Η δομή της εργασίας βασίζεται στην παρουσίαση των θεωρητικών βάσεων πριν την επεξεργασία των επίμαχων στοιχείων. Έτσι, πρώτα γίνεται μια αναδρομή στο σχετικό ιστορικό πλαίσιο, με ειδικότερες αναφορές στα ιστορικά

στοιχεία των ελληνικών πανεπιστημίων, μια ανάλυση των συνταγματικών διατάξεων που σχετίζονται με την τριτοβάθμια εκπαίδευση και μια παρουσίαση των διαφορετικών μορφών που έχει λάβει το σύστημα εισαγωγής των πανεπιστημίων ανά τις δεκαετίες. Λαμβάνοντας αυτές τις πληροφορίες υπόψη καθίστανται πιο ευκρινή τα επιχειρήματα και οι θεωρητικές βάσεις των ομιλιών που αποτελούν το βασικό αντικείμενο ανάλυσης.

Στη συνέχεια αναλύεται η μεθοδολογία, στην οποία βασίστηκε η επεξεργασία των κειμένων της κοινοβουλευτικής συζήτησης, οπότε τίθενται αφενός το ερευνητικό ερώτημα που θα επιχειρήσει να απαντήσει η παρούσα έρευνα, και αφετέρου οι ερευνητικές μέθοδοι που θα χρησιμοποιηθούν για την εξαγωγή συμπερασμάτων. Ειδικότερα, γίνεται μια σύντομη απαρίθμηση των διαφορών μεταξύ ποσοτικών και ποιοτικών μεθόδων έρευνας, βάσει της οποίας επιλέγεται η χρήση της ποιοτικής μεθόδου, λόγω της φύσης των υπό επεξεργασία δεδομένων. Ακολούθως, αναπτύσσεται διεξοδικότερα η θεωρητική σκευή, με την παρουσίαση της μεθόδου ανάλυσης με σχήματα ερμηνείας και ορισμένων ειδικότερων στοιχείων του κοινοβουλευτικού λόγου που έχουν προκύψει από τη διεθνή βιβλιογραφία.

Έπειτα πραγματοποιείται η ανάλυση των δεδομένων, που αποτελούνται από τα σχετικά κοινοβουλευτικά κείμενα. Για την πραγματοποίηση της έρευνας έγινε χρήση του λογισμικού IRaMuTeQ, του οποίου συστήνονται τα βασικά χαρακτηριστικά, προκειμένου να καταστούν κατανοητά τα ευρήματα της έρευνας. Μετά την παρουσίαση της ανάλυσης των κειμένων βάσει του λογισμικού ακολουθεί η ανάλυσή τους με τα σχήματα ερμηνείας, όπως αυτά παρουσιάστηκαν στο κεφάλαιο της θεωρητικής σκευής. Σε αυτό το πλαίσιο εντοπίζονται τα χαρακτηριστικότερα αποσπάσματα από τους λόγους των ομιλητών και αναλύονται οι γλωσσικές επιλογές τους, με τις ομιλίες να ομαδοποιούνται ανάλογα με το πολιτικό κόμμα στο οποίο ανήκει κάθε ομιλητής. Τέλος, παρουσιάζονται τα συμπεράσματα που εξάγονται από την εμπειρική έρευνα.

ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Γενικά Στοιχεία

Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζονται τα στοιχεία που είναι απαραίτητα για την κατανόηση του αντικειμένου της ανάλυσής μας, την Ελάχιστη Βάση Εισαγωγής (ΕΒΕ). Δεδομένου ότι τα κείμενα που επεξεργαζόμαστε είναι οι συνεδριάσεις της Ελληνικής Βουλής στις 2, 9 και 10 Φεβρουαρίου 2021 επί του νομοσχεδίου περί της ΕΒΕ, κρίνεται αναγκαίο να προσπαθήσουμε να διαμορφώσουμε μια συνολική εικόνα της κατάστασης. Στην προσπάθεια αυτή, ακολουθεί μια σύνθεση των σχετικών στοιχείων, αρχίζοντας με μια σύντομη ιστορική αναδρομή για τον ρόλο των πανεπιστημίων στην Ελλάδα, προκειμένου να γίνει εμφανέστερη η σημασία της ανώτατης εκπαίδευσης για την ελληνική κοινωνία, σημείο που αναφέρεται επανειλημμένως στις κοινοβουλευτικές συζητήσεις. Στη συνέχεια, γίνεται μια ανάλυση της συνταγματικής κατοχύρωσης του δικαιώματος στην εκπαίδευση και των διατάξεων που ρυθμίζουν τη λειτουργία των πανεπιστημίων. Τέλος, παρουσιάζεται η εξέλιξη των συστημάτων που εφαρμόζονταν ιστορικά για την εισαγωγή των μαθητών στο πανεπιστήμιο, με την πιο σύγχρονη εκδοχή να είναι αυτή της ΕΒΕ.

1.1. Ιστορικά στοιχεία για τα Ελληνικά πανεπιστήμια

Η εξέλιξη της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης αποτελεί συνάρτηση του χαρακτήρα της κάθε χώρας και του επικρατούντος κοινωνικού και πολιτικού περιβάλλοντος της κάθε εποχής (Δρανδάκης, 1956: 519-520). Αντίστοιχα, τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΑΕΙ) στην Ελλάδα έχουν μακρά και πλούσια ιστορία, η οποία συμβαδίζει με την ιστορία του σύγχρονου ελληνικού κράτους και όλα τα γεγονότα που τη διαμόρφωσαν (Δερτιλής, 2014). Οι περίοδοι που χαρακτηρίζονταν από ρευστές πολιτικές καταστάσεις επηρέαζαν άμεσα τη λειτουργία των ΑΕΙ, ενώ παράλληλα η παρουσία αυτών έχει συμβάλει σημαντικά στην πολιτιστική και ιδεολογική ανέλιξη του έθνους μας. Με τη συσσώρευση αξιόλογου μέρους εκπροσώπων του πνευματικού και επιστημονικού κλάδου, σε συνδυασμό με την ενέργεια και τον ζήλο των νέων φοιτητών, τα πανεπιστήμια διαχρονικά διαδραματίζουν έναν ρόλο προοδευτικό

και φιλελεύθερο, με παράδειγμα την εξέγερση του Πολυτεχνείου, τον Νοέμβριο του 1973 (Παπαχρήστος, 2004).

Η ιστορία των ελληνικών πανεπιστημίων ξεκινά ήδη από την περίοδο της Βασιλείας του Όθωνα, θέτοντας γερά θεμέλια για την παράλληλη πορεία του ακαδημαϊκού τομέα με τις εξελίξεις του ευρύτερου πολιτικού, κοινωνικού και πολιτιστικού κόσμου. Μέσα στον 19ο αιώνα, η ανώτατη εκπαίδευση θα παρέχεται μόνο στην Αθήνα και υιοθετεί τις απόψεις των Βαυαρών, ηγετών της χώρας. Σε αυτήν την περίοδο, το πανεπιστήμιο αντιμετωπιζόταν με τρόπο ωφελιμιστικό, ως ένα ίδρυμα στην υπηρεσία του έθνους-κράτους, με στόχο την ανοικοδόμηση του τότε αναδυόμενου νέου ελληνικού κράτους και λιγότερο ως θεσμός με αυτόνομη αξία. Ο ρόλος που του επιφυλασσόταν ως διαμορφωτή του εθνικού χαρακτήρα της Νέας Ελλάδας επηρέαζε και το περιεχόμενό του, με τις φυσικομαθηματικές επιστήμες να λαμβάνουν λιγότερη προσοχή από τις θεωρητικές, στις οποίες δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση, καθώς θεωρούνταν βασικά συστατικά της δημιουργίας ενός ικανού κρατικού μηχανισμού και μιας ενιαίας εθνικής συνείδησης (Κριμπάς, 2004: 184).

Ήδη από τα τέλη του 19ου αιώνα αρχίζουν να εμφανίζονται σταδιακά σοβαρές, αλλά τελικά αποτυχημένες πρωτοβουλίες για τον εκσυγχρονισμό του εκπαιδευτικού συστήματος. Η απουσία νέων πολιτικών αποφάσεων πάνω στο θέμα σήμαινε ότι αυτό κατάφερε να παραμείνει σχεδόν αμετάβλητο για περίπου έναν αιώνα (Μπουζάκης, 2006: 428). Η μεγάλη πολιτική ρευστότητα της εποχής, με 19 διαφορετικές κυβερνήσεις να ανεβαίνουν στην εξουσία την περίοδο 1920-1928 (Δημητρόπουλος, 2004: 65-70) δεν επέτρεπε την υιοθέτηση ριζικών αλλαγών σε κανέναν τομέα, πόσο μάλλον στην εκπαίδευση, που διευθυνόταν με βάση ένα σύστημα από πολλού απαρχαιωμένο. Οι μεταρρυθμίσεις που προτάθηκαν – ιδίως από την κυβέρνηση Βενιζέλου του 1928 – με Υπουργό Παιδείας τον Κωνσταντίνο Γόντικα, στόχευαν στην εκλογίκευση του εκπαιδευτικού συστήματος, προσδίδοντάς του μια εντελώς νέα διάρθρωση. Ωστόσο, οι λύσεις που εισήχθησαν υπονομεύονταν σταδιακά με νεότερες αποφάσεις, καθώς εκδηλώθηκε ένας αριθμός από ασυντόνιστες προσπάθειες που ενέτειναν τα υπάρχοντα προβλήματα της ελληνικής παιδείας (Δημαράς, 1978: 489). Η κατάσταση αυτή διατηρήθηκε πρακτικά για όλη την

περίοδο του μεσοπολέμου, με την αποτυχία των πρωτεργατών της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης να θεμελιώσουν ένα σταθερό νέο σύστημα και τη συνεχή οπισθοδρόμηση στις προηγούμενες εκπαιδευτικές ρυθμίσεις (Φραγκουδάκη, 2000).

Στα χρόνια του πολέμου, τόσο κατά την κατοχή όσο και κατά τον εμφύλιο, η ίδια η λειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος βρέθηκε σε κατάσταση ανωμαλίας, ενώ σε αρκετά σημεία της χώρας έπαυσε εντελώς (Δημαράς, 2000: 548). Η αποκατάσταση της ειρήνης συνοδεύτηκε από πλήθος νέων νομοσχεδίων για την εκπαίδευση, τα περισσότερα εκ των οποίων δεν πραγματοποιήθηκαν, ενώ ως βασικό δίλημμα της εποχής αναδείχθηκε το γλωσσικό, με τη σύγκρουση των οπαδών και των πολέμιων της δημοτικής να διατηρείται μέχρι την τελική επικράτησή της το 1976 (ν. 309/30.04.1976).

Την περίοδο της Δικτατορίας (1967-1974), η λειτουργία των πανεπιστημίων μπήκε στο στόχαστρο των κρατικών δυνάμεων, που ανησυχούσαν για το αντιστασιακό κίνημα που θα μπορούσε να καλλιεργηθεί στις εκπαιδευτικές αίθουσες. Οι φόβοι αυτοί επιβεβαιώθηκαν, καθώς τα μέλη των πανεπιστημίων, καθηγητές και φοιτητές, εναντιώθηκαν μαζικά στο αυταρχικό καθεστώς, με πρώτη κύρια κινητοποίηση να είναι η κατάληψη της Νομικής στα τέλη Φεβρουαρίου του 1973 (Δαφέρμος, 2009: 122). Με την πτώση της Δικτατορίας και την αποκατάσταση της Δημοκρατίας, αποκαταστάθηκε και η πλήρης νομιμότητα των ΑΕΙ με την επάνοδο στην υπηρεσία διδασκόντων που είχαν απομακρυνθεί λόγω αντίδρασης στη δικτατορία (Χατζηβασιλείου, 2000: 302). Επιπλέον, ιδρύθηκαν νέα ΑΕΙ και αναδιαρθρώθηκε το πανεπιστημιακό σύστημα, με αποτέλεσμα τον πολλαπλασιασμό των φοιτητών. Έτσι, ανατράπηκε μια ισορροπία που παρατηρείται ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1960, όπου η ελληνική νεολαία μετατοπιζόταν για σπουδές στο εξωτερικό. Δεδομένου ότι χώρες προορισμού αυτών των μεταναστευτικών κυμάτων ήταν κυρίως οι βαλκανικές, η κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων και η διάλυση της Γιουγκοσλαβίας συνέβαλε στην εξέλιξη αυτή (Χασιώτης, 2000: 526).

Ως προς τη δομή του ευρύτερου εκπαιδευτικού συστήματος, αποφασίστηκε η αναμόρφωσή του με μια σειρά ρηξικέλευθων νέων πρωτοβουλιών. Σύμφωνα με τα νέα μέτρα που ανακοινώθηκαν στις αρχές του 1976, η μέση εκπαίδευση έσπαγε σε δύο τριετείς κύκλους, το Γυμνάσιο (που καθίστατο υποχρεωτικό) και το Λύκειο, από το οποίο οι υποψήφιοι μπορούσαν να περάσουν με πανελλαδικές εξετάσεις στα ΑΕΙ. Εναλλακτικά του Λυκείου, οι μαθητές είχαν τη δυνατότητα να ακολουθήσουν κύκλο επαγγελματικής εκπαίδευσης, από τον οποίο επίσης μπορούσαν να συνεχίσουν τις σπουδές τους στα ΑΕΙ (Χατζηβασιλείου, 2000: 311).

1.2. Η συνταγματική θεμελίωση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

Ο καίριος ρόλος που διαδραματίζει η τριτοβάθμια εκπαίδευση στην ελληνική κοινωνία αναγνωρίζεται και θεσμικά. Το θεμελιώδες κείμενο της ελληνικής νομοθεσίας, το Σύνταγμα, προβλέπει ειδικά ρυθμίσεις για την προστασία των πανεπιστημίων και της ελεύθερης λειτουργίας τους (Βενιζέλος, 2021: 7). Η βαθύτερη κατανόηση της συνταγματικής προστασίας της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης θα διευκολύνει την ανάλυση σε σχέση με την ΕΒΕ, και κυρίως την εξέταση των επιχειρημάτων των βουλευτών ως προς τη σημασία της.

Η παιδεία είναι ένα βασικό στοιχείο της ανθρώπινης ύπαρξης σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο και η σημασία της αυτή αναγνωρίζεται από το Ελληνικό Σύνταγμα, στο οποίο θεσμοθετείται το δικαίωμα όλων στην εκπαίδευση. Ο κεντρικός της ρόλος στην ανάπτυξη του ανθρώπινου πνεύματος αναδεικνύεται από τη ρητή αναφορά σε αυτήν, επιπλέον της ελευθερίας της έκφρασης και του τύπου (άρθρο 14 του Συντάγματος), στην οποία επίσης εντάσσεται. Ειδικότερα, η ελευθερία της τέχνης, της επιστήμης και της παιδείας θεμελιώνεται στο άρθρο 16 του ελληνικού Συντάγματος. Επομένως, η ιδιαίτερη αναφορά του Συντάγματος στην τέχνη, την επιστήμη και την παιδεία, αποτελεί ένδειξη της αυξημένης κατοχύρωσής τους σε σύγκριση με άλλες μορφές έκφρασης και διάδοσης στοχασμών (Χρυσόγονος & Βλαχόπουλος, 2017: 380).

Η πρώτη παράγραφος του άρθρου 16 ορίζει τα εξής:

«1. Η τέχνη και η επιστήμη, η έρευνα και η διδασκαλία είναι ελεύθερες· η ανάπτυξη και η προαγωγή τους αποτελεί υποχρέωση του Κράτους. Η ακαδημαϊκή ελευθερία και η ελευθερία της διδασκαλίας δεν απαλλάσσουν από το καθήκον της υπακοής στο Σύνταγμα».

Ήδη από την πρώτη παράγραφο, λοιπόν, καθιερώνεται γενική αρχή υπέρ της ελευθερίας της τέχνης, της επιστήμης, της έρευνας και της διδασκαλίας, αλλά και αντίστοιχη ευθύνη του Κράτους για την υποστήριξη και προώθησή τους. Βάσει αυτής προκύπτει η υποχρέωσή του να διασφαλίζει στους χώρους των πανεπιστημίων τη δημιουργία των προϋποθέσεων που είναι απαραίτητες για την ακώλυτη άσκηση ερευνητικής και διδακτικής δραστηριότητας από τους καθηγητές και τους φοιτητές. Ο κοινός νομοθέτης δεν μπορεί να θέσει όρια στην άσκηση αυτού του δικαιώματος, καθώς οι μόνοι περιορισμοί που επιτρέπονται ορίζονται από το ίδιο το Σύνταγμα και αφορούν στο «καθήκον υπακοής στο Σύνταγμα» (άρθρο 16 παρ. 1 εδ. β'), στην ιδιότητα των καθηγητών ως «δημόσιων λειτουργών» (άρθρο 16 παρ. 6 εδ. α') και στην οργάνωση και λειτουργία των ΑΕΙ υπό την εποπτεία του κράτους (άρθρο 16 παρ. 5 εδ. β'). Πρόκειται για πρωτοτυπία του Συντάγματος του 1975, που εισήγαγε για πρώτη φορά ρητή καθιέρωση της ακαδημαϊκής ελευθερίας (Μάνεσης, 1976: 16).

Στη συνέχεια, αναφέρεται λεπτομερέστερα η σημασία της παιδείας:

«2. Η παιδεία αποτελεί βασική αποστολή του Κράτους και έχει σκοπό την ηθική, πνευματική, επαγγελματική και φυσική αγωγή των Ελλήνων, την ανάπτυξη της εθνικής και θρησκευτικής συνείδησης και τη διάπλασή τους σε ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες».

Προκύπτουν σχετικές συνταγματικές κατευθύνσεις για τη διδασκαλία ορισμένων μαθημάτων, χωρίς όμως να ορίζονται ρητές προϋποθέσεις ως προς το περιεχόμενό τους και τον τρόπο διδασκαλίας τους. Αντίθετα, ρητή δέσμευση θέτει η τρίτη παράγραφος, όπου προβλέπεται ελάχιστη υποχρεωτική φοίτηση εννέα ετών. Οι διατάξεις της τέταρτης παραγράφου του άρθρου 16, που ολοκληρώνουν τις γενικές ρυθμίσεις του Συντάγματος ως προς την εκπαίδευση, ορίζουν ότι:

«4. Όλοι οι Έλληνες έχουν δικαίωμα δωρεάν παιδείας, σε όλες τις βαθμίδες της, στα κρατικά εκπαιδευτήρια. Το Κράτος ενισχύει τους

σπουδαστές που διακρίνονται, καθώς και αυτούς που έχουν ανάγκη από βοήθεια ή ειδική προστασία, ανάλογα με τις ικανότητές τους».

Με αυτή τη διάταξη θεσμοθετείται το δικαίωμα στη δωρεάν παιδεία, το αρχαιότερο κοινωνικό δικαίωμα στο ελληνικό συνταγματικό δίκαιο (πρώτη εμφάνιση το 1864), αλλά και αυτό που σπλιίζεται με την πιο σαφή και οριστική διατύπωση (Χρυσόγονος & Βλαχόπουλος, 2017: 314, 367). Για την πραγματική διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης στην κρατική εκπαίδευση, ο συνταγματικός νομοθέτης προβλέπει και τη στήριξη των σπουδαστών όποτε αυτό απαιτείται, αναγνωρίζοντας την ανάγκη εξισορρόπησης τυχόν ανισοτήτων του πραγματικού κόσμου.

Πρέπει να τονισθεί ότι καμία διάταξη του Συντάγματος – συμπεριλαμβανομένης της παραγράφου 4 του άρθρου 16 – δεν απαγορεύει στον κοινό νομοθέτη να προβλέπει άλλες προϋποθέσεις (εκτός οικονομικών) για την πρόσβαση σπουδαστών σε εκπαιδευτικές βαθμίδες πέραν της υποχρεωτικής. Έτσι, είναι απολύτως σύμφωνη με το Σύνταγμα η θέσπιση προϋποθέσεων εισόδου στα ΑΕΙ όπως είναι οι εισαγωγικές εξετάσεις (ΣΤΕ 1969/1994, ΕλλΔνη 1995, 1180). Μάλιστα, έχει υποστηριχθεί και η άποψη ότι ο κοινός νομοθέτης όχι μόνο δικαιούται, αλλά *υποχρεούται* να οργανώσει σύστημα εισαγωγής στα ΑΕΙ, το οποίο θα καταλήγει στην επιλογή των υποψηφίων εκείνων που έχουν τα αναγκαία εφόδια για την ενεργό παρακολούθηση της διδασκαλίας, κρίση που επιβάλλεται να βασίζεται σε ακαδημαϊκά και μόνο κριτήρια (ΣΤΕ 4137/1990, ΕλλΔνη 1992, 220).

Οι επόμενες παράγραφοι του άρθρου 16 ασχολούνται συγκεκριμένα με την ανώτατη εκπαίδευση, θεσμοθετώντας τα βασικά στοιχεία της και ειδικά τον δημόσιο χαρακτήρα της και την αυτοδιοίκηση των ΑΕΙ:

«5. Η ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται αποκλειστικά από ιδρύματα που αποτελούν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου με πλήρη αυτοδιοίκηση. Τα ιδρύματα αυτά τελούν υπό την εποπτεία του Κράτους, έχουν δικαίωμα να ενισχύονται οικονομικά από αυτό και λειτουργούν σύμφωνα με τους νόμους που αφορούν τους οργανισμούς τους. Συγχώνευση ή κατάτμηση ανώτατων

εκπαιδευτικών ιδρυμάτων μπορεί να γίνει και κατά παρέκκλιση από κάθε αντίθετη διάταξη, όπως νόμος ορίζει.

Ειδικός νόμος ορίζει όσα αφορούν τους φοιτητικούς συλλόγους και τη συμμετοχή των σπουδαστών σ' αυτούς».

Επομένως, η ανώτατη εκπαίδευση είναι – σύμφωνα με το Σύνταγμα – δημόσια υπηρεσία, η οποία μάλιστα δεν μπορεί να παρέχεται από ιδιώτες ούτε καν μερικώς. Ο αποκλεισμός του ιδιωτικού τομέα από τον τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης επαναλαμβάνεται και ενισχύεται από τη σχετική ρητή απαγόρευση της όγδοης παραγράφου: «*Η σύσταση ανώτατων σχολών από ιδιώτες απαγορεύεται*». Η ρύθμιση αυτή εφαρμόζεται και στην πράξη, ενδεχομένως με περισσότερη αυστηρότητα από αυτή που απαιτούν οι σύγχρονες συνθήκες, καθώς η σταδιακή δημιουργία παραρτημάτων ξένων πανεπιστημίων στη χώρα (Αλαμανής, 1989: 87) και οι απαιτήσεις του κοινοτικού κεκτημένου στο πλαίσιο της ελληνικής συμμετοχής στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Nugent, 2004: 115) περιπλέκουν ιδιαίτερα την πιστή εφαρμογή της. Ωστόσο, παράλληλα υποστηρίζεται και η αντίθετη άποψη, κατά την οποία ακριβώς αυτή η αυξημένη περιπλοκότητα του θέματος, που πηγάζει από τους ενισχυμένους διακρατικούς δεσμούς της σύγχρονης παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας και την ολοένα αυξανόμενη ισχύ των ιδιωτικών δρώντων, είναι αυτή που επιβάλλει την προστασία αυτών των ρυθμίσεων από εγχώριες προοπτικές κατάχρησης (Βενιζέλος, 1998: 72). Μόνο με αυτό τον τρόπο θα μπορούν οι εν λόγω συνταγματικές διατάξεις να λειτουργούν ως εγγύηση των δικαιωμάτων της ακαδημαϊκής κοινότητας και της προνομιακής θέσης του πανεπιστημίου, επιτρέποντάς του να πρωτοστατεί στον επιστημονικό και κοινωνικό στοχασμό (Καμτσίδου, 2006: 371).

Επιπλέον, βασικό χαρακτηριστικό των ΑΕΙ είναι ότι λειτουργούν υπό καθεστώς πλήρους αυτοδιοίκησης, ιδιότητα που τα διαχωρίζει από άλλα ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης, όπου δεν ισχύει η αρχή της ακαδημαϊκής ελευθερίας, όπως είναι οι σχολές των ενόπλων δυνάμεων (Χρυσόγονος & Βλαχόπουλος, 2017: 382). Η αυτοδιοίκηση εξασφαλίζει ότι τα ΑΕΙ διαχειρίζονται αυτοτελώς και με δικά τους όργανα τις υποθέσεις τους, εντός βέβαια των πλαισίων που

τίθενται από τις γενικές και αφηρημένες ρυθμίσεις ενός τυπικού νόμου ή μίας κανονιστικής πράξης (Μάνεσης, 1976: 26). Η ρύθμιση αυτή εμφανίζεται πρώτη φορά στο Σύνταγμα του 1952, πάντα υπό τον όρο της λειτουργίας τους «*υπό την εποπτεία του κράτους*» (Δημαράς, 2000: 551).

Σε εφαρμογή της πλήρους αυτοδιοίκησής τους, τα ΑΕΙ δικαιούνται ένα αυξημένο επίπεδο ελευθερίας κινήσεων σε μια σειρά πράξεων και αποφάσεών τους. Πρώτον, μπορούν να επιλέγουν το διδακτικό και ερευνητικό προσωπικό τους, με τις πράξεις εκλογής, ανανέωσης θητείας ή περάτωση υπηρεσίας μέλους τους να μην υπάγονται στον έλεγχο του εποπτεύοντος Υπουργού (Χρυσόγονος & Βλαχόπουλος, 2017: 382). Δεύτερον, από την έννοια της πλήρους αυτοδιοίκησης, απορρέει το δικαίωμα των ΑΕΙ να επιλέγουν τα όργανα διοίκησής τους (Δαγτόγλου, 2012: 941). Τρίτη πτυχή της αυτοδιοίκησης είναι η οικονομική αυτοτέλεια, δηλαδή το ότι τα ίδια τα όργανα του ιδρύματος έχουν την ικανότητα της διοίκησης και διαχείρισης της περιουσίας αυτού, με διαφορετικό προϋπολογισμό και απολογισμό να συντάσσεται για κάθε ΑΕΙ (Χρυσόγονος & Βλαχόπουλος, 2017: 385). Τέλος, κεντρική λειτουργία των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων που υπάγεται στην αυτοδιοίκησή τους είναι και η κατάρτιση των προγραμμάτων σπουδών με πρωτοβουλία των ίδιων των οργάνων τους, υπό την προϋπόθεση σεβασμού της ακαδημαϊκής ελευθερίας των μελών του προσωπικού τους (Μάνεσης, 1976: 18).

Η πλήρης αυτοδιοίκηση των ΑΕΙ μετριάζεται από τη θεσμοθετημένη κρατική εποπτεία, που ασκείται από τον αρμόδιο υπουργό (Χρονοπούλου, 2007: 11). Στις επιτρεπτές από το Σύνταγμα πράξεις του είναι και η έκδοση υπουργικής απόφασης για τον αριθμό εισακτέων ανά έτος στα πανεπιστημιακά τμήματα, υπό τον όρο λήψης της σχετικής απόφασης με στόχο την εύρυθμη λειτουργία της κάθε εκπαιδευτικής μονάδας. Μια τέτοια τακτική ακολουθείται από το 1954 και μετά, με τον αριθμό των εισακτέων να καθορίζεται από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, ύστερα από σχετική πρόταση των σχολών ανάλογα με την υποδομή τους. Η στάθμιση των δυνατοτήτων του κάθε τμήματος μπορεί να γίνει σωστά μόνο με βάση τα δεδομένα που έχουν στη διάθεσή τους οι σχολές, επομένως η περιφρόνηση των συμβουλών τους

υπονομεύει τη λειτουργικότητά τους και, κατ' επέκταση, την αυτοδιοίκησή τους (Χρυσόγονος & Βλαχόπουλος, 2017: 388).

Ως προς τη λειτουργία των ΑΕΙ, ορίζονται τα εξής:

«6. Οι καθηγητές των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων είναι δημόσιοι λειτουργοί. Το υπόλοιπο διδακτικό προσωπικό τους επιτελεί επίσης δημόσιο λειτούργημα, με τις προϋποθέσεις που νόμος ορίζει. Τα σχετικά με την κατάσταση όλων αυτών των προσώπων καθορίζονται από τους οργανισμούς των οικείων ιδρυμάτων...»

Οι ρυθμίσεις για τον ρόλο και τη φύση της εργασίας των καθηγητών και του διδακτικού προσωπικού συνδέονται άμεσα με τη διάταξη περί πλήρους αυτοδιοίκησης των ΑΕΙ, που μπορεί να υλοποιηθεί μόνο όταν όλοι οι ενδιαφερόμενοι, διδάσκοντες, διδασκόμενοι και λοιπό προσωπικό, συμμετέχουν σε αυτή (Χρυσόγονος & Βλαχόπουλος, 2017: 389). Η αναγνώριση της ιδιότητας ειδικά των καθηγητών ως «δημόσιων λειτουργών» τονίζει ότι αυτοί δεν δεσμεύονται από ιεραρχικές διαταγές και οδηγίες ως προς το περιεχόμενο και τη μέθοδο που ακολουθούν στην επιστημονική έρευνα και διδασκαλία. Στο πλαίσιο του ανώτερου επίπεδου μάθησης των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων, έχουν μεγαλύτερη διακριτική ευχέρεια στο τί και πώς θα διδάξουν, αφού το ακροατήριό τους θεωρείται ότι έχει την απαραίτητη ωριμότητα και τις στοιχειώδεις γνώσεις για να μπορεί να αντιμετωπίζει κριτικά τις διαλέξεις τους και να μετέχει με αυτό τον τρόπο στην επιστημονική έρευνα (Μάνεσης, 1976: 22).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον, ιδίως ενόψει των συνεχώς εξελισσόμενων δεδομένων σε σχέση με τα Τεχνολογικών Επαγγελματικών Ιδρυμάτων (ΤΕΙ), παρουσιάζει η έβδομη παράγραφος του άρθρου 16:

«7. Η επαγγελματική και κάθε άλλη ειδική εκπαίδευση παρέχεται από το Κράτος και με σχολές ανώτερης βαθμίδας για χρονικό διάστημα όχι μεγαλύτερο από τρία χρόνια, όπως προβλέπεται ειδικότερα από το νόμο, που ορίζει και τα επαγγελματικά δικαιώματα όσων αποφοιτούν από τις σχολές αυτές».

Η αναγνώριση των ΤΕΙ, τα οποία ταίριαζαν απόλυτα στην περιγραφή αυτής της διάταξης, ως φορείς του τεχνολογικού τομέα της ανώτατης εκπαίδευσης στην Ελλάδα (άρθρο 1 παρ. 1 ν. 2916/2001), δημιούργησε το εύλογο ερώτημα του ποιες σχολές μπορούσαν να θεωρηθούν ότι εντάσσονταν στις διατάξεις του άρθρου 16 παρ. 7 (Μαντζούφας, 2003: 320). Η νέα θέση των ΤΕΙ θόλωνε το διαχωρισμό μεταξύ *ανώτατης* και *ανώτερης* εκπαίδευσης που φαίνεται να διατυπώνεται στο άρθρο 16 παρ. 7, ενώ εκφράστηκαν και σοβαρές αμφιβολίες για την αποτελεσματικότητα της αναδιοργάνωσης που οδήγησε στην αναβάθμισή τους (Χρυσόγονος & Βλαχόπουλος, 2017: 391). Σε κάθε περίπτωση, το ζήτημα αυτό λύθηκε με την ομογενοποίηση της ανώτατης εκπαίδευσης με το νόμο 4589/2019, που προέβλεπε την ένταξη των ΤΕΙ στα αντίστοιχα πανεπιστήμια (ΦΕΚ 13 Α/29.01.2019). Ουσιαστικά, όριζε την κατάργηση και απορρόφησή τους από τα ΑΕΙ με παράλληλη τροποποίηση του προγράμματος σπουδών τους. Η εισαγωγή νομοσχεδίου που προβλέπει τη δημιουργία «Τμημάτων Εφαρμοσμένων Επιστημών», τα οποία φαίνεται να έχουν τα βασικά χαρακτηριστικά των πρώην ΤΕΙ, δείχνει ότι η σημασία της διάταξης αυτής δεν έχει ακόμη ξεπεραστεί¹.

Η παιδεία αποτελεί βασική αποστολή του κράτους, οπότε η ανάθεσή της στον ιδιωτικό τομέα γίνεται μόνο εντός ιδιαίτερα περιοριστικών ορίων:

«8. Νόμος ορίζει τις προϋποθέσεις και τους όρους χορήγησης άδειας για την ίδρυση και λειτουργία εκπαιδευτηρίων που δεν ανήκουν στο Κράτος, τα σχετικά με την εποπτεία που ασκείται πάνω σ' αυτά, καθώς και την υπηρεσιακή κατάσταση του διδακτικού προσωπικού τους... Η σύσταση ανώτατων σχολών από ιδιώτες απαγορεύεται».

Ο έντονος κρατικός έλεγχος που προβλέπεται σε αυτές τις διατάξεις φαίνεται να αποσκοπεί στη διασφάλιση της λειτουργίας των ιδιωτικών εκπαιδευτηρίων σε εξυτηρέτηση των σκοπών που υπηρετεί και η δημόσια, δηλαδή υπέρ της ηθικής, πνευματικής, επαγγελματικής και φυσικής αγωγής για τη διάπλαση των διδασκόμενων σε ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες (άρθρο 16 παρ. 2). Παράλληλα, η ίδια η ύπαρξη ιδιωτικής εκπαίδευσης έχει ως απώτερο στόχο την

¹ Η Καθημερινή, «Νόμος-σκούπα για τα ΑΕΙ: Το πανεπιστήμιο του 2030». 21.11.2021.

κατοχύρωση του πλουραλιστικού χαρακτήρα της μόρφωσης, ο οποίος απορρέει από τη συνταγματική διακήρυξη της ελευθερίας της επιστήμης και της διδασκαλίας και δεν μπορεί να επιτευχθεί μόνο με τη συμμετοχή του Κράτους στην εκπαίδευση (Ευρυγένης & Μανιτάκης, 1986: 943).

Η διατύπωση της διάταξης υποδηλώνει ότι ο κοινός νομοθέτης δεν έχει μπορεί να επιλέξει αν θα προβεί στη χορήγηση αδειών ίδρυσης και λειτουργίας ιδιωτικών εκπαιδευτηρίων, αλλά μόνο θέτει τις προϋποθέσεις που απαιτεί να πληρούνται για την έκδοση τέτοιων αδειών (Χρυσόγονος & Βλαχόπουλος, 2017: 394). Επομένως, εφόσον τεθούν οι απαραίτητες γενικές και αφηρημένες προϋποθέσεις, η πλήρωσή τους καθιστά για τη διοίκηση υποχρεωτική την έκδοση της σχετικής άδειας, χωρίς να της δίνεται περιθώριο άσκησης διακριτικής ευχέρειας.

Στο πλαίσιο της εφαρμογής της, η ελευθερία της ιδιωτικής εκπαίδευσης απαιτεί και τη διασφάλιση ενός στοιχειώδους βαθμού αυτονομίας, αφού χωρίς αυτόν η θεσμοθέτηση ιδιωτικής εκπαίδευσης θα καθίστατο αλυσιτελής (Τζιόβας, 2018). Έτσι, ο ιδιοκτήτης ενός εκπαιδευτηρίου θα πρέπει να μπορεί να διαμορφώνει τη φυσιογνωμία του σχολείου του όπως αυτός επιθυμεί, αφενός ως προς το περιεχόμενο της διδασκαλίας και αφετέρου ως προς το διδακτικό προσωπικό που θα απασχολεί. Η ελευθερία αυτή δεν είναι απεριόριστη, καθώς εντάσσεται στο πλαίσιο της κρατικής εποπτείας που ασκείται επί των ιδιωτικών εκπαιδευτηρίων, αλλά δεν μπορεί και να αναιρεθεί πλήρως, καθώς αυτό θα έπληττε τη συνταγματικά κατοχυρωμένη πολυφωνικότητα του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος (Χρυσόγονος & Βλαχόπουλος, 2017: 395).

Εξάλλου, η ελευθερία της διδασκαλίας εφαρμόζεται για τους διδάσκοντες όχι μόνο στη δημόσια αλλά και στην ιδιωτική εκπαίδευση όλων των βαθμίδων (στοιχειώδη, μέση, ανώτερη και ανώτατη) και ειδών (γενική ή επαγγελματική). Βασική μορφή αυτής είναι η αναγνώριση της αυτονομίας τους απέναντι στην κρατική εξουσία κατά τη διδασκαλία του αντικειμένου τους, η οποία γίνεται βάσει των γενικών κατευθύνσεων και αρχών που καθορίζει το Κράτος. Επομένως, όλοι οι εκπαιδευτικοί μπορούν να υποστηρίξουν ελεύθερα τις δικές τους θεωρίες, απόψεις και θέσεις, ακόμη και όταν αυτές αποκλίνουν από τις

κρατούσες ή εμπεριέχουν κριτικής προς υπάρχοντες κρατικούς θεσμούς (Πουλής, 2007: 4). Μόνος περιορισμός είναι ότι οι προσωπικές απόψεις και πεποιθήσεις που εκφράζει πρέπει να είναι επιστημονικά τεκμηριωμένες και να εκτίθενται αντικειμενικά (Μάνεσης, 1976: 31). Επιπλέον, επισημαίνεται ότι η παρασιώπηση ή διαστρέβλωση των αντίθετων απόψεων και η συστηματική προπαγάνδα υπέρ μιας συγκεκριμένης θεωρίας ή ιδεολογίας δεν προστατεύονται από την ελευθερία της διδασκαλίας, ούτε για τους δημόσιους ούτε για τους ιδιωτικούς διδάσκοντες (Ευρυγένης & Μανιτάκης, 1986: 934).

Το διευθυντικό δικαίωμα του ιδιοκτήτη καλύπτει και τις αποφάσεις που αφορούν στην πρόσληψη, στη διατήρηση και στην παύση του προσωπικού του εκπαιδευτηρίου του (Ζερδελής, 2015: 159). Ωστόσο, μετριάζεται από την επιβαλλόμενη από το άρθρο 16 παρ. 8 θέσπιση γενικών προσόντων στην οποία προβαίνει ο νομοθέτης (Χρυσόγονος & Βλαχόπουλος, 2017: 395).

Συνοψίζοντας, το ελληνικό Σύνταγμα αφιερώνει ένα αξιόλογο μακροσκελές άρθρο στην επίλυση των ζητημάτων της εκπαίδευσης, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στα ζητήματα τα σχετικά με την ανώτατη (τριτοβάθμια) εκπαίδευση. Από αυτό φαίνεται η μέριμνα του συνταγματικού νομοθέτη να ρυθμίσει σε όσο μεγαλύτερο βάθος γίνεται αυτή τη βασική πτυχή της ανθρώπινης δράσης. Δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στην καθιέρωση αφενός κατώτατων ορίων για την εξασφάλιση της ποιότητας της μόρφωσης και της εκπαίδευσης των πολιτών του Κράτους, και αφετέρου ασφαλιστικών δικλείδων που να περιορίζουν τη νομοθετική δράση της εκάστοτε κυβέρνησης χάριν της ελευθερίας της τέχνης, της επιστήμης και της παιδείας.

Για τους σκοπούς της παρούσας εργασίας, το κυριότερο στοιχείο της συνταγματικής κατοχύρωσης του δικαιώματος στην εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένης και της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, είναι η διάδραση αυτού του κοινωνικού δικαιώματος για δωρεάν παιδεία με την πρόσβαση στο πανεπιστήμιο (Δαγτόγλου, 2012: 943). Το Σύνταγμα θέτει τις βάσεις της κοινοβουλευτικής συζήτησης περί της ΕΒΕ, καθώς από αυτό αντλούνται τα επιχειρήματα τόσο υπέρ της διασφάλισης πρόσβασης στα δημόσια

πανεπιστήμια (Χρυσόγονος & Βλαχόπουλος, 2017: 376) όσο και υπέρ της λειτουργίας των ιδιωτικών πανεπιστημίων (Καμτσίδου, 2006: 369).

1.3. Η εξέλιξη του συστήματος εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

Μέσα στον 20ο αιώνα, ο τρόπος εισαγωγής των φοιτητών στα ΑΕΙ έλαβε πολλές διαφορετικές μορφές, ανάλογα με τις συνθήκες της κάθε περιόδου. Οι διαφορετικές μορφές του εισαγωγικού συστήματος αντικατοπτρίζουν την εκάστοτε κοινωνική και πολιτική πραγματικότητα. Συνεπώς, η εξέταση της εξέλιξης των μεθόδων που υιοθετούνταν σε κάθε χρονικό διάστημα για την εισαγωγή στα πανεπιστήμια, αποτελεί καίριας σημασίας σημείο αναφοράς, με το οποίο μπορεί να συγκριθεί και η ΕΒΕ.

Από το 1837 μέχρι τη δεκαετία του 1920, η εισαγωγή στο πανεπιστήμιο γινόταν χωρίς εξετάσεις. Στην επόμενη εξεταζόμενη περίοδο, με σημείο αναφοράς το 1927 και μετά, οι μαθητές που τελείωναν το Γυμνάσιο (είτε τετρατάξιο είτε εξατάξιο) μπορούσαν να συνεχίσουν τη μόρφωσή τους στα ΑΕΙ βάσει ενός εντελώς αποκεντρωμένου συστήματος (Δημαράς, 1978: 490). Η κάθε σχολή του κάθε ιδρύματος όριζε τον τρόπο εξέτασης των επίδοξων φοιτητών, οπότε υπήρχε μεγάλη διαφοροποίηση από σχολή σε σχολή. Οι υποψήφιοι είχαν τη δυνατότητα να λάβουν μέρος σε όσες εξετάσεις ήθελαν, εφόσον δεν συνέπιπταν οι ημερομηνίες διεξαγωγής τους, και επέλεγαν τη σχολή φοίτησής τους εάν πετύχαιναν σε πολλές. Αυτό το σύστημα εισαγωγής χρησιμοποιείται σήμερα από τις Σχολές Καλών Τεχνών.

Αργότερα, στα 1938-1940, επί δικτατορίας Μεταξά, διεξάγονταν εξετάσεις με κοινά θέματα πανελληνίως, στις έδρες των Γενικών Επιθεωρήσεων Μέσης Εκπαίδευσης, θεσμός που δημιουργήθηκε το 1937, με τον διαχωρισμό του από τους Γενικούς Επιθεωρητές Δημοτικής Εκπαίδευσης. Κατά τη διάρκεια του πολέμου, η εισαγωγή στα ΑΕΙ γινόταν χωρίς εξετάσεις, οπότε εγγράφηκαν χιλιάδες φοιτητές, γεγονός που οδήγησε στην ασφυκτική κατάσταση που μάστιζε τα πανεπιστήμια τη μεταπολεμική περίοδο (Δημαράς, 2000: 548). Για την αντιμετώπιση αυτού του φαινομένου, καταργήθηκε η κατηγορία των

«επιλαχόντων» και οι εισαγωγικές εξετάσεις απέκτησαν διαγωνιστικό χαρακτήρα.

Το 1964, η κυβέρνηση της Ένωσης Κέντρου, υπό τον Γεώργιο Παπανδρέου, προέβη στη συνολική μεταρρύθμιση της εκπαίδευσης, υιοθετώντας ενιαία αντιμετώπιση αντί για τα μέχρι τότε επιμέρους βήματα που δοκιμάζονταν και αποδεικνύονταν αναποτελεσματικά. Ένα από τα μέτρα που αποφασίστηκαν ήταν η καθιέρωση του «συγκεντρωτικού συστήματος» για το πέρασμα των μαθητών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην τριτοβάθμια, το οποίο εν πολλοίς ακολουθείται και σήμερα. Θεσμοθετήθηκαν ενιαίες εισαγωγικές εξετάσεις, με την ονομασία *Εισιτήριες Εξετάσεις*, ενώ έναν χρόνο αργότερα καθιερώθηκε και το Ακαδημαϊκό Απολυτήριο (Λάμπρος κ.ά., 2016: 9). Στις μέρες μας, η είσοδος στα πανεπιστήμια διατηρεί τον χαρακτήρα των ενιαίων εξετάσεων, οι οποίες αλλάζουν όνομα και μεταρρυθμίζονται ελαφρώς ανά μερικά χρόνια, χωρίς όμως να μεταβάλλεται η ουσία τους.

Το 1980, εμφανίστηκε για πρώτη φορά ο όρος «Πανελλήνιες Εξετάσεις» (νόμος 1035/1980), οι οποίες το 1983 μετονομάστηκαν σε «Γενικές Εξετάσεις», με τέσσερις Δέσμες να διαχωρίζουν τα διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα των μαθητών. Το 1988 αποσυνδέθηκαν οι απολυτήριες εξετάσεις από το λύκειο, από τις εισαγωγικές στο πανεπιστήμιο με το νόμο 1771/1988 (Δημαράς, 2000: 491). Το 2000 επανήλθαν οι «Πανελλαδικές Εξετάσεις» για την πρόσβαση των αποφοίτων Ενιαίου Λυκείου στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Βάσει αυτού του συστήματος (νόμοι 2525/1997 και 2909/2001), καταργήθηκαν οι Δέσμες, οι οποίες αντικαταστάθηκαν από τρεις Κατευθύνσεις (θεωρητική, θετική, τεχνολογική), ενώ οι τριτοβάθμιες σχολές διακρίθηκαν σε πέντε Επιστημονικά πεδία (Ανθρωπιστικών, νομικών και κοινωνικών επιστημών – Θετικών επιστημών – Επιστημών υγείας – Τεχνολογικών επιστημών – Επιστημών οικονομίας και διοίκησης) με διαφορετικά μαθήματα βαρύτητας στο κάθε πεδίο (Λάμπρος, κ.ά., 2016: 19).

Το 2006, η κυβέρνηση Νέας Δημοκρατίας με υπουργό παιδείας τη Μαριέττα Γιαννάκου προχώρησε σε νέα εκπαιδευτική μεταρρύθμιση. Καταργήθηκαν οι πανελλαδικές εξετάσεις στη Β΄ Λυκείου, τα εξεταζόμενα μαθήματα μειώθηκαν

από εννέα σε έξι και καθιερώθηκε η «βάση του 10» (νόμος 3404/2005). Σύμφωνα με αυτήν τη ρύθμιση, οι υποψήφιοι είχαν τη δυνατότητα να μπουν στο πανεπιστήμιο εφόσον είχαν βαθμό μεγαλύτερο του 10 ή αριθμό μορίων άνω των 10.000 (Λάμπρος, κ.ά., 2016: 21). Αποτέλεσμα ήταν η εξάλειψη των επιτυχόντων με πολύ χαμηλές βαθμολογίες, γεγονός που επέφερε με τη σειρά του έλλειψη φοιτητών σε χαμηλόβαθμες σχολές, και ιδίως των ΤΕΙ². Παρά τη θετική υποδοχή που είχε το γεγονός ότι αποκλείονταν υποψήφιοι με πολύ χαμηλές επιδόσεις, ο μεγάλος αριθμός των ατόμων που έμειναν έξω από τη δημόσια τριτοβάθμια εκπαίδευση για τα τέσσερα έτη λειτουργίας της βάσης του 10, που υπολογίζεται στις 68.000, ήταν το στοιχείο στο οποίο δόθηκε μεγαλύτερη δημοσιότητα³. Επίσης, σημαντικό ρόλο για την επιτυχία ή μη των υποψηφίων φαίνεται να έπαιζε και το κοινωνικό-μορφωτικό επίπεδο των οικογενειών τους, αναδεικνύοντας τις κοινωνικές ανισότητες που σχετίζονται με τα εκπαιδευτικά ζητήματα⁴. Τέτοιοι παράγοντες συνέβαλλαν στην αύξηση της πίεσης για την ανάκληση του μέτρου.

Η αμέσως επόμενη κυβέρνηση (ΠΑΣΟΚ), υπό τον Γεώργιο Α. Παπανδρέου, εισήγαγε νέες ρυθμίσεις στην εκπαίδευση. Έτσι, η προϋπόθεση εισαγωγής που έθετε η «βάση του 10» έπαυσε το 2010 (νόμος 3848/2010 άρθρο 35), οπότε όλοι οι υποψήφιοι μπορούσαν να διεκδικήσουν την εισαγωγή τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση⁵. Στην αιτιολογική έκθεση του νόμου η επιλογή αυτή υποστηρίχθηκε στην εξής αιτιολόγηση:

«τέσσερα χρόνια μετά την υιοθέτησή της δεν υπάρχουν ενδείξεις ή μελέτες που να αποδεικνύουν ότι η “βάση του 10” πέτυχε την οποιαδήποτε άνοδο της ποιότητας σπουδών ή του επιπέδου των επιτυχόντων είτε στο λύκειο είτε στα τριτοβάθμια ιδρύματα. Αντίθετα, υπάρχουν τμήματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με καθηγητές και διοικητικό προσωπικό χωρίς αντικείμενο εργασίας και υποδομές που υπολειπούν. Ταυτόχρονα, δεκάδες χιλιάδες νέοι προσφεύγουν στην ιδιωτική εκπαίδευση και σε κάθε είδους πανεπιστημιακά και τεχνολογικά ιδρύματα χωρών του εξωτερικού. Άλλωστε, αντιβαίνει στην παιδαγωγική λογική των πανελλαδικών εξετάσεων, όπως αυτές

² Η Καθημερινή, «Η βάση του 10 και η κατάσταση στα ΑΕΙ μετά το 2006», 19.11.2009.

³ Η Καθημερινή, «Επιστρέφει η βάση του 10 για εισαγωγή σε ΑΕΙ-ΤΕΙ», 16.12.2012.

⁴ Η Ναυτεμπορική, «Η βάση του 10 βλάπτει σοβαρά τις Πανελλαδικές», 29.8.2019.

⁵ Τα Νέα, «Παρελθόν η βάση του δέκα», 14.4.2010.

γίνονται σήμερα, με όλους τους μαθητές να εξετάζονται στα ίδια μαθήματα, ανεξάρτητα από την προσωπική τους επιλογή σπουδών» (Αιτιολογική έκθεση ν. 3848/2010: 20).

Με το Σύστημα «Νέο Λύκειο» του 2013 καταργήθηκαν οι κατευθύνσεις και αντικαταστάθηκαν με τρεις ομάδες προσανατολισμού (νόμος 4186/2013), οι οποίες διακρίθηκαν σε πέντε επιστημονικά πεδία, βάσει του Νέου Συστήματος του νόμου 4327/2015 (Λάμπρος, κ.ά., 2016: 24). Λόγω του κεντρικού ρόλου των πανεπιστημίων στη ζωή της χώρας και του προσωπικού ενδιαφέροντος καθενός υποψηφίου φοιτητή και των οικείων τους, οι συζητήσεις για το εκπαιδευτικό και ιδίως για τις προϋποθέσεις εισαγωγής στα ελληνικά πανεπιστήμια λαμβάνουν πάντα πολιτικές διαστάσεις. Η θέσπιση της «βάσης του 10», το 2006, είχε προκαλέσει έντονες αντιδράσεις στην πολιτική σκηνή, καθώς άφησε μεγάλο αριθμό νέων εκτός της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης⁶. Αντίστοιχα, το νομοσχέδιο για την εισαγωγή Ελάχιστης Βάσης Εισαγωγής (ΕΒΕ) αντιμετωπίστηκε εξ αρχής με δυσπιστία από όσους το είδαν ως επαναφορά της βάσης του 10 στις εισαγωγικές εξετάσεις. Το νομοσχέδιο αυτό κατατέθηκε στις 29 Ιανουαρίου 2021, συζητήθηκε στην ελληνική Βουλή στις αρχές Φεβρουαρίου, ψηφίστηκε στις 11 Φεβρουαρίου του ίδιου έτους και δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ 25 Α/17.2.2021. Τί είναι όμως η ΕΒΕ και πώς λειτουργεί;

Εν έτει 2023, οι μαθητές του λυκείου που θέλουν να μπουν στο πανεπιστήμιο δίνουν στο τέλος της ακαδημαϊκής χρονιάς Πανελλαδικές Εξετάσεις. Εξετάζονται σε τέσσερα μαθήματα, τα οποία εξαρτώνται από το πεδίο που έχει επιλέξει ο καθένας τους, με το μάθημα *Νεοελληνική Γλώσσα και Λογοτεχνία* να είναι υποχρεωτικό για όλους. Η βαθμολόγηση των γραπτών όλων των υποψηφίων επιτρέπει τον υπολογισμό των μορίων του κάθε μαθητή και της ΕΒΕ για κάθε σχολή, οι οποίες έχουν ήδη επιλέξει τον αντίστοιχο συντελεστή, που κυμαίνεται μεταξύ 0,8 και 1,2 (νόμος 4777/2021 ΦΕΚ Α 25/17.02.2021).

Η ειδοποιός διαφορά μεταξύ της ΕΒΕ και της προηγούμενης βάσης τους 10 είναι ότι εκείνη ήταν σταθερή, ενώ η ΕΒΕ μεταβάλλεται ανάλογα με τις επιδόσεις των υποψηφίων. Η ΕΒΕ προκύπτει καταρχήν από τον μέσο όρο των μορίων

⁶ Τα Νέα, «Παρελθόν η βάση του δέκα», 14.4.2010.

που συλλέγουν οι μαθητές ενός πεδίου και μεταβάλλεται βάσει του συντελεστή που έχει επιλέξει η κάθε σχολή. Για παράδειγμα, εάν στο 3^ο επιστημονικό πεδίο (Ομάδα Προσανατολισμών Θετικών και Σπουδών Υγείας: Επιστήμες Υγείας και Ζωής), ο μέσος όρος της βαθμολογίας των υποψηφίων είναι 12.000 μόρια και η Ιατρική Αθηνών έχει θέσει ως συντελεστή το 1,2, η ΕΒΕ της διαμορφώνεται στα 14.400 μόρια ($= 12.000 \times 1,2$). Αυτό σημαίνει ότι όποιοι έχουν χαμηλότερη βαθμολογία δεν μπορούν να εισαχθούν στη σχολή, ακόμη και αν δε συμπληρωθεί ο αριθμός των θέσεων. Δεδομένου ότι οι υψηλόβαθμες σχολές ούτως ή άλλως γεμίζουν τις ανοικτές θέσεις τους, η ΕΒΕ δεν αλλάζει σε αυτή τη φάση την κατάσταση για αυτές.

Το αντίθετο συμβαίνει για τις λιγότερο δημοφιλείς σχολές. Παίρνοντας ένα άλλο παράδειγμα, έστω ότι στο 1^ο πεδίο (Ομάδα Προσανατολισμού Ανθρωπιστικών, Νομικών και Κοινωνικών Επιστημών Σπουδών) ο μέσος όρος είναι 11.000 μόρια και η σχολή Φιλοσοφικών και Κοινωνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Κρήτης έχει θέσει συντελεστή 0,8. Σε αυτή την περίπτωση, η ΕΒΕ διαμορφώνεται στα 8.800 μόρια ($= 11.000 \times 0,8$), οπότε μόνο οι υποψήφιοι με αυτήν ή υψηλότερη βαθμολογία μπορούν να εισαχθούν στη σχολή, κάτι που είναι πολύ πιθανό να αποτρέψει την πλήρωση των θέσεων που διαθέτει.

Καθίσταται, λοιπόν, σαφές ότι η ΕΒΕ λειτουργεί με παρόμοιο τρόπο με την ελάχιστη βάση του 10, αλλά είναι πιο ευμετάβλητη. Η διακύμανση των βάσεων των σχολών ανάλογα με τις ετήσιες επιδόσεις των μαθητών γίνεται εντονότερη απ' ό,τι ήταν παλαιότερα. Αυτό δεν έχει εμποδίσει τους πολιτικούς παράγοντες να πάρουν θέση πάνω στο ζήτημα, ακόμη και πριν την εφαρμογή του μέτρου⁷, με την κυβέρνηση να υποστηρίζει την ομαλή λειτουργία της και την αναβάθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος και την αντιπολίτευση να καταδικάζει το νέο μέτρο ως αποτυχία⁸.

Οι αντιδράσεις κατά της ψήφισης του μέτρου μετατράπηκαν σε δυσανασχέτηση για την εφαρμογή της όταν αυτή μπήκε σε ισχύ. Έτσι, διατυπώθηκαν ισχυρές

⁷ Η Καθημερινή, «Σύγκρουση για τις αλλαγές στα ΑΕΙ», 22.01.2021.

⁸ (α) ΑΠΕ-ΜΠΕ, «Αλ. Τσίπρας: Ως κυβέρνηση θα καταργήσουμε την ελάχιστη βάση εισαγωγής», 23.7.2021, (β) Έθνος, «Βάσεις 2021 – ΚΙΝΑΛ: Το υπουργείο Παιδείας να άρει τις αδικίες στο σύστημα εισαγωγής», 28.8.2021.

ενστάσεις από τους υποψηφίους, τους γονείς τους και τους εκπαιδευτικούς για την εφαρμογή της ΕΒΕ, αφενός λόγω της λειτουργίας της και αφετέρου λόγω των συνθηκών υπό τις οποίες θεσμοθετήθηκε, που στηλιτεύθηκαν ως βιαστικές και ακατάλληλες δεδομένης της υπολειτουργίας των σχολείων κατά την περίοδο της πανδημίας⁹.

Κριτική στην εφαρμογή της ΕΒΕ έχει ασκηθεί από πολλές πηγές, με διαφορετική αιτιολόγηση ανάλογα με τα ενδιαφέροντα του εκάστοτε φορέα. Για τα πανεπιστημιακά ιδρύματα βασικό αρνητικό χαρακτηριστικό της ΕΒΕ είναι ο τρόπος με τον οποίο καθορίζεται ο συντελεστής για το κάθε τμήμα, σημείο που έχει προκαλέσει σύγχυση, ενώ ταυτόχρονα εντείνονται οι ανταγωνιστικές τάσεις των τμημάτων¹⁰.

Οι αντιδράσεις κορυφώθηκαν με την ανακοίνωση των βάσεων, από την οποία προέκυπτε ότι περίπου ένας στους τρεις υποψηφίους μένει εκτός ΑΕΙ¹¹. Ειδικότερα, από τους 92.090 υποψηφίους που εξετάστηκαν στις πανελλήνιες του 2021, πέτυχαν την εισαγωγή τους σε ΑΕΙ οι 56.942¹².

Τα κόμματα της αντιπολίτευσης εναντιώθηκαν, με τον πρόεδρο της αξιωματικής αντιπολίτευσης Αλέξη Τσίπρα να επιτίθεται προσωπικά κατά του πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη¹³, και το ΚΙΝΑΛ να κάνει αναφορά σε «ταξική θεώρηση» της ΝΔ, δηλαδή στη «στρατηγική ενός κοινωνικού μετασχηματισμού με την συνειδητή επιλογή της για υποχώρηση της κατάκτησης της δημοκρατικοποίησης της γνώσης»¹⁴.

Από τη μεριά της η κυβέρνηση έχει εμείνει στην εφαρμογή του μέτρου, υποστηρίζοντας την αξία της ΕΒΕ. Η υπουργός παιδείας Νίκη Κεραμέως

⁹ Έθνος, «Πανελλήνιες 2021: Αντιδράσεις από εκπαιδευτικούς για την Ελάχιστη Βάση Εισαγωγής – Τι απαντά το υπουργείο Παιδείας», 21.07.2021.

¹⁰ Εφημερίδα των Συντακτών, Αναβρασμός στα ΑΕΙ για την Ελάχιστη Βάση Εισαγωγής και όχι μόνο, 13.04.2021

¹¹ TVXS, «"Ψαλίδι" Κεραμέως: Εκτός Πανεπιστημίων 30.000 υποψήφιοι, ακόμη και άριστοι - Αντιδράσεις γονέων και μαθητών», 20.07.2021.

¹² Πρώτο θέμα, «Πρώτη χρονιά με Ελάχιστη Βάση Εισαγωγής: Ποιες σχολές ανέβηκαν, ποιες έπεσαν - Πόσοι είναι οι εισακτέοι σε ΑΕΙ, δημόσια ΙΕΚ», 27.08.2021.

¹³ In, «Τσίπρας – Σφαγή των εισακτέων στα ΑΕΙ – Ο ΣΥΡΙΖΑ θα καταργήσει την Ελάχιστη Βάση Εισαγωγής από τη πρώτη ημέρα», 27.08.2021.

¹⁴ Έθνος, «Βάσεις 2021 – ΚΙΝΑΛ: Το υπουργείο Παιδείας να άρει τις αδικίες στο σύστημα εισαγωγής», 28.08.2021.

απάντησε στις αντιδράσεις¹⁵, τονίζοντας ότι η ΕΒΕ δεν καθορίζεται από το υπουργείο, αλλά από τα τμήματα, τα οποία ασκούν διακριτική ευχέρεια στον καθορισμό του συντελεστή της ΕΒΕ, γεγονός που σημαίνει ότι τα πανεπιστημιακά ιδρύματα είναι αυτά που αποφασίζουν για τον αριθμό των εισακτέων. Επίσης, επί της κριτικής του ΣΥΡΙΖΑ απάντησε ότι προτεραιότητα της ΝΔ είναι να αυξηθεί ο αριθμός των αποφοίτων, και όχι αυτός των εισαχθέντων, επικρίνοντας παράλληλα την πολιτική της αξιωματικής αντιπολίτευσης που οδήγησε στη δημιουργία 153 νέων πανεπιστημιακών ιδρυμάτων.

¹⁵ TVXS, «Ελάχιστη Βάση Εισαγωγής: Αντιδράσεις για το διπλό «ψαλίδι» Κεραμέως στους εισακτέους», 21.07.2021.

2. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Η διεξαγωγή της έρευνας καθορίζεται από την εξέταση των ειδικότερων στοιχείων της, η οποία βασίζεται σε μια σύντομη αναθεώρηση των διάφορων θεωριών κοινωνικής έρευνας που έχουν διατυπωθεί από τους μελετητές.

Σύμφωνα με έναν ορισμό της, η επιστημονική κοινωνική έρευνα «αποσκοπεί στην κατανόηση και αναπαράσταση όψεων της κοινωνικής πραγματικότητας, μέσω της συστηματικής και μεθοδικά ελεγχόμενης συλλογής, ανάλυσης και ερμηνείας εμπειρικών δεδομένων» (Τσιώλης, 2015: 473-474). Αυτή η διαδικασία συλλογής και ανάλυσης πληροφοριών, που στοχεύει στην καλύτερη κατανόηση ενός ζητήματος, αποτελείται από μια σειρά δράσεων και, γενικά, παίρνει τη μορφή τριών βημάτων: αρχίζει με τη θέση ενός ερευνητικού ερωτήματος, συνεχίζεται με τη συλλογή σχετικών δεδομένων και τελικά ολοκληρώνεται με την παρουσίαση μιας απάντησης στο ερώτημα που τέθηκε (Creswell, 2012: 3).

Η ποικιλομορφία που διακρίνει τις ποιοτικές έρευνες, τόσο ως προς το αντικείμενο (τα ερευνητικά ερωτήματα που καλούνται να απαντήσουν) όσο και ως προς τον τύπο των δεδομένων που επεξεργάζονται, καταλήγει στην ένταξη πολλών ετερόκλητων ερευνών στην ευρύτερη κατηγορία των ποιοτικών (Braun & Clarke, 2006: 77). Αυτό δημιουργεί δυσκολίες στη μελέτη τους ως συνόλου, καθώς εμφανίζονται σημαντικές αποκλίσεις στους τρόπους συλλογής και επεξεργασίας των δεδομένων, ανάλογα με τα ειδικότερα στοιχεία της κάθε έρευνας.

Περαιτέρω, κρίνεται σκόπιμο να γίνει ένας διαχωρισμός των προσεγγίσεων των ποιοτικών ερευνών, βάσει της θεωρητικής και επιστημολογικής αρχής που υιοθετούν, των στόχων που θέτουν και των διαδικασιών και τεχνικών που εφαρμόζουν. Ο Τσιώλης (2015: 479) αναγνωρίζει τις εξής επτά βασικές κατηγορίες ποιοτικών ερευνών, χωρίς να αποκλείει την ύπαρξη και άλλων: τη θεματική, την ερμηνευτική φαινομενολογική και την αφηγηματική ανάλυση, την ανάλυση συνομιλίας, λόγου, περιεχομένου και την εμπειρικά θεμελιωμένη θεωρία.

Σε αυτά τα είδη μπορεί να προστεθεί και η ανάλυση με σχήματα ερμηνείας (framing analysis), που εστιάζει στην οργάνωση της ανθρώπινης εμπειρίας και εξετάζει τους τρόπους με τους οποίους τα άτομα και οι ομάδες κατανοούν τον κόσμο που τους περιβάλλει. Πρόκειται για μια ιδιαίτερα πολυσχιδή τεχνική που μπορεί να συνδυάσει πολλές διαφορετικές και φαινομενικά άσχετες μεταξύ τους προσεγγίσεις, αξιοποιώντας ιδιαίτερα στοιχεία από τις προαναφερθείσες μεθόδους και ιδίως τη θεματική ανάλυση, με τα σχήματα ερμηνείας να υιοθετούν αρκετά στοιχεία από τα πρότυπα ερμηνείας (Hallahan, 1999: 205).

2.1. Ανάλυση με σχήματα ερμηνείας

2.1.1. Ορισμός και διακρίσεις

Η ανάλυση με σχήματα ερμηνείας είναι μια ανεξάρτητη μέθοδος διεξαγωγής κοινωνικής έρευνας που αποτελείται από ένα σύνολο από ιδέες και θεωρητικές προσεγγίσεις σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο τα άτομα, οι ομάδες και οι κοινωνίες οργανώνονται, αντιλαμβάνονται και επικοινωνούν για την πραγματικότητα. Λόγω της φύσης της, μπορεί να εφαρμοστεί τόσο σε ποσοτικές όσο και σε ποιοτικές έρευνες, καθώς μπορεί να επεξεργαστεί πολλά διαφορετικά είδη πληροφοριών, όπως πειράματα, έρευνες που διεξάγονται με ερωτηματολόγια και πολιτικές καμπάνιες (Druckman, 2001: 225).

Τα σχήματα ερμηνείας έχουν αναδειχθεί ως ένα χρήσιμο εργαλείο, ιδιαίτερα για την επιστήμη της κοινωνιολογίας, αφού συμβάλλουν στην αποτελεσματικότερη μελέτη της κοινωνικής αλληλεπίδρασης μεταξύ των ατόμων. Τα σχήματα ερμηνείας είναι *«αρχές επιλογής, έντασης και παρουσίασης οι οποίες αποτελούνται από άρρητες θεωρίες για το τί υπάρχει, τί συμβαίνει και τί έχει σημασία»* (Gitlin, 2003: 6). Τα πλαίσια κοινωνικής συμπεριφοράς γίνονται αντιληπτά στην πομπή και στη λήψη πληροφοριών όπως αυτές πραγματοποιούνται καθημερινά, ενώ η σωστή χρησιμοποίηση τέτοιων τεχνικών μπορεί να μειώσει την αμφισημία ορισμένων θεμάτων, λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία από τα οποία περιβάλλεται η εξεταζόμενη πληροφορία και θέτοντάς την σε ένα ήδη οικείο πλαίσιο (Goffman, 1974: 21). Η θεωρητική βάση τους πηγάζει από την προσέγγιση των οπαδών της κονστρουκτιβιστής θεωρίας, η οποία υποστηρίζει ότι η ανθρώπινη συμπεριφορά είναι αποτέλεσμα

του τρόπου με τον οποίο οι άνθρωποι αλληλεπιδρούν και χρησιμοποιούν σύμβολα για να δημιουργήσουν νοήματα (Hallahan, 1999: 206).

Στο πλαίσιο της κοινωνικής επιστήμης, τα σχήματα ερμηνείας αποτελούν μια συλλογή από ανέκδοτα και στερεότυπα, στα οποία βασίζονται οι άνθρωποι για να αντιλαμβάνονται το περιβάλλον τους και να αντιδρούν στα γεγονότα (Goffman, 1974: 22). Τα άτομα, λοιπόν, συλλέγουν μια σειρά από φίλτρα μέσω των βιολογικών και πολιτιστικών επιρροών τους και στη συνέχεια τα χρησιμοποιούν για να κατανοήσουν τον κόσμο. Με αυτόν τον τρόπο, τα σχήματα ερμηνείας είναι πλαίσια (frames) που καθορίζουν τις τελικές επιλογές τους. Από μεθοδολογικής σκοπιάς, η ανάλυση με σχήματα ερμηνείας μπορεί να χρησιμοποιηθεί είτε σε ποιοτικές είτε σε ποσοτικές έρευνες, καθώς υπάρχει μεγάλη ευελιξία στην εφαρμογή της (Phillips, 2018: 156).

Στη θεωρία έχουν επιπροσθέτως διατυπωθεί τρεις βασικές αρχές που παίζουν καίριο ρόλο στη σταθεροποίηση και παγίωση ενός ερμηνευτικού σχήματος / πλαισίου (Entman, 2004: 36-42): Η πρώτη τέτοια αρχή είναι η ενσυναίσθηση (empathy), η οποία μπορεί να δημιουργηθεί με τη χρήση λέξεων ή εικόνων που βοηθούν τους δέκτες να δουν το εξεταζόμενο συμβάν από την πλευρά εκείνων που βιώνουν άμεσα τη συγκεκριμένη κατάσταση (Vilardaga, 2009: 180). Η δεύτερη αρχή είναι η κατηγοριοποίηση (categorizing), η οποία επίσης πραγματοποιείται με τη χρήση ορισμένων λέξεων (επίθετα, επιρρήματα) και εικόνων, και αποσκοπεί στη σύνδεση ενός γεγονότος με ένα παρόμοιο που να είναι οικείο στο εκάστοτε κοινό, το οποίο θα μπορεί να ανασύρει από τη μνήμη του αντίστοιχα περιστατικά. Τέλος, μια ακόμη δυνατότητα των σχημάτων ερμηνείας είναι η γενίκευση (generalizing), που επιτελείται μέσω της διασύνδεσης του εξεταζόμενου γεγονότος με ευρύτερες κατηγορίες αντίστοιχων γεγονότων (Sikos & Padó, 2019: 297).

Η διαδικασία με την οποία διαμορφώνονται τα σχήματα ερμηνείας βασίζεται στην κοινωνική κατασκευή ενός κοινωνικού φαινομένου, σύμφωνα με τις αρχές του κονστρουκτιβισμού και έχει λειτουργία συμπερίληψης, απόκλισης ή έμφασης για τα αντικείμενα που αφορά (Gamson & Modigliani, 1989: 1). Το υπόβαθρο όσων συμβάλλουν σε αυτή τη διαμόρφωση ποικίλλει,

περιλαμβάνοντας πηγές όπως είναι τα μέσα ενημέρωσης, τα πολιτικά και κοινωνικά κινήματα, οι πολιτικοί αρχηγοί, οι υπεύθυνοι δημοσίων σχέσεων και άλλοι κοινωνικοί δρώντες (Hallahan, 1999: 228).

Το κάθε άτομο αναγκαστικά αποκτά τη δική του αντίληψη για τα νοήματα που αποδίδονται στις διάφορες λέξεις και φράσεις, ανάλογα με τις προσωπικές του εμπειρίες στη γλωσσική του κοινότητα. Τα αποτελέσματα στα οποία καταλήγουν βασίζονται στην ατομική τους κρίση, ακόμη κι αν δε γίνονται άμεσα αντιληπτά από εξωτερικούς παρατηρητές ως λογικά συμπεράσματα (Druckman, 2001: 252). Πάντως, και η φύση και η λειτουργία του κάθε τομέα είναι παράγοντες που παίζουν επίσης ρόλο σε αυτή τη διαδικασία. Έτσι, οι πιο αμφιλεγόμενες κατηγορίες λόγου αφορούν τους τομείς της πολιτικής, της θρησκείας, της ενημέρωσης και της διαφήμισης, ενώ άλλες πτυχές της γλώσσας εξελίσσονται με λιγότερους περιορισμούς.

Τα αποτελέσματα της εφαρμογής των πλαισίων ερμηνείας είναι ιδιαίτερα εμφανή στον εξαιρετικά ακανθώδη τομέα της πολιτικής, στα πλαίσια του οποίου μετατρέπονται σε ρητορικά εργαλεία, προσπαθώντας να ενθαρρύνουν ή να αποθαρρύνουν ορισμένες ερμηνείες. Με την κατάλληλη χρήση μιας τέτοιας τεχνικής, ο πομπός μπορεί να παρουσιάσει τα επίμαχα γεγονότα με τρόπο που υπονοεί την ύπαρξη ενός προβλήματος που χρειάζεται επίλυση και τη λύση που υποστηρίζει η δική του παράταξη ως την καταλληλότερη διαθέσιμη επιλογή δράσης (Entman, 1993: 52).

Αναγνωρίζοντας τη σημασία της διατήρησης του δικού τους αφηγήματος (narrative), τα πολιτικά κόμματα προτιμούν να ανταποκρίνονται στις ερωτήσεις των μέσων ενημέρωσης μόνο εφόσον το εν λόγω ζήτημα παρουσιάζεται με τους δικούς τους όρους, καθώς το σωστό πλαίσιο μπορεί να βοηθήσει το κόμμα να πλησιάσει τους στόχους του (Van der Pas, 2014: 42).

Γενικά, οι παρατηρητές αντιλαμβάνονται τις διάφορες συμπεριφορές που συναντάνε στην καθημερινότητά τους με διαφορετικό τρόπο, ανάλογα με το αν αυτές γίνονται αντιληπτές ως αμιγώς φυσικές ή αν πλαισιώνονται από στοιχεία του κοινωνικού περιβάλλοντος. Όμως αυτό δεν σημαίνει ότι κάθε άνθρωπος πρώτα βλέπει ένα γεγονός και μετά εφαρμόζει ένα σχήμα ερμηνείας σε αυτό.

Αντίθετα, συνεχώς χρησιμοποιεί στις παρατηρήσεις του τα σχήματα ερμηνείας που καταλήγουν σε λογικά για αυτόν συμπεράσματα, επιτρέποντάς του έτσι να δημιουργεί μια ολοκληρωμένη εικόνα του κόσμου γύρω του. Η αλλαγή σχημάτων ερμηνείας, αλλά και η συνειδητοποίηση της χρήσης τέτοιων, λαμβάνει χώρα μόνο εξαναγκαστικά, εφόσον η συνηθισμένη προσέγγιση κάποιου καταλήγει σε άτοπα συμπεράσματα (Goffman, 1974: 39).

2.1.2. Παραδείγματα σχημάτων ερμηνείας

Λόγω του αποκεντρωμένου χαρακτήρα της ανάλυσης με σχήματα ερμηνείας, έχουν εμφανιστεί αρκετές διαφορετικές μέθοδοι που εντάσσονται σε αυτήν την κατηγορία, οι οποίες όμως έχουν ουσιώδεις διαφορές. Η σχετική βιβλιογραφία περιλαμβάνει έναν μεγάλο αριθμό διαφορετικών σχημάτων ερμηνείας, χωρίς να έχει αποκρυσταλλωθεί μια ενιαία και κοινώς αποδεκτή απαρίθμησή τους (Matthes, 2009: 355). Από τέτοιες πηγές (Hallahan, 1999 205-242· Semetko & Valkenburg, 2000: 93-109· Phillips, 2018: 152-170), εντοπίζονται μεταξύ άλλων τα εξής μοντέλα ερμηνείας, που θα χρησιμοποιηθούν στην παρούσα ανάλυση:

1. Σχήματα ερμηνείας χαρακτηριστικών (framing of attributes): η ανάλυση διεξάγεται μεγεθύνοντας ορισμένα χαρακτηριστικά των εξεταζόμενων αντικειμένων ή ατόμων, παραγκωνίζοντας άλλα, οπότε η επεξεργασία των πληροφοριών λαμβάνει ορισμένη κλίση υπέρ των χαρακτηριστικών στα οποία εστιάζει (Ghanem, 1997· Levin, et al., 1998· McCombs & Ghanem, 1998· Ries & Trout, 1981· Wright & Lutz, 1993: 165-169).
2. Σχήματα ερμηνείας ζητημάτων (framing of issues): τα κοινωνικά προβλήματα και διαφωνίες μπορούν να εξηγηθούν με διαφορετικούς τρόπους από διαφορετικές ομάδες που προσπαθούν να επιβάλλουν τον ορισμό που προτιμούν για ένα πρόβλημα ή μια κατάσταση (Neuman, et al., 1992: 111-113· Best, 2017· Gamson & Modigliani, 1989· Snow & Benford, 1988· Snow & Benford, 1992).
3. Σχήματα ερμηνείας ευθύνης (framing of responsibility): με αυτήν την τεχνική επιδιώκεται η παρουσίαση ενός ζητήματος, π.χ. η φτώχεια, με τρόπο που να αποδίδει την ευθύνη για την πρόκληση και για την εύρεση λύσης σε συγκεκριμένη πηγή: την κυβέρνηση, ορισμένα άτομα ή ομάδες. Σχετικές

παρατηρήσεις που έχουν γίνει επισημαίνουν ότι τα άτομα τείνουν να αποδίδουν τα αίτια των γεγονότων σε εξωτερικούς ή εσωτερικούς παράγοντες, βάσει του επιπέδου ευστάθειας των γεγονότων και του ελέγχου που μπορούν να ασκήσουν σε αυτά. Ουσιαστικά, παρουσιάζουν τον ρόλο που διαδραματίζουν οι ίδιοι με τρόπο συμβατό με την αυτοεικόνα τους, προσπαθώντας να μεγιστοποιούν τα κέρδη και να ελαχιστοποιούν την ευθύνη τους. Τέλος, οι άνθρωποι αποδίδουν τα αίτια των διαφόρων γεγονότων περισσότερο σε προσωπικές πράξεις παρά σε συστημικά προβλήματα της κοινωνίας (Iyengar, 1991· Iyengar & Kinder, 1987· Kelley, 1972· Protes, et al., 1991· Wallack, et al., 1993: 67-73· Hallahan, 1999: 219-221· Semetko & Valkenburg, 2000: 96).

4. Σχήματα ερμηνείας σύγκρουσης (conflict frame): είναι μια προσέγγιση που εστιάζει στη συγκρουσιακή συμπεριφορά για να προσελκύσει το ενδιαφέρον του κοινού, οπότε υιοθετείται συχνά από τα μέσα ενημέρωσης. Επιπλέον, η πολιτική συζήτηση που προβάλλεται στις ειδήσεις συχνά υπονομεύει περίπλοκα ουσιώδη ζητήματα σε απλοϊκές συγκρούσεις. Τέτοιες συμπεριφορές έχουν γίνει αντικείμενο κριτικής από όσους υποστηρίζουν ότι τα μέσα ενημέρωσης προωθούν την κυνικότητα του κοινού και μειώνουν την εμπιστοσύνη του προς τους πολιτικούς ηγέτες (Neuman, et al., 1992: 64-66· Patterson, 1993· Cappella & Jamieson, 1997).
5. Ανθρωποκεντρικά σχήματα ερμηνείας (human interest frame): χρησιμοποιώντας την επίκληση στο συναίσθημα, αυτή η μέθοδος τονίζει την ανθρώπινη και συναισθηματική οπτική ενός θέματος. Χρησιμοποιείται συχνά στην παρουσίαση των ειδήσεων, καθώς θεωρείται ότι προσελκύει περισσότερο το ενδιαφέρον του κοινού, επιδιώκοντας μια πιο προσωπική χροιά στις γενικά απρόσωπες ειδήσεις, με την ελπίδα ότι η δραματοποίηση των γεγονότων θα τραβήξει και θα διατηρήσει το ενδιαφέρον των θεατών (Neuman, et al., 1992: 69-72· Bennett, 1995).
6. Σχήματα ερμηνείας οικονομικών συνεπειών (economic consequences frame): είναι η προβολή ενός γεγονότος μέσα από την παρουσίαση και εξέταση των συνεπειών που θα έχει για την οικονομική ζωή ενός ατόμου, μιας ομάδας, ενός συστήματος, μιας περιοχής ή μιας χώρας. Επίσης συχνό πλαίσιο που χρησιμοποιείται στις ειδήσεις, ιδίως όταν αναλύεται ένα θέμα

με ευρύ φάσμα οικονομικών συνεπειών (Neuman, et al., 1992: 62-64· Graber, 1993).

7. Σχήματα ερμηνείας ηθικής (morality frame): πρόκειται για την τοποθέτηση της μελέτης ενός ζητήματος στο πλαίσιο θρησκευτικών διδαχών ή ηθικών επιταγών. Αν και αντιβαίνει στην απαίτηση δημοσιογραφικής αντικειμενικότητας, συνήθως εντάσσεται στην ειδησεογραφία έμμεσα, μέσα από συνεντεύξεις ή επισημάνσεις εξωτερικών παρατηρητών (Neuman, et al., 1992: 72-74).
8. Ρητορικά σχήματα ερμηνείας (rhetorical framing analysis): σε αυτή την περίπτωση γίνεται προσπάθεια να τεθούν κάποια όρια στο επίμαχο ζήτημα, κυρίως μέσω του διαχωρισμού μεταξύ των στοιχείων που μπορούν να συζητηθούν και αυτών που θα μείνουν εκτός του δημοσίου διαλόγου (Phillips, 2018: 157).

Η παραπάνω λίστα δεν είναι σε καμία περίπτωση εξαντλητική, καθώς τα σχήματα ερμηνείας είναι ένα ιδιαίτερα ευέλικτο εργαλείο που μπορεί να προσαρμόζεται σε κάθε εξεταζόμενη περίπτωση. Έτσι, κάθε έρευνα χρησιμοποιεί και αναφέρει διαφορετικά σχήματα ανάλογα με το περιεχόμενό της, όπως συμβαίνει και στην προκείμενη περίπτωση με την ανάλυση που γίνεται παρακάτω.

Η εμπειρική ανάλυση που θα ακολουθήσει βασίζεται στη χρήση των ανωτέρω σχημάτων ερμηνείας. Μετά τη χρήση του λογισμικού IRaMuTeQ, το οποίο αξιοποιείται προκειμένου να εκμαιεύσουμε κάποια βασικά στατιστικά στοιχεία για το υπό εξέταση corpus, ακολουθεί η ανάλυση με σχήματα ερμηνείας. Ο κοινοβουλευτικός λόγος που εξετάζεται χωρίζεται βάσει του κόμματος στο οποίο ανήκει ο εκάστοτε ομιλητής, προκειμένου να εξαχθούν συνολικά συμπεράσματα για το κάθε κόμμα. Στη συνέχεια, εντοπίζονται ορισμένα βασικά πλαίσια ερμηνείας που χρησιμοποιούνται συχνά από τους ομιλητές του κάθε κόμματος.

Για την ανάλυση του κάθε πλαισίου ερμηνείας εφαρμόζεται μια συγκεκριμένη δομή. Πρώτον, παρατίθενται ορισμένα χαρακτηριστικά αποσπάσματα των υπό εξέταση ομιλιών, στα οποία διαφαίνεται η χρήση του πλαισίου που αναλύεται.

Στη συνέχεια δίνεται μια εξήγηση για τη λειτουργία του συγκεκριμένου πλαισίου, η οποία ενισχύεται με στοιχεία που έχουν προκύψει από την επεξεργασία του corpus με το λογισμικό IRaMuTeQ. Έπειτα, διατυπώνονται ορισμένες παρατηρήσεις για τη νοηματική οικολογία του πλαισίου, με την επισήμανση κάποιων εκφορών του λόγου που χρησιμοποιούνται για τη στήριξή του. Τέλος, ακολουθεί ο εντοπισμός των σχημάτων ερμηνείας που χρησιμοποιήθηκαν για τη δημιουργία του ειδικού ερμηνευτικού πλαισίου.

2.1.3. Νοηματική οικολογία

Βασική έννοια για τη χρησιμοποίηση των σχημάτων ερμηνείας είναι η νοηματική οικολογία, που ορίζεται ως «το σύνολο των ερμηνειών, πλαισίων, σχημάτων, κωδικών λέξεων και πλεγμάτων συνεκδοχών», το οποίο στην πράξη αποτελείται από «τα ευρύτερα 'ερμηνευτικά πακέτα', που είναι διαθέσιμα σε μια κοινωνία και μπορούν να ενεργοποιηθούν για να ερμηνεύσουν το κάθε ζήτημα όποτε αυτό ξαναεμφανιστεί» (Σαμαράς & Ιορδανίδου, 2014: 225). Πρόκειται, λοιπόν, για το γενικότερο περιβάλλον μέσα στο οποίο δημιουργούνται και σχηματίζονται τα πλαίσια που χρησιμοποιούνται κατά την ανάλυση με σχήματα ερμηνείας.

Κατά την εξέταση της νοηματικής οικολογίας ενός θέματος, δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στον λόγο που χρησιμοποιείται από τους ομιλητές, προκειμένου να διαμορφωθεί μια συνολική εικόνα των μεθόδων στρατηγικής επικοινωνίας που αυτοί επιστρατεύουν στην προσπάθειά τους να πείσουν το κοινό για την ορθότητα των επιχειρημάτων τους και για τη σκοπιμότητα των πολιτικών τους αποφάσεων. Από αυτές τις λεκτικές επιλογές διαφαίνονται οι παράγοντες που επιδρούν στα σχήματα ερμηνείας που χρησιμοποιούνται σε κάθε κατάσταση, καθορίζοντας τη νοηματική οικολογία ενός θέματος (Entman, 2004: 1). Πιο συγκεκριμένα, ως προς τα μέρη του λόγου που εξετάζονται σε αυτό το πλαίσιο, κυρίως μελετάται η χρήση μεταφορών (με ουσιαστικά) και λέξεων ενέργειας (ρήματα), από τα οποία προκύπτει ο τόνος και ο στόχος της ομιλίας (π.χ. εκφοβισμός, παρακίνηση σε δράση, πρόκληση συναισθημάτων) (Gamson & Modigliani, 1989: 2). Παράλληλα, εξετάζεται το δίπολο ταυτότητα – ετερότητα, με ιδιαίτερες αναφορές σε φράσεις ή λέξεις που ορίζουν την ταυτότητα ή

περιγράφουν την ετερότητα, μια μέθοδος που χρησιμοποιείται για να τονίσει αντιθέσεις που ήδη υπάρχουν (Samaras, 2002: 79).

Στην παρούσα έρευνα, τα ερμηνευτικά πλαίσια που εξετάζονται τεκμηριώνονται εμπειρικά, βάσει των διαθέσιμων πληροφοριών σχετικά με τη στρατηγική επικοινωνία. Η οριοθέτηση και η ταξινόμησή τους αντλούνται από τους κοινούς τόπους που εντοπίζονται στο πλαίσιο της ανάλυσης του κοινοβουλευτικού λόγου. Η νοηματική οικολογία των σχετικών με την ΕΒΕ αποσπασμάτων καθορίζει αυτά τα όρια στην πράξη, διευκολύνοντας τη διεξαγωγή της έρευνας.

2.2. Κοινοβουλευτικός λόγος

Ο πολιτικός λόγος σε όλες του τις πτυχές έχει ως βασική λειτουργία την πειθώ, οπότε η ανάλυσή του προϋποθέτει την εξέταση της πειστικότητας των μηνυμάτων, μέσω των οποίων διαδίδεται. Στην πράξη, σημαντικό κομμάτι του πολιτικού λόγου, συμπεριλαμβανομένου του κοινοβουλευτικού, είναι η χρήση ρητορικών μεθόδων για την προώθηση του προγράμματος του κάθε κόμματος. Η ρητορική, βασικό συστατικό και της θεωρητικής πολιτικής ανάλυσης, εμφανίζεται με δύο βασικούς τρόπους, είτε ως στοιχείο της ρητορείας είτε, όπως υποστηρίζει η Ρητορική Πολιτική Ανάλυση (Rhetorical Political Analysis), ως τομέας του οποίου οι ιδέες εφαρμόζονται με γενικό τρόπο και σε βάθος (Price-Thomas & Turnbull, 2018: 209).

Μολονότι τα πολιτικά συστήματα των κρατών παρουσιάζουν ορισμένες διαφοροποιήσεις, οι δυτικές κοινωνίες έχουν υιοθετήσει μια ενιαία προσέγγιση στην εφαρμογή της έμμεσης αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας που καθιστά τη λειτουργία της σχεδόν ομοιόμορφη (Loeper, 2017: 181). Έτσι, αν και η παρούσα έρευνα αφορά ειδικά τις διαδικασίες του ελληνικού κοινοβουλίου, η σχετική θεωρητική ανάλυση μπορεί να αντλήσει στοιχεία και από έρευνες για τη λειτουργία άλλων ευρωπαϊκών κοινοβουλίων, όπως του βρετανικού.

Το περιεχόμενο του πολιτικού λόγου επηρεάζεται από πληθώρα παραγόντων. Ένας τέτοιος παράγοντας είναι η ιδεολογική κλίση των ομιλητών (Kinder & Sanders, 1990: 74), η οποία σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να εντοπισθεί από το λεκτικό προφίλ του εκάστοτε ομιλητή (Bayram, et al., 2019: 1). Για παράδειγμα, έχουν διεξαχθεί έρευνες πάνω στον λόγο που χρησιμοποιούν οι

φιλελεύθεροι πολιτικοί σε σύγκριση με τους συντηρητικούς ομολογούς τους. Για την εξέταση αυτού του φαινομένου, πραγματοποιήθηκε έρευνα που εξέτασε 381.609 ομιλίες από την πολιτική σκηνή διαφορετικών χωρών (Ισπανία, Γερμανία, ΗΠΑ, Σουηδία και Ολλανδία). Τα αποτελέσματά έδειξαν ότι οι φιλελεύθεροι πολιτικοί χρησιμοποιούν πιο περίπλοκη γλώσσα από τους συντηρητικούς αντιπάλους τους (Schoonvelde, et al., 2019). Παρόμοια ήταν τα αποτελέσματα μιας έρευνας που εξέτασε το ίδιο ζήτημα αναλύοντας δημοσιεύσεις σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης, αναδεικνύοντας τους διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους τείνουν να εκφράζονται οι άνθρωποι ανάλογα με την πολιτική τους κλίση (Sterling, et al., 2020: 805).

Το φαινόμενο αυτό ανιχνεύεται και σε επίπεδο ακραίων πολιτικών κομμάτων, με την ακροδεξιά να τείνει να υιοθετεί απλοϊκά μηνύματα (Vieten & Poynting, 2016: 539). Παίρνοντας το χαρακτηριστικό παράδειγμα του γερμανικού «Alternative für Deutschland» (AfD), η επιρροή του στο σύνολο της πολιτικής ομιλίας δεν φαίνεται να είναι τόσο έντονη όσο ήταν αναμενόμενο, αν και εντοπίζονται ορισμένα μοτίβα. Παρατηρείται για παράδειγμα ότι το διαλογικό επίπεδο των κομμάτων της αντιπολίτευσης είναι χαμηλότερο από εκείνο των κυβερνητικών κομμάτων, ενώ το ομοσπονδιακό κρατίδιο στο οποίο απευθύνεται ο βουλευτής επίσης επηρεάζει το γλωσσικό επίπεδο που προτιμά. Αντίθετα, προσωπικά στοιχεία όπως το φύλο και η ηλικία του ομιλητή δεν έχουν αντίστοιχη επίδραση (Kesting, et al., 2018: 77).

Ένα ειδικό (αλλά όχι αποκλειστικό) στοιχείο της βρετανικής πολιτικής σκηνής που έχει γίνει αντικείμενο πλούσιας βιβλιογραφικής ανάλυσης είναι οι Ερωτήσεις στον Πρωθυπουργό (Prime Minister's Questions, PMQs), μια εβδομαδιαία συνεδρία, κατά την οποία τα μέλη του Κοινοβουλίου θέτουν ερωτήσεις απευθείας στον πρωθυπουργό (Bull & Wells, 2012: 31). Λόγω της μεγάλης δημοσιότητας που τη διακρίνει, αποτελεί βασικό στοιχείο της πολιτικής αρένας, καθώς δίνει την ευκαιρία στα μέλη της κυβέρνησης και της αντιπολίτευσης να αγορεύουν ελεύθερα, φέρνοντας στο προσκήνιο ζητήματα του ιδιαίτερου ενδιαφέροντός τους (Fenton-Smith, 2008: 114) και αξιοποιώντας την ευκαιρία για επίδειξη της πολιτικής τους πυγμής (Vliegthart, et al., 2013: 396). Σε αυτό το πλαίσιο, έχουν εξεταστεί διαφορετικές πτυχές των συζητήσεων

αυτών, αρχίζοντας από την ίδια τη διαμόρφωση της ημερήσιας διάταξης, με ιδιαίτερη έμφαση να δίνεται έπεια στο επίπεδο εριστικότητας που γίνεται αντιληπτό και στη συνέχεια αναφέροντας τη χρήση αυτούσιων δηλώσεων του βρετανικού κοινού από τους βουλευτές και τις μεθόδους αυτοπροβολής που χρησιμοποιεί ο πρωθυπουργός.

Ως προς την ημερήσια διάταξη που διαμορφώνεται μέσω της εν λόγω συζήτησης, γίνεται εμφανές ότι οι Ερωτήσεις αντιμετωπίζονται ως ένα πρόσφορο μέσο για να προβληθούν πολιτικές προτεραιότητες των πολιτικών κομμάτων. Οι πολιτικοί επισημαίνουν ορισμένα ζητήματα στο πλαίσιο της συζήτησης αυτής, ελπίζοντας να επηρεάσουν την κυβερνητική πολιτική. Μάλιστα, αυτή η λειτουργία της διαδικασίας των Ερωτήσεων φαίνεται να εξυπηρετεί τους στόχους όχι μόνο των κομμάτων της αντιπολίτευσης, αλλά και τη ίδια της κυβέρνησης, καθώς αποτελεί την τέλεια ευκαιρία για την άσκηση πίεσης για την ουσιαστική συζήτηση θεμάτων που η άλλη πολιτική παράταξη προτιμά να αποφύγει (Bevan & John, 2016: 60). Πάντως, η θέση πολιτικών προτεραιοτήτων δεν λαμβάνει χώρα μόνο στο πλαίσιο της συζήτησης των ερωτήσεων, αλλά αντίθετα φαίνεται να υπάρχει ένας σχετικός βαθμός αλληλοεπηρεασμού μεταξύ των πολιτικών κομμάτων, με ορισμένα κόμματα, όπως όσα ανήκουν στην κυβέρνηση, τα περιβαλλοντικά ή τα της άκρας δεξιάς να έχουν αξιόλογη επιρροή (Vliegenthart, et al., 2011: 368). Βασικοί παράγοντες που καθορίζουν την εξέλιξη των πολιτικών προτεραιοτήτων ενός κόμματος είναι οι υπάρχουσες διακηρύξεις τους (προτιμήσεις – preferences), τα μέσα ενημέρωσης (πληροφόρηση – information), το εάν είναι στην κυβέρνηση ή στην αντιπολίτευση (θέση – institutions) και η αλληλεπίδραση μεταξύ αυτών (Vliegenthart, et al., 2013: 391).

Ένα ειδικότερο χαρακτηριστικό που αξίζει περαιτέρω ανάλυση είναι οι περιορισμοί που τίθενται στους τρόπους με τους οποίους μπορεί να διεξαχθεί η συζήτηση επί των Ερωτήσεων, και ιδίως η έννοια της αντι-κοινοβουλευτικής γλώσσας (unparliamentary language). Βάσει αυτού του ορίου, απαγορεύεται στους βουλευτές να προσβάλουν άμεσα ο ένας τον άλλο, περιορισμός που περιλαμβάνει και την απευθείας κατηγορία ότι ένα άλλο μέλος του Κοινοβουλίου ψεύδεται. Ωστόσο, η διαδικασία των Ερωτήσεων χαρακτηρίζεται

από ιδιαίτερα εριστική γλώσσα, η οποία είναι απολύτως αποδεκτή εφόσον τηρεί τις τυπικές προϋποθέσεις κοσμιότητας. Μάλιστα, βάσει του πώς έχει εξελιχθεί ο θεσμός, φαίνεται ότι η επιθετικότητα των ομιλητών είναι όχι απλά επιτρεπτή, αλλά και προτιμώμενη, καθώς μπορεί να επιφέρει ουσιώδη πολιτικά κέρδη στο κύρος του ίδιου του ομιλητή και του κόμματός του (Bull & Wells, 2012: 34).

Το επίπεδο επιθετικότητας που προαναφέρθηκε και εκδηλώνεται με τη μορφή προσωπικών επιθέσεων (πάντα εντός των επιτρεπόμενων ορίων) κυμαίνεται ανάλογα με τις εκάστοτε συνθήκες, αν και παραμένει πάντα βασικό συστατικό της διαδικασίας των Ερωτήσεων. Παράγοντες που μπορεί να την επηρεάσουν, κατά κανόνα επαυξητικά, είναι η ευρύτερη προβολή των συζητήσεων μέσω της τηλεόρασης και του διαδικτύου, η γηπεδοποίηση της πολιτικής δημοσιογραφίας, οι κομματικές προσδοκίες και, φυσικά, η ιδιαίτερη προσωπικότητα του κάθε ομιλητή (Waddle, et al., 2019: 75). Ο βαθμός ευγένειας, κατά κανόνα χαμηλός, εκφράζεται αμφίδρομα, καθώς λεκτικές επιθέσεις εμπεριέχονται τόσο στις ερωτήσεις όσο και στις απαντήσεις τους (Murphy, 2014: 27). Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η απόκλιση που διαφαίνεται ανάλογα με το αντικείμενο συζήτησης, καθώς φαίνεται ότι, για παράδειγμα, τα θέματα εξωτερικής πολιτικής είναι λιγότερο ακανθώδη από τα εγχώρια, όπου παρατηρούνται οι εντονότερες συγκρουσιακές συμπεριφορές. Παράγοντες που μπορεί να συμβάλλουν σε αυτό το φαινόμενο είναι ο πατριωτισμός των πολιτικών, που έχουν κίνητρο να συντονίσουν ένα ενιαίο εθνικό μέτωπο και η αντιμετώπιση της εξωτερικής πολιτικής ως ενός τομέα εκτός της παραδοσιακής πολιτικής δράσης (Waddle & Bull, 2020: 558).

Σχετικές έρευνες που έχουν μελετήσει το πόσο εριστικός μπορεί να γίνει ο πολιτικός διάλογος, συγκλίνουν στο συμπέρασμα ότι ο αρνητισμός αυτός προέρχεται κυρίως από την πλευρά της αντιπολίτευσης (Trent, et al., 2015), ένα φαινόμενο που φαίνεται να επιβεβαιώνεται και στην ειδικότερη περίπτωση της Ελλάδας (Σαμαράς & Παπαθανασόπουλος, 2011: 360). Αυτός λαμβάνει τη μορφή απευθείας επιθέσεων και απόδοσης υπαιτιότητας σε συγκεκριμένα πρόσωπα της κυβέρνησης με καίριες θέσεις εξουσίας, σε μια προσπάθεια απονομιμοποίησης της ισχύος της (Σαμαράς, κ.ά., 2015: 59).

Επιπλέον, για τις συζητήσεις των Ερωτήσεων κρίνεται σκόπιμο να εξεταστούν και οι τεχνικές που υιοθετούνται από τους ομιλητές, ιδίως η αρκετά συνήθης επιλογή της παράθεσης αυτούσιων φράσεων που προέρχονται από το εκλογικό σώμα. Η στρατηγική χρήση τους είναι μια μορφή ενός δεύτερου επιπέδου αναπαράστασης, καθώς ανασκευάζουν προηγούμενες συμβολές στη συζήτηση. Ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζονται στο πλαίσιο του κοινοβουλευτικού διαλόγου είναι ένα σημαντικό πλαίσιο, διότι αποκαλύπτει τη στάση του ομιλητή προς τους ανθρώπους που πρωτοείπαν τις φράσεις που χρησιμοποιεί, συνήθως προς υπεράσπιση των ισχυρισμών του ή/και προς κατάρριψη των ισχυρισμών του αντιπάλου, αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις και σε μια προσπάθεια εύρεσης κοινών σημείων αναφοράς (Fetzer, 2020: 98).

Η έκταση αυτής της έμμεσης εκπροσώπησης του ευρύτερου κοινού στις Ερωτήσεις εξαρτάται από την έμφαση που της αποδίδεται από τους βουλευτές και μπορεί να πάρει ακόμη και τη μορφή άμεσης παράθεσης των ερωτήσεων των πολιτών απευθείας στον πρωθυπουργό, με τον ομιλητή να λειτουργεί σαν ένα απλό φερέφωνο. Αυτή η τακτική χρησιμοποιήθηκε σε αξιόλογο βαθμό από τον τότε αρχηγό του Εργατικού Κόμματος Jeremy Corbyn στις ερωτήσεις του προς τον τότε πρωθυπουργό David Cameron και είχε σαν αποτέλεσμα τη μείωση της επιθετικότητας των πολιτικών τους αντιπαραθέσεων, χωρίς όμως να αυξήσει και την πιθανότητα απάντησης από τον πρωθυπουργό (Waddle, et al., 2019: 79 Bull & Waddle, 2019: 67).

Ως προς το ζήτημα της ανταπόκρισης στις πολιτικές συζητήσεις εντός των ευρωπαϊκών κοινοβουλίων, αναφέρεται και μια συγκριτική έρευνα που εξέτασε την κατάσταση στο λετονικό και στο πολωνικό κοινοβούλιο. Δεδομένου ότι αποτελεί συνδυασμό στοιχείων μονολόγου και διαλόγου, ο πολιτικός διάλογος μπορεί να έχει πολύ διαφορετικά επίπεδα αλληλεπίδρασης, όπως διαφαίνεται από τη συχνότητα και τη λειτουργία των ερωτήσεων, με την εν λόγω έρευνα να καταλήγει ότι το πολωνικό κοινοβούλιο είναι πιο διαδραστικό από το αντίστοιχο λετονικό (Chojnicka, 2013: 37). Ο πολιτικός διάλογος στο πολωνικό κοινοβούλιο εμπλουτίζεται συχνά με τη χρήση ρητορικών ερωτήσεων, για τις οποίες γίνονται ορισμένες επισημάνσεις. Οι πολωνοί βουλευτές κατά κανόνα αποφεύγουν να απαντούν οι ίδιοι στις ρητορικές ερωτήσεις τους, τις οποίες

φαίνεται να δέχονται ως ένα κατάλληλο εργαλείο για τη διατύπωση προτάσεων. Επίσης, αξιοποιούν συχνά μια τεχνική με την οποία παραθέτουν σειρά ερωτήσεων μόνο κάποιες εκ των οποίων είναι ρητορικές, δίνοντας έτσι μια εμφανή κοινή απάντηση σε όλες τους (Nowak, 2016: 57).

Τέλος, η μελέτη του ζητήματος των Ερωτήσεων μπορεί να ολοκληρωθεί με μια σύντομη αναφορά στον τρόπο με τον οποίο ο πρωθυπουργός χρησιμοποιεί τη διαδικασία για να παρουσιαστεί στο κοινό. Σεβόμενοι τα όρια που τίθενται από τις κοινωνικές και πολιτιστικές αρχές που τους περιβάλλουν, οι πολιτικοί επιχειρούν να παρουσιάσουν τις προτεραιότητές τους μέσω της χρήσης κυρίως πνευματικών, παρά πρακτικών, διατυπώσεων (Bates & Sealey, 2016: 18).

2.3. Επίλογος κεφαλαίου

Συνδυάζοντας τις παραπάνω πληροφορίες, διαμορφώνεται μια πιο καθαρή εικόνα της θεωρητικής προσέγγισης που υιοθετήθηκε για την παρούσα έρευνα. Μετά την ηλεκτρονική επεξεργασία των κειμένων με το λογισμικό IRaMuTeQ, ακολούθησε η ανάλυσή τους με τη χρήση σχημάτων ερμηνείας.

Η ποιοτική έρευνα έχει στη διάθεσή της μια μεγάλη ποικιλία εργαλείων για την ανάλυση διαφορετικών τύπων δεδομένων, μεταξύ των οποίων είναι και τα γραπτά κείμενα που αποτελούν τις πρωτογενείς πηγές αυτής της έρευνας. Για την επεξεργασία τους, κρίθηκε καταλληλότερη η χρήση σχημάτων ερμηνείας, τα οποία δίνουν τη δυνατότητα ανάλυσης του περιεχομένου των κειμένων χωρίς απώλεια των σχετικών πληροφοριών. Μάλιστα, τα σχήματα ερμηνείας αποτελούν ένα εργαλείο για την κατανόηση της σχέσης μεταξύ των διαφόρων δεδομένων στο πλαίσιο στο οποίο αυτά εντάσσονται (Samaras, 2002: 72).

Το μεγαλύτερο μέρος των κειμένων προς ανάλυση είναι τα κοινοβουλευτικά πρακτικά της συζήτησης που έλαβε χώρα στη Βουλή σχετικά με την υιοθέτηση του μέτρου της ΕΒΕ για την εισαγωγή στα δημόσια πανεπιστήμια. Επίσης, το ερευνητικό ερώτημα περιστρέφεται γύρω από το ζήτημα της στρατηγικής επικοινωνίας, όπως αυτή γίνεται αντιληπτή στις εν λόγω κοινοβουλευτικές συζητήσεις. Έτσι, ο πολιτικός, και ειδικότερα ο κοινοβουλευτικός, λόγος αποτελεί κεντρικό σημείο για την ανάλυση που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο αυτής της έρευνας.

3. ΜΕΘΟΛΟΓΙΑ

Σε συνέχεια του προηγούμενου κεφαλαίου, στο παρόν αναλύονται τα τεχνικά στοιχεία της έρευνας, σκοπός της οποίας είναι η εξέταση των μεθόδων στρατηγικής επικοινωνίας που χρησιμοποιήθηκαν κατά την κοινοβουλευτική συζήτηση για τη θεσμοθέτηση της ΕΒΕ. Βάσει αυτού του στόχου, αποκρυσταλλώθηκε σταδιακά το σχετικό ερευνητικό ερώτημα και ακολούθησε το κομμάτι της πραγματοποίησης της εμπειρικής έρευνας. Το ουσιαστικότερο μέρος της ήταν η ανάλυση των κοινοβουλευτικών πρακτικών, η οποία βασίστηκε στα πρακτικά των σχετικών κοινοβουλευτικών συζητήσεων (από τις συνεδρίες στις 2, 9 και 10 Φεβρουαρίου 2021).

Σε δεύτερο επίπεδο και όπως αναλύεται διεξοδικότερα στο επόμενο κεφάλαιο, η έρευνα συνεχίζεται με βάση τα διδάγματα που προσφέρουν οι διαφορετικές προσεγγίσεις ποιοτικής ανάλυσης, όπως αυτές έχουν προοδευτικά διαμορφωθεί από τους θεωρητικούς μελετητές. Οι αρχές τους επιτρέπουν την πραγματοποίηση της ανάλυσης με τη χρήση «ερμηνευτικών σχημάτων» (*framing models*), μιας τεχνικής η οποία στοχεύει στη νοητή ανοικοδόμηση της κοινωνικής πραγματικότητας με τρόπο που διευκολύνει τη μελέτη της, καθιστώντας της πιο ευχερές αντικείμενο ανάλυσης (Hallahan, 1999: 206).

3.1. Ερευνητικό Ερώτημα

Η ΕΒΕ επιφέρει σημαντικές αλλαγές στο σύστημα εισαγωγής στα ελληνικά πανεπιστήμια, επηρεάζοντας με αυτόν τον τρόπο όχι μόνο τη λειτουργία τους, αλλά και γενικότερα τη θέση των νέων στην Ελλάδα. Επομένως, λόγω του μεγάλου της αντίκτυπου, είναι λογικό οι συζητήσεις που κατέληξαν στη θέσπισή της να τεθούν υπό ανάλυση, ειδικά ως προς τις μεθόδους στρατηγικής επικοινωνίας που ακολουθήθηκαν από τους πολιτικούς, όταν αυτοί εξέφραζαν την υποστήριξη ή την εναντίωσή τους στο νέο μέτρο.

Σε αυτό το πλαίσιο, για τη διεξαγωγή της παρούσας έρευνας διαμορφώθηκε το εξής κεντρικό ερευνητικό ερώτημα:

Ποια στρατηγική ακολουθήθηκε από τα κοινοβουλευτικά κόμματα της κυβέρνησης και της αντιπολίτευσης για την ενίσχυση της ρητορικής τους σε σχέση με τη θέσπιση της ΕΒΕ για την εισαγωγή στα πανεπιστήμια;

3.2. Επιλογή ερευνητικών μεθόδων

Στην έρευνα, η φύση των ερευνητικών ερωτημάτων και των πρωτογενών πηγών που εξετάζονται, καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο μπορεί να πραγματοποιηθεί η ανάλυση. Τα πιο σημαντικά μεθοδολογικά διλήμματα που προκύπτουν κατά κανόνα σχετίζονται με την επιλογή μεταξύ ποιοτικών ή ποσοτικών μεθόδων για την υλοποίηση της εκάστοτε ανάλυσης. Στην προκειμένη περίπτωση, λόγω των ειδικών χαρακτηριστικών των εξεταζόμενων δεδομένων, η ποιοτική ανάλυση αποτελεί την προσφορότερη μέθοδο ερμηνείας.

3.2.1. Διάκριση των ερευνητικών μεθόδων σε ποιοτικές και ποσοτικές

Η συλλογή και μελέτη δεδομένων διαχωρίζεται σε δύο διαφορετικές κατηγορίες, την ποιοτική και την ποσοτική. Ο στόχος αμφότερων είναι η ανάλυση δεδομένων, ωστόσο διαφέρουν ουσιαστικά τόσο ως προς το είδος των δεδομένων που συλλέγονται όσο και ως προς την προσέγγιση που υιοθετούν για την ανάλυσή τους. Η διάκριση μεταξύ των κατηγοριών αυτών είναι καίρια στην ορθή επιλογή των κατάλληλων μεθόδων ανάλυσης για την εκάστοτε έρευνα, επειδή πρέπει σε κάθε έρευνα να υιοθετούνται οι αρμόζουσες τεχνικές ανάλυσης (Creswell, 2012: 63).

Ως προς τα είδη δεδομένων που συγκεντρώνονται, οι ποσοτικές έρευνες συλλέγουν μετρήσιμα και αριθμήσιμα δεδομένα, ενώ οι ποιοτικές εστιάζουν σε έγγραφα, προσωπικές μαρτυρίες και τεκμήρια που επιδεικνύουν λεπτομερώς τον τρόπο σκέψης και δράσης των ανθρώπων. Επομένως, στις ποσοτικές μεθόδους συλλογής δεδομένων εντάσσονται τα πειράματα, οι αναφορές, οι δημοσκοπήσεις και οι συνεντεύξεις (με ερωτήματα πολλαπλής επιλογής) που προσφέρονται για ποσοτικοποίηση και αριθμητική ανάλυση (Ahmad, 2019: 188). Το βασικό χαρακτηριστικό αυτών των δεδομένων είναι ότι μπορούν να ενσωματωθούν σε πρωτόκολλα κωδικοποίησης αξιόπιστα, δηλαδή χωρίς να χάνονται ουσιαστικές πληροφορίες. Αντίθετα, όταν αυτό είναι αδύνατο, η

ποιοτική μέθοδος είναι η ορθότερη επιλογή. Σε αυτή την περίπτωση, τα δεδομένα που συλλέγονται έχουν πιο αναλυτικό χαρακτήρα και δεν μπορούν να μεταφραστούν σε αριθμητικές παραστάσεις αποτελεσματικά, καθώς μια τέτοια αντιστοιχία θα καταλήξει αναγκαστικά σε απώλεια σημαντικών στοιχείων (Κυριαζή, 2009: 57). Έτσι, καθίσταται εμφανές ότι τα δεδομένα της ποιοτικής έρευνας παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλία στη μορφή τους (Τσιώλης, 2015: 476), καθώς μπορούν να αποτελούνται από παρατηρήσεις, συνεντεύξεις και δημοσκοπήσεις, έγγραφα, ηχητικά και οπτικά μέσα (Creswell, 2012: 212).

Ένας άλλος παράγοντας που διαχωρίζει τις ποιοτικές από τις ποσοτικές έρευνες είναι και η φύση των επιδιωκόμενων αποτελεσμάτων τους. Οι ερευνητές που χρησιμοποιούν ποιοτικές μεθόδους επεξεργασίας δεδομένων αποσκοπούν στο να χρησιμοποιήσουν όλες τις λεπτομέρειες από τις διάφορες πληροφορίες που συλλέγουν για να οδηγηθούν τελικά στη γνώση (Strauss & Corbin, 1990: 65). Κατά τη διάρκεια της έρευνας, εξάγονται σταδιακά συμπεράσματα μέσω της συγκέντρωσης, σύγκρισης και αξιολόγησης των δεδομένων. Οι ποιοτικές έρευνες, κατά κανόνα, στοχεύουν να εξερευνήσουν το «γιατί» πίσω από ένα φαινόμενο, μια σύνδεση ή μια συμπεριφορά. Σε αυτές τις έρευνες απαιτείται να αναζητηθούν οι απόψεις ατόμων, να εξεταστεί το θέμα σε διαχρονική βάση και να βρεθούν αναλυτικές πληροφορίες σχετικά με ορισμένα σημεία ενδιαφέροντος (Creswell, 2012: 64).

Αντίθετα, για τα ποσοτικά δεδομένα ακολουθείται η μέθοδος της αριθμητικής επεξεργασίας με σκοπό να δημιουργηθεί η εικόνα μιας τάσης ή σύνδεσης βάσει της στατιστικής ανάλυσης (Creswell, 2012: 64).

3.2.2. Επιλογή μεθόδου για την επεξεργασία των κοινοβουλευτικών πρακτικών

Η μελέτη μεγάλου όγκου δεδομένων σε μορφή κειμένου, όπως είναι τα υπό εξέταση κοινοβουλευτικά πρακτικά των συζητήσεων για τη θέσπιση και τον τρόπο εφαρμογής της ΕΒΕ, μπορεί να λάβει πολλές διαφορετικές μορφές, ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της εκάστοτε έρευνας.

Στην παρούσα έρευνα, η φύση των δεδομένων που αναλύονται και το ερώτημα που πρέπει να απαντηθεί προωθούν τη χρήση ποιοτικών μεθόδων ανάλυσης. Μόνο μέσω της πολύπλευρης εξέτασης που προκύπτει από τη χρήση τέτοιων τεχνικών είναι δυνατή η ολοκληρωμένη παρουσίαση του σχετικού υλικού, προκειμένου να μπορεί να διαφανεί και να αναδειχθεί η χροιά των εξεταζόμενων δηλώσεων και με αυτόν τον τρόπο να αποκαλυφθούν οι τεχνικές στρατηγικής επικοινωνίας που επιλέχθηκαν.

Επιπλέον, οι ποιοτικοί ερευνητές αντιμετωπίζουν ορισμένες προτάσεις σχετικά με την κοινωνική πραγματικότητα ως αξιωματικά ισχύουσες. Πρώτον, αυτή γίνεται δεκτή ως μια πολυσχιδής συμβολική κατασκευή που αποτελείται από διαφορετικά επίπεδα δομών νοήματος, οπότε και η ερευνητική της προσέγγιση πρέπει να τους δίνει την αντίστοιχη έμφαση και να εντάσσεται ιστορικά (χωρικά και χρονικά) σε αυτά τα νοήματα. Δεύτερον, παράγεται και εξελίσσεται βάσει των ενεργειών και των διαδράσεων των υποκειμένων, άρα η μελέτη των κοινωνικών φαινομένων οφείλει να ξεκινά «εκ των έσω», λειτουργώντας ως μια ανακατασκευαστική διαδικασία (Πυργιωτάκης, 2014: 203). Τρίτον, η κοινωνική πραγματικότητα χαρακτηρίζεται από ρευστότητα, οπότε η διερεύνησή της προϋποθέτει μεθόδους που προσφέρονται για τη σύλληψη της δυναμικής διάστασης των κοινωνικών φαινομένων (Τσιώλης, 2014: 197). Επομένως, σύμφωνα με αυτές τις βασικές οντολογικές παραδοχές, η ποιοτική έρευνα έχει ανακατασκευαστική και δυναμική λειτουργία, προκειμένου να μπορέσει να ανταποκριθεί στα χαρακτηριστικά της κοινωνικής ζωής την οποία προσπαθεί να ερμηνεύσει.

Τα χαρακτηριστικά αυτά ταιριάζουν περισσότερο στην ανάλυση που απαιτείται για την εξέταση της στρατηγικής επικοινωνίας στο πλαίσιο των κοινοβουλευτικών συζητήσεων για τη θέσπιση της ΕΒΕ. Η ανάγκη για την πολύπλευρη μελέτη των σχετικών πρακτικών, για την επανεξέταση των ήδη υπάρχοντων ιδεών και η ρευστή κατάσταση της αντίστοιχης νομοθεσίας αναδεικνύουν την καταλληλότητα της ποιοτικής μεθόδου για την παρούσα έρευνα. Ειδικότερα, η ανάλυση των συλλεγμένων κειμένων (κοινοβουλευτικών πρακτικών) έγινε με τη χρήση σχημάτων ερμηνείας, όπως αυτά παρουσιάστηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο.

Ωστόσο, και διατηρώντας υπόψη τον διαχωρισμό των ερευνητικών μεθόδων σε ποιοτικού και ποσοτικού τύπου, ενδιαφέρον παρουσιάζει η εξέταση δεδομένων με κάποιου είδους συνδυασμό αυτών. Ειδικότερα, έχει υποστηριχθεί τεκμηριωμένα η χρησιμότητα ενός τέτοιου συνδυασμού με την εξής μορφή: χρήση ποιοτικών διαδικασιών για την εξεύρεση των στοιχείων που θα υποστούν επεξεργασία και έπειτα χρήση ποσοτικών διαδικασιών για την ερμηνεία αυτών (Guest, et al., 2012: 187). Για παράδειγμα, παρέχεται η δυνατότητα διεξαγωγής μιας έρευνας ανάλυσης περιεχομένου σε δύο επίπεδα, με το πρώτο να υιοθετεί τις μεθόδους της ποιοτικής ανάλυσης και το δεύτερο να εφαρμόζει τεχνικές ποσοτικής ανάλυσης στα ευρήματα που προκύπτουν από την αρχική, ποιοτική, επεξεργασία των πρωτότυπων δεδομένων (Σαμαράς, κ.ά., 2015: 57). Αυτή η προσέγγιση επιτρέπει τη συστηματοποίηση της διαδικασίας συλλογής στοιχείων με τη χρήση μιας «κλείδας παρατηρήσεων»¹⁶, μέσω της οποίας θα πραγματοποιηθεί η ποσοτικοποίηση των αποτελεσμάτων κατά το δεύτερο στάδιο επεξεργασίας. Η ανάλυση του συνόλου των δεδομένων και η συστηματοποιημένη καταγραφή τους επιτρέπουν την τελική διεξαγωγή ποσοτικών συμπερασμάτων από υλικό που έχει αρχικά συγκεντρωθεί με ποιοτικές μεθόδους (Κολοβός & Παπαγιάννη, 2017: 69-82· Σαμαράς, κ.ά., 2015: 57-81· Σκεύη & Σαμαράς, 2017: 87-123· Τάκας & Σαμαράς, 2015: 27-33).

Επομένως, καθίσταται σαφές ότι η διάκριση μεταξύ ποιοτικών και ποσοτικών μεθόδων, μολονότι χρήσιμη, στην πράξη δεν εμφανίζεται με απόλυτο τρόπο. Η χρήση τεχνικών της μιας κατηγορίας δεν απαγορεύει την εφαρμογή και τεχνικών της άλλης, εφόσον η επεξεργασία παίρνει τέτοια μορφή. Στην προκειμένη περίπτωση, η αδυναμία ενσωμάτωσης των συλλεγμένων δεδομένων σε ένα πρωτόκολλο κωδικοποίησης με αξιόπιστο τρόπο, δηλαδή χωρίς την απώλεια καίριων σημείων πληροφοριών, λειτούργησε αποτρεπτικά ως προς της χρήση αμιγώς ποσοτικών τεχνικών ανάλυσης (Κυριαζή, 2009). Έτσι, επιλέχθηκε ο συνδυασμός ποσοτικών και ποιοτικών τεχνικών, με τη

¹⁶ Ως «κλείδα παρατηρήσεων» νοείται το αρχείο στο οποίο καταγράφονται αποσπάσματα των κειμένων προς επεξεργασία, αναλύονται τα επιμέρους στοιχεία τους, ιδίως από τη σκοπιά της στρατηγικής επικοινωνίας, και, τελικά, προκύπτουν τα εκάστοτε σχήματα ερμηνείας.

χρήση λογισμικού σε πρώτο επίπεδο και την τελική επεξεργασία του κειμένου με την εφαρμογή σχημάτων ερμηνείας.

3.3. Διεξαγωγή της έρευνας

Ενόψει των παραπάνω, για την προσέγγιση των απαντήσεων στο ερευνητικό ερώτημα που τέθηκε, πραγματοποιήθηκε ανάλυση λόγου σε ένα σύνολο κειμένων, από τα οποία μπορεί να διαφανούν οι τεχνικές στρατηγικής επικοινωνίας που χρησιμοποιήθηκαν από τα κόμματα προκειμένου να υποστηρίξουν την επιχειρηματολογία τους ως προς το ζήτημα της θέσπισης Ελάχιστης Βάσης Εισαγωγής (ΕΒΕ) για την είσοδο των νέων στα πανεπιστήμια. Ειδικότερα, τα κείμενα που αναλύθηκαν είναι τα κοινοβουλευτικά πρακτικά από τρεις συνεδρίες της Βουλής σχετικά με το σχέδιο νόμου του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων «*Εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, προστασία της ακαδημαϊκής ελευθερίας, αναβάθμιση του ακαδημαϊκού περιβάλλοντος και άλλες διατάξεις*», το οποίο τελικά υπερψηφίστηκε και θεσπίστηκε με τον ομώνυμο Νόμο 4777/2021 (ΦΕΚ Α 25/17.02.2021):

- i. Συνεδρίαση της Διαρκούς Επιτροπής Μορφωτικών Υποθέσεων της 02.02.2021 (περίοδος ΙΗ΄, σύνοδος Β΄), η πρώτη συνεδρίαση για το εν λόγω σχέδιο νόμου.
- ii. Συνεδρίαση ΟΗ΄ της Βουλής της 09.02.2021 (περίοδος ΙΗ΄, σύνοδος Β΄)
- iii. Συνεδρίαση ΟΘ΄ της Βουλής της 10.02.2021 (περίοδος ΙΗ΄, σύνοδος Β΄)

Τα κείμενα αυτά αποτελούν το *corpus* της ανάλυσης λόγου που διεξήχθη, δηλαδή το σύνολο των αντικειμένων προς ανάλυση (Camargo & Justo, 2013: 5).

Σκοπός της έρευνας είναι η μελέτη των μεθόδων στρατηγικής επικοινωνίας που επιστρατεύτηκαν από τους πολιτικούς του ελληνικού κοινοβουλίου στη συζήτηση για τη θέσπιση της ΕΒΕ. Στα κείμενα που αναλύονται εμφανίζονται και άλλα παραπλήσια ζητήματα, όπως το πρόβλημα της βίας εντός των χώρων των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων, καθώς το εξετασθέν νομοσχέδιο περιείχε διατάξεις και σχετικά με την προστασία της ακαδημαϊκής ελευθερίας και την

αναβάθμιση του ακαδημαϊκού περιβάλλοντος, βάσει των οποίων θεσμοθετείται νέα ρύθμιση για την επιβολή του νόμου εντός των πανεπιστημίων.

Η διερεύνηση των ζητημάτων της έρευνας ακολούθησε δύο στάδια: πραγματοποιήθηκε πρώτα μια εξέταση των κειμένων με τη βοήθεια λογισμικού ανάλυσης κειμένου και στη συνέχεια ακολούθησε η μελέτη αυτών βάσει των αρχών της ανάλυσης με σχήματα ερμηνείας. Συνδυάζοντας αυτούς τους τρόπους ανάλυσης, έγινε προσπάθεια για την προσέγγιση της μέγιστης δυνατής ακρίβειας στην εύρεση των απαντήσεων στο ερευνητικό ερώτημα.

3.3.1. Με τη χρήση του λογισμικού IRaMuTeQ

Για την πραγματοποίηση του πρώτου μέρους της έρευνας χρησιμοποιήθηκε το λογισμικό ελεύθερου κώδικα IRaMuTeQ (*Interface de R pour les Analyses Multidimensionnelles de Textes et de Questionnaires*), που δημιουργήθηκε από τον Pierre Ratinaud (Baril & Garnier, 2013: 1). Πρόκειται για ένα λογισμικό που κάνει δυνατή τη στατιστική ανάλυση ενός όγκου κειμένων (του *corpus*) για την επεξεργασία του περιεχομένου του. Η λειτουργία του βασίζεται στο λογισμικό R και χρησιμοποιεί τη γλώσσα προγραμματισμού Python (Camargo & Justo, 2013: 1).

Το IRaMuTeQ ανήκει σε μια κατηγορία προγραμμάτων που λειτουργούν υποστηρικτικά προς την ποιοτική έρευνα ανάλυσης δεδομένων, γνωστά ως CAQDAS (*Computer Aided Qualitative Data Analysis Software*), τα οποία έχουν αυξήσει δραματικά τις δυνατότητες των ερευνητών από την πρώτη τους εμφάνιση τη δεκαετία του 1980 (Banner & Albarran, 2009: 24). Ο πολλαπλασιασμός του όγκου κειμένων που μπορεί να τεθεί υπό εξέταση από περιορισμένο αριθμό ερευνητών έχει καταστήσει τα προγράμματα αυτά ακρογωνιαίο λίθο της ποιοτικής κοινωνικής έρευνας, με την επιστημονική κοινότητα να συμφωνεί στο θέμα της αποτελεσματικότητάς τους ως προς τη διαχείριση ποιοτικών δεδομένων.

Η χρήση λογισμικού προσφέρει ουσιαστικά πλεονεκτήματα σε σύγκριση με την πραγματοποίηση της ανάλυσης από τους ίδιους τους ερευνητές (Creswell, et al., 2011: 6, 20). Πρώτον, η οργάνωση και κατηγοριοποίηση των πληροφοριών

γίνεται με μεγαλύτερη ακρίβεια, αυξάνοντας την αποδοτικότητα της όλης διαδικασίας. Δεύτερον, η ψηφιοποίηση και ταξινόμηση των κειμένων προς ανάλυση διευκολύνει την εύρεση συγκεκριμένων αποσπασμάτων αυξημένου ενδιαφέροντος. Τρίτον, η διαδικασία κωδικοποίησης διεξάγεται πιο εύκολα και πιο γρήγορα από την επεξεργασία του corpus με πιο παραδοσιακές μεθόδους. Επομένως, είναι εμφανές ότι η χρήση λογισμικού προσφέρει πολλά πλεονεκτήματα στην ποιοτική έρευνα, με τη μορφή της κωδικοποίησης, οργάνωσης και ταξινόμησης των πληροφοριών, επιτρέποντας τον ταχύ εντοπισμό ολόκληρων αποσπασμάτων. Παρά αυτή τη διεύρυνση του ορίζοντα της ποιοτικής έρευνας που έχουν προσφέρει, η συνδρομή τους έχει επίσης γίνει αντικείμενο πολλών συζητήσεων, που εστιάζουν συνήθως σε θέματα εφαρμογής και λειτουργίας τους (Souza, et al., 2018: 2), αλλά και στο συνολικό αντίκτυπο που μπορεί να έχει η χρήση τους στη διεξαγωγή ερευνών, καθώς δίνουν περισσότερη έμφαση στον όγκο και την έκταση των δεδομένων, και λιγότερη στην εξέταση σε βάθος (St John, & Johnson, 2000: 393).

Για τη χρήση του λογισμικού IRaMuTeQ χρειάστηκε η προσεκτική εφαρμογή των απαραίτητων βημάτων, τα οποία είναι ουσιαστικά τρία: η προετοιμασία του corpus, η επεξεργασία του με το IRaMuTeQ και, τέλος, η ερμηνεία των αποτελεσμάτων της.

Αναλυτικότερα, η προετοιμασία του corpus για την επεξεργασία του είναι μια διαδικασία που απαιτεί μεγάλη προσοχή, λόγω της μεγάλης ευαισθησίας που παρουσιάζει το λογισμικό (Chaves, et al., 2017: 39). Στην ουσία, αυτό που πρέπει να γίνει είναι η καταγραφή των κειμένων προς ανάλυση και ο διαχωρισμός τους σε κείμενα (texts), με την προσθήκη των αντίστοιχων μεταβλητών. Εν προκειμένω, χρησιμοποιήθηκαν τέσσερις μεταβλητές: η ημερομηνία της συζήτησης (date_1-3), ο ομιλητής (ind_01-150), ο ρόλος του ομιλητή (role_1-8) και το πολιτικό κόμμα του ομιλητή (party_1-6). Για την επεξεργασία αυτή χρησιμοποιήθηκε η εφαρμογή Notepad++ με τη χρήση της κωδικοποίησης UTF-8 (Unicode Transformation Format 8 bit codeunits) και σε μορφή αρχείου .txt. Την εισαγωγή του corpus στην εφαρμογή ακολούθησε έλεγχος του κειμένου με σκοπό τη διόρθωση ορθογραφικών και τυπογραφικών λαθών και την ομογενοποίηση ορισμένων φράσεων και ακρώνυμων (π.χ. EBE

αντί για Ελάχιστη Βάση Εισαγωγής, ΝΔ αντί για Νέα Δημοκρατία, ΑΕΙ αντί για Ανώτατα Πανεπιστημιακά Ιδρύματα). Επίσης, λόγω τεχνικών προβλημάτων στην επεξεργασία του κειμένου που προέρχονταν από τη χρήση του ελληνικού αλφάβητου, κρίθηκε απαραίτητη η μετατροπή των χαρακτήρων του κειμένου σε λατινικούς, κατά το πρότυπο ΕΛΟΤ 743:1982 (διεθνές πρότυπο ISO 843:1997).

Μετά την προετοιμασία του corpus, πραγματοποιήθηκε η εισαγωγή του αρχείου στο IRaMuTeQ για την επεξεργασία του. Το λογισμικό IRaMuTeQ προσφέρει πολλές δυνατότητες επεξεργασίας του corpus που εισάγεται προς ανάλυση, οι οποίες είναι επιγραμματικά οι εξής (Camargo & Justo, 2013: 10-12):

- ❖ Κλασική λεξικογραφική ανάλυση (Classic lexicographical analysis): αναγνωρίζει και διαμορφώνει τα κομμάτια του κειμένου και τα μετατρέπει σε Αποσπάσματα Κειμένου (AK - Text Segments), εντοπίζει τη συχνότητα λέξεων, αναζητά λεξιλόγιο και απλοποιεί τις λέξεις στη βασική τους μορφή, δημιουργώντας και αντίστοιχο λεξικό, και διακρίνει μεταξύ ενεργών και συμπληρωματικών μορφών.
- ❖ Στατιστικά (Text statistics): με αυτήν την επιλογή παρουσιάζονται τα αριθμητικά στοιχεία του corpus, όπως είναι ο αριθμός των κειμένων και αποσπασμάτων κειμένων, καθώς και η συχνότητα εμφάνισης των λέξεων, που μπορεί να αποτυπωθεί σχηματικά με τη χρήση ενός διαγράμματος Zipf.
- ❖ Ιδιαιτερότητες και Παραγοντική Ανάλυση των Αντιστοιχιών (Specificities and Correspondence Factor Analysis, CFA): συνδέοντας το κείμενο με τις μεταβλητές που εισήχθησαν, η επιλογή αυτή επιτρέπει την ανάλυση του corpus βάσει αυτών των παραμέτρων. Έτσι, επιλέγοντας μια συγκεκριμένη παράμετρο (με τουλάχιστον τρία επίπεδα), πραγματοποιείται παραγοντική ανάλυση των αντιστοιχιών.
- ❖ Μέθοδος Φθίνουσας Ιεραρχικής Ανάλυσης (Method of Descending Hierarchical analysis, DHA): ομαδοποίηση των AK βάσει του λεξιλογίου τους και αναδιανομή τους βάσει της συχνότητας των απλοποιημένων μορφών. Θεωρητική της βάση είναι η μέθοδος του Reinert (1983: 187), με την οποία πραγματοποιείται η κατηγοριοποίηση των λέξεων σε κλάσεις (classes), βάσει του τεστ χ^2 για τη δημιουργία λεξικού. Η ισχύς

αντιστοίχισης που προκύπτει μεταξύ της κάθε λέξης και της κλάσης στην οποία ανήκει εκφράζεται με το χ^2 , με την τιμή του να είναι ανάλογη της σχέσης μεταξύ των μεταβλητών (οπότε χαμηλότερη τιμή του χ^2 σημαίνει μικρότερη σχέση). Έτσι, αποτυπώνεται σε πρώτη μορφή το σύνολο των λέξεων σε ξεχωριστές νοηματικές κατηγορίες, γεγονός που αποτελεί το πρώτο βήμα για τον εντοπισμό των ερμηνευτικών σχημάτων του αναλυόμενου κειμένου. Η ανάλυση αυτή παρουσιάζεται με τη μορφή δενδρογράμματος, το οποίο μπορεί να λάβει διαφορετικές μορφές.

Λόγω των προβλημάτων που προέκυψαν με την αναγνώριση ελληνικών χαρακτήρων από το λογισμικό και επομένως με τη χρήση του ελληνικού λεξικού που θα επέτρεπε την απαραίτητη κατηγοριοποίηση των λέξεων σε διαφορετικές κλάσεις, αυτή η ανάλυση δεν στάθηκε δυνατό να πραγματοποιηθεί.

- ❖ Ανάλυση ομοιοτήτων (Similarity analysis): με αυτή την τεχνική μπορούν να εντοπιστούν οι επανεμφανίσεις ορισμένων λέξεων, κάτι που παρέχει πληροφορίες πάνω στη διασύνδεση των λέξεων, συμβάλλοντας στην αναγνώριση της δομής του περιεχομένου του corpus. Επιπλέον, αναγνωρίζονται τα κοινά σημεία μεταξύ των AK βάσει των μεταβλητών που έχουν χρησιμοποιηθεί στην ανάλυση (Ratinaud & Marchand, 2012: 840).
- ❖ Νέφος λέξεων (Word cloud): καταμετρώντας την εμφάνιση των λέξεων, αυτή η αναπαράσταση τις αποτυπώνει γραφικά βάσει της συχνότητάς τους. Πρόκειται για μια αρκετά απλοϊκή λεξική ανάλυση, η οποία όμως παρουσιάζει αισθητικό ενδιαφέρον.

Με βάση τα παραπάνω, καθίσταται εμφανές ότι η προσέγγιση του λογισμικού IRaMuTeQ ως εργαλείου ποιοτικής ερευνητικής επεξεργασίας δεδομένων έχει εισάγει καινοτόμες ιδέες για τους τρόπους διεξαγωγής μιας ποιοτικής έρευνας. Ωστόσο, επισημαίνεται η ανάγκη για εξαντλητικές αναγνώσεις, συζητήσεις αλλά και την ανάπτυξη δεξιοτήτων για τη χρήση του, χωρίς να παραγνωρίζονται και οι στοιχειώδεις όροι επιτυχίας της ποιοτικής έρευνας γενικά, ιδίως η κρίση του ερευνητή και οι ηθικές πτυχές της ανάλυσης. Υπό αυτήν την έννοια, ο ερευνητής συνεχίζει να είναι ο οδηγός της έρευνας, ο οποίος χρησιμοποιεί το λογισμικό σαν ένα εργαλείο όπως όλα τα άλλα. Το IRaMuTeQ διευκολύνει την ερμηνεία

των ερευνητικών αποτελεσμάτων, αλλά μόνο αφού αυτά έχουν υποβληθεί σε αυστηρή επιστημονική εξέταση. Η ποιοτική έρευνα και ο κοινωνικός της αντίκτυπος δημιουργούν μεγάλη ευθύνη, με τον ερευνητή να παραμένει ένας από τους πρωταγωνιστές στην παραγωγή ποιοτικής γνώσης (Souza, et al., 2018: 6).

Όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω, η ανάλυση μεγάλου όγκου κειμένων αποκλειστικά με τη χρήση λογισμικού παρουσιάζει ορισμένα μειονεκτήματα, καθώς δεν προσφέρει τη δυνατότητα εξέτασης των κειμένων σε βάθος. Η παρούσα έρευνα θα ήταν ελλιπής χωρίς την πραγματοποίηση του επόμενου σκέλους της ανάλυσης. Έτσι, η σε δεύτερο επίπεδο εξέταση των κοινοβουλευτικών πρακτικών και με τη χρήση σχημάτων ερμηνείας που παρουσιάζεται στο επόμενο υποκεφάλαιο έχει ως στόχο τη μετρίαση των ελλείψεων της ανάλυσης με τη χρήση μόνο λογισμικού.

3.3.2. Με τη χρήση σχημάτων ερμηνείας

Η ανάλυση με τη χρήση σχημάτων ερμηνείας (*framing*) είναι μια τεχνική επεξεργασίας δεδομένων που προσφέρει ιδιαίτερες δυνατότητες που δεν μπορούν να υλοποιηθούν με άλλους τρόπους. Η μοναδική της λειτουργία την καθιστά κατάλληλο εργαλείο για μια μεγάλη ποικιλία ερευνών, καθώς μπορεί να προσαρμόζεται σε πολλά είδη δεδομένων και ερευνητικών ερωτημάτων, συμπεριλαμβανομένων και ερευνών που χρησιμοποιούν λογισμικό για την επεξεργασία των λεκτικών δεδομένων τους (Matthes, 2009: 352). Ο εκάστοτε ερευνητής είναι αυτός που θέτει, για τους σκοπούς της έρευνάς τους, τις κατηγορίες και τα όρια στα οποία θα εντάξει τα δεδομένα του (Creswell, 2012: 267). Με αυτόν τον τρόπο δημιουργείται τελικά μια πανσπερμία σχημάτων (πλαισίων) ερμηνείας, ανάλογα με το αντικείμενο και τα ειδικά χαρακτηριστικά της κάθε έρευνας, το σύνολο των οποίων αντιπροσωπεύουν μια ευρεία ποικιλία θεωρητικών προσεγγίσεων (D'Angelo, 2002: 871).

Εξάλλου, πρόκειται για μια θεωρητική μέθοδο που έχει διπλό ρόλο. Αφενός λειτουργεί ως ρητορική προσέγγιση, οπότε εστιάζει στη μελέτη του πώς δημιουργούνται τα μηνύματα που εξετάζονται, με τη χρήση διάφορων τεχνικών, όπως η μεταφορά, οι εικόνες και το μήνυμα (Matthes, 2009: 349). Αφετέρου

συνδέεται άμεσα με τις ψυχολογικές διαδικασίες που λαμβάνουν χώρα όταν οι άνθρωποι επεξεργάζονται πληροφορίες, λαμβάνουν αποφάσεις και καταλήγουν σε συμπεράσματα για τον κόσμο που τους περιβάλλει, μια ιδιότητα που δεν απαντάται σε πολλές άλλες μεθόδους ανάλυσης (Hallahan, 1999: 206). Επιπλέον, είναι μια εξαιρετικά προσαρμόσιμη τεχνική που μπορεί να εφαρμοστεί σε διαφορετικά επίπεδα ανάλυσης, όπως είναι το ομαδικό, το διαπροσωπικό, το ενδοπροσωπικό, το οργανωτικό, το διαοργανωτικό και το κοινωνικό επίπεδο (McLeod, et al., 1994: 55· Pan & McLeod, 1991: 140).

Επιπρόσθετα, η ανάλυση με σχήματα ερμηνείας αποτελεί μια πλούσια θεωρητική προσέγγιση που προσφέρει τη δυνατότητα συνδυασμού στοιχείων άλλων μεθόδων επεξεργασίας δεδομένων, ακόμη και όταν αυτές είναι φαινομενικά ασύνδετες μεταξύ τους (Reese, 2007: 149). Επομένως, καθίσταται σαφές ότι μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μέθοδος κατανόησης και διερεύνησης της ανθρώπινης επικοινωνίας και των σχετικών τρόπων συμπεριφοράς στο πλαίσιο πολλών διαφορετικών τομέων της κοινωνικής επιστήμης, όπως η ψυχολογία, η προφορική επικοινωνία (ιδίως η ανάλυση λόγου και οι διαπραγματεύσεις), η υγειονομική επικοινωνία, η πολιτική επικοινωνία, τα οικονομικά, η λήψη αποφάσεων σε οργανωτικό επίπεδο και η μελέτη των μέσων μαζικής ενημέρωσης (Rendahl, 1995).

Άρα, στο σύνολο των τομέων που επιδέχονται την πλαισίωσή τους με τις μεθόδους ανάλυσης που προσφέρουν τα σχήματα ερμηνείας ανήκει και ο πολιτικός λόγος και οι ειδικότερες εκφάνσεις του, συμπεριλαμβανομένου και του κοινοβουλευτικού λόγου, όπως αυτός εκδηλώνεται εντός των σχετικών συζητήσεων στην κάθε εθνική Βουλή. Μολονότι ο κοινοβουλευτικός λόγος παρουσιάζει ορισμένες ιδιαιτερότητες σε σχέση με άλλα είδη λεκτικών δεδομένων που μπορούν να υποστούν τέτοια ανάλυση, η ουσία παραμένει η ίδια.

Στην παρούσα έρευνα εξετάστηκε η κοινοβουλευτική συζήτηση που διεξήχθη με θέμα την υιοθέτηση του νομοσχεδίου *«Εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, προστασία της ακαδημαϊκής ελευθερίας, αναβάθμιση του ακαδημαϊκού περιβάλλοντος και άλλες διατάξεις»*, το οποίο τελικά

υπερψηφίστηκε και ενσωματώθηκε στον νόμο 4777/2021. Σύμφωνα με την Υπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων Νίκη Κεραμέως, πρόκειται για ένα νομοσχέδιο που *«εντάσσεται στην ευρύτερη στρατηγική της συνολικής μας μεταρρύθμισης, για ένα πιο αυτόνομο, σύγχρονο και καινοτόμο σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης»*, οπότε περιείχε μια ποικιλία ρυθμίσεων για ξεχωριστές πτυχές της ακαδημαϊκής αναδιοργάνωσης, συμπεριλαμβανομένης και της θέσπισης της Ελάχιστης Βάσης Εισαγωγής, ρύθμιση που αφορά ειδικά τον εξορθολογισμό του συστήματος εισαγωγής στα ελληνικά πανεπιστήμια.

Η κεντρική σημασία του πανεπιστημίου στην ελληνική κοινωνία και οι σημαντικές εκφάνσεις των νέων ρυθμίσεων για το σύνολο των ψηφοφόρων, είτε φοιτητών, είτε γονέων, είτε εμμέσως επηρεαζόμενων (όπως οι κάτοικοι μικρών πόλεων των οποίων η οικονομική ζωή βασίζεται στη λειτουργία των αντίστοιχων τμημάτων), εξασφάλισαν πρωταγωνιστικό ρόλο στις σχετικές πολιτικές συζητήσεις, οι οποίες διεξάγονταν υπό το επικριτικό βλέμμα των δημοσιογράφων και των πολιτών¹⁷. Η ασυνήθιστα στενή παρακολούθηση των τεκταινόμενων στο ελληνικό κοινοβούλιο ώθησε τους πολιτικούς ομιλητές σε ένταση των προσπαθειών τους να πείσουν την ελληνική κοινωνία ότι οι υπό εξέταση μεταρρυθμίσεις θα επιφέρουν σαρωτικές αλλαγές υπέρ (σύμφωνα με την κυβέρνηση) ή κατά (σύμφωνα με την αντιπολίτευση) της γενικής κοινωνικής ευημερίας¹⁸. Αυτό το χαρακτηριστικό καθιστά τις επίμαχες συνεδρίες εξαιρετικά ενδιαφέρουσες από τη σκοπιά της μελέτης τεχνικών στρατηγικής επικοινωνίας, καθώς οι πολιτικοί όλων των κομμάτων έχουν την ευκαιρία και το κίνητρο να χρησιμοποιήσουν όλα τα διαθέσιμα μέσα πειθούς για να παρουσιάσουν τα επιχειρήματά τους.

3.4. Επίλογος κεφαλαίου

Οι απαντήσεις στο ερευνητικό ερώτημα που τίθενται σε αυτήν την έρευνα μπορούν να δοθούν μόνο αξιοποιώντας τις τεχνικές που προσφέρει η ποιοτική μέθοδος, κάτι που καθορίζεται από τα επιμέρους στοιχεία της έρευνας. Το είδος των δεδομένων προς επεξεργασία, η φύση των αποτελεσμάτων που

¹⁷ Η Καθημερινή, «Σύγκρουση για τις αλλαγές στα ΑΕΙ», 22.01.2021.

¹⁸ Η Καθημερινή, «Σύγκρουση για τις αλλαγές στα ΑΕΙ», 22.01.2021.

αναζητούνται και οι στόχοι που έχουν τεθεί διαμορφώνουν ξεκάθαρα ένα προφίλ ποιοτικής έρευνας.

Τα διαθέσιμα πρωτογενή δεδομένα, των οποίων η επεξεργασία θα οδηγήσει στην απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων είναι τα κοινοβουλευτικά πρακτικά των σχετικών συζητήσεων στη Βουλή με θέμα την υιοθέτηση του μέτρου της ΕΒΕ για την εισαγωγή των υποψηφίων στα πανεπιστήμια. Πρόκειται, λοιπόν, για ογκώδη αρχεία με εκτεταμένα κείμενα, τα οποία δεν προσφέρονται για ποσοτικοποίηση και αριθμητική αναπαράσταση. Ο λόγος που χρησιμοποιείται δεν μπορεί να ενσωματωθεί σε πρωτόκολλα κωδικοποίησης με αξιόπιστο τρόπο, καθώς μεγάλο μέρος των κυριότερων πληροφοριών θα χαθεί στη μεταφορά. Έτσι, η ανάλυση των κειμένων αυτών οφείλει να πραγματοποιηθεί με τρόπο που θα συμπεριλαμβάνει το σύνολό τους, χωρίς τις απώλειες που θα προέκυπταν από την απλούστευσή τους με τη μετατροπή τους σε ποσοτικά δεδομένα.

Επιπροσθέτως, η φύση των αποτελεσμάτων που επιδιώκονται με την παρούσα έρευνα στηρίζει την επιστράτευση ποιοτικών μεθόδων για τη διεξαγωγή της. Το ερευνητικό ερώτημα, όπως έχει διατυπωθεί, απαιτεί την εξέταση όλων των διαθέσιμων στοιχείων και λεπτομερειών των πηγών, προκειμένου να μπορέσει να αναδειχθεί η γνώση. Το ζήτημα της ΕΒΕ εξετάζεται διεξοδικά με τη σύγκριση και αξιολόγηση των αναλυόμενων κειμένων. Η χρήση του λογισμικού IRaMuTeQ (*Interface de R pour les Analyses Multidimensionnelles de Textes et de Questionnaires*) επιτρέπει σε έναν βαθμό την αριθμητική επεξεργασία ορισμένων πτυχών των δεδομένων σε ένα επίπεδο ερμηνείας, ωστόσο η αμιγής στατιστική ανάλυση δεν αρκεί για την εξέταση των πρωτογενών πηγών που εξετάζονται. Γι' αυτό η εργασία ολοκληρώνεται με την ανάλυση των δεδομένων με τη χρήση ερμηνευτικών σχημάτων, προκειμένου να διαμορφωθεί μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα.

Τέλος, πρέπει να εξεταστεί και το ζήτημα της υποκειμενικότητας και ευελιξίας της έρευνας, βασικά χαρακτηριστικά της ποιοτικής μεθόδου ανάλυσης. Δεδομένου ότι το αντικείμενο της έρευνας, η συζήτηση για τη θέσπιση της ΕΒΕ, αφορά ένα ιδιαίτερα ακανθώδες πολιτικό ζήτημα, θα ήταν αδύνατο να αγνοηθεί

η αναγκαστικά υπάρχουσα υποκειμενικότητα στην προσέγγιση της έρευνας, η οποία περιορίζεται όσο είναι ανθρωπίνως δυνατόν. Ωστόσο, τα δεδομένα που θα παραχθούν από την παρούσα έρευνα δεν είναι αντικειμενικά γεγονότα, αλλά αποτέλεσμα μιας διαδικασίας επεξεργασίας, η οποία είναι σημαντικό να αναγνωρίζεται ως ανθρώπινο έργο, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την αντικειμενικότητά της. Παράλληλα, οι τεχνικές της ποιοτικής έρευνας προσφέρουν τη μεγαλύτερη ευελιξία και δημιουργικότητα, που είναι απαραίτητες για την επεξεργασία των δεδομένων που πρέπει να λάβει χώρα για την απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων σχετικά με την κοινοβουλευτική συζήτηση για την ΕΒΕ.

4. ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

4.1. Ανάλυση κοινοβουλευτικής συζήτησης με τη χρήση λογισμικού

Σε αυτό το υποκεφάλαιο παρουσιάζεται η πρώτη φάση της επεξεργασίας του υπό εξέταση υλικού, η οποία πραγματοποιήθηκε με τη χρήση του λογισμικού IRaMuTeQ.

4.1.1. Κλασική λεξικογραφική ανάλυση (Classic Lexicographical Analysis)

Το πρώτο βήμα για την επεξεργασία του corpus με το IRaMuTeQ είναι η εισαγωγή του αρχείου που περιέχει τα κείμενα στο λογισμικό. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, το corpus πρέπει να λάβει μια ορισμένη μορφή για να μπορεί να γίνει η επεξεργασία του με το λογισμικό. Έτσι, διακρίνονται τα κομμάτια των ομιλητών με μια γραμμή δεδομένων, η οποία περιλαμβάνει τις αντίστοιχες μεταβλητές (ημερομηνία, ομιλητής, ρόλος και κόμμα του ομιλητή).

Με την ολοκλήρωση αυτής της διαδικασίας, το IRaMuTeQ διενεργεί μια αρχική λεξικογραφική ανάλυση, αναγνωρίζοντας και διαμορφώνοντας τα κομμάτια του κειμένου. Σύμφωνα με αυτήν την πρώτη επεξεργασία, το συγκεκριμένο corpus αποτελείται από 1.243 κείμενα, από τα οποία δημιουργήθηκαν 7.513 αποσπάσματα κειμένου για την καλύτερη ανάλυσή τους. Αυτά τα αποσπάσματα είναι που θα χρησιμοποιήσει το λογισμικό για να προχωρήσει στα επόμενα βήματα της ανάλυσης (Camargo & Justo, 2013: 6).

4.1.2. Στατιστικά (Text Statistics)

Η παρουσίαση των στατιστικών στοιχείων του corpus μπορεί να προσφέρει χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με το περιεχόμενο των εξεταζόμενων κειμένων σε συνολική μορφή, επισημαίνοντας τάσεις των ομιλητών και χαρακτηριστικά της ευρύτερης συζήτησης (Camargo & Justo, 2013: 15-16). Καίριο εργαλείο στην αναζήτηση μοτίβων στις ομιλίες των βουλευτών είναι η απαρίθμηση των λέξεων που εμφανίζονται τις περισσότερες φορές στο corpus, όπως αυτή προκύπτει από την αντίστοιχη επιλογή του λογισμικού IRaMuTeQ. Έτσι,

αναδεικνύονται τα στοιχεία στα οποία δόθηκε μεγαλύτερη έμφαση κατά την παρουσίαση και εξέταση του νομοσχεδίου για τη θέσπιση της ΕΒΕ στο κοινοβούλιο. Παράλληλα, οι εμφανίσεις ορισμένων λέξεων επιβεβαιώνουν τα βασικά συστατικά του κοινοβουλευτικού λόγου όπως αυτός χρησιμοποιείται στην πράξη, με συγκεκριμένες φράσεις (π.χ. «*Ευχαριστώ, κύριε Πρόεδρε*») να επαναλαμβάνονται με στατιστικά σημαντική συχνότητα.

Στον παρακάτω πίνακα (πίνακας 5.ι) παρουσιάζονται οι 25 λέξεις που χρησιμοποιούνται περισσότερο στα κείμενα που αναλύονται. Για την ουσιαστικότερη ανάλυση των εννοιών που εμφανίζονται αγνοούνται οι συμπληρωματικές λέξεις (*supplementary forms*), όπως σύνδεσμοι (π.χ. και, ή, με), άρθρα (π.χ. το, της, η, τον), βοηθητικά ρήματα (π.χ. έχω, είμαι), επιρρήματα (π.χ. σήμερα, τώρα, εδώ) και αντωνυμίες (π.χ. αυτό, μας, εγώ), καθώς η χρήση τους είναι συχνή για γλωσσολογικούς λόγους που δεν έχουν αναλυτικό ενδιαφέρον στο πλαίσιο της συγκεκριμένης έρευνας. Επίσης αθροίζονται οι εμφανίσεις λέξεων που χρησιμοποιούνται με διαφορετικούς τύπους (*associated forms*, π.χ. το «πανεπιστήμιο» περιλαμβάνει τις μορφές «πανεπιστήμιο», «πανεπιστήμια», «πανεπιστημίου» και «πανεπιστημίων»).

Ο πίνακας αποτελείται από πέντε στήλες. Στην πρώτη είναι ο αύξων αριθμός, στη δεύτερη η απλούστερη μορφή της λέξης (ονομαστική ενικού, α' πρόσωπο οριστική ενεστώτα), στην τρίτη ο αριθμός εμφάνισής της, στην τέταρτη οι διαφορετικοί τύποι με τους οποίους εμφανίζεται και στην πέμπτη ο αριθμός των φορών που εμφανίζεται κάθε τύπος. Η σειρά με την οποία τοποθετούνται οι λέξεις στον πίνακα καθορίζεται από τη συχνότητά τους, κανόνας που ισχύει τόσο για τις γενικές έννοιες της δεύτερης στήλης όσο και για τους ειδικούς γραμματικούς τύπους της τέταρτης.

Πίνακας 5.i: Αριθμός εμφανίσεων λέξεων του corpus				
A/A	Λέξη	Αριθμός εμφανίσεων	Τύποι	Εμφανίσεις τύπων
1	Πανεπιστήμιο	2427	Πανεπιστήμια	1153
			Πανεπιστήμιο	636
			Πανεπιστημίων	410
			Πανεπιστημίου	228
2	Κύριος	1550	Κύριε	888
			Κύριοι	449
			Κύριος	135
			Κυρίου	47
			Κύριο	26
			Κυρίων	3
			Κυρίους	2
3	Φοιτητής	877	Φοιτητές	516
			Φοιτητών	258
			Φοιτητής	58
			Φοιτητή	45
4	Κυρία	806	Κυρία	412
			Κυρίες	375
			Κυρίας	19
5	Νομοσχέδιο	724	Νομοσχέδιο	548
			Νομοσχεδίου	140
			Νομοσχέδια	34

			Νομοσχεδίων	2
6	Χρόνος	623	Χρονιά	295
			Χρονιές	16
			Χρονιάς	12
			Χρόνο	147
			Χρόνου	108
			Χρόνος	27
			Χρόνων	15
			Χρόνους	2
			Χρόνοι	1
7	Πανεπιστημιακός	574	Πανεπιστημιακή	112
			Πανεπιστημιακών	107
			Πανεπιστημιακά	76
			Πανεπιστημιακό	75
			Πανεπιστημιακής	67
			Πανεπιστημιακού	46
			Πανεπιστημιακούς	33
			Πανεπιστημιακοί	27
			Πανεπιστημιακές	24
			Πανεπιστημιακός	7
8	Υπουργός	531	Υπουργέ	219
			Υπουργός	157
			Υπουργό	61
			Υπουργοί	43

			Υπουργού	28
			Υπουργού	20
			Υπουργών	3
9	Συνάδελφος	529	Συνάδελφοι	374
			Συνάδελφε	70
			Συναδέλφου	37
			Συνάδελφος	19
			Συνάδελφο	16
			Συναδέλφων	9
			Συναδέλφου	3
			Συνάδερφε	1
10	Πρόεδρος	524	Πρόεδρε	466
			Πρόεδρος	27
			Πρόεδρο	13
			Προέδρου	12
			Προέδρων	5
			Προεδρεύουσα	1
11	Εκπαίδευση	509	Εκπαίδευση	308
			Εκπαίδευσης	201
12	Ευχαριστώ	505	Ευχαριστώ	407
			Ευχαριστούμε	88
			Ευχαριστήσω	8
			Ευχαριστώντας	1
			Ευχαριστίες	1

13	Δημόσιος	489	Δημόσια	181
			Δημόσιο	125
			Δημόσιας	65
			Δημοσίου	42
			Δημοσίων	39
			Δημόσιος	12
			Δημοσίους	9
			Δημόσιες	9
			Δημόσιοι	7
14	Κυβέρνηση	488	Κυβέρνηση	356
			Κυβέρνησης	107
			Κυβερνήσεις	16
			Κυβερνήσεως	5
			Κυβερνήσεων	4
15	Αστυνομία	479	Αστυνομία	339
			Αστυνομίας	140
16	Παιδεία	463	Παιδείας	277
			Παιδεία	186
17	Βάση	390	Βάση	194
			ΕΒΕ	135
			Βάσεις	32
			Βάσης	22
			Βάσεων	7
18	Νέα Δημοκρατία	382	ΝΔ	382

19	Παιδί	372	Παιδιά	278
			Παιδιών	51
			Παιδί	39
			Παιδιού	3
			Παίδων	1
20	ΣΥΡΙΖΑ	340		
21	Κοινωνία	325	Κοινωνία	225
			Κοινωνίας	85
			Κοινωνίες	10
			Κοινωνιών	5
22	Ελευθερία	307	Ελευθερία	177
			Ελευθερίας	102
			Ελευθερίες	19
			Ελευθεριών	9
23	Εισαγωγή	297	Εισαγωγής	195
			Εισαγωγή	100
			Εισαγωγές	1
			Εισαγωγών	1
24	Προστασία	276	Προστασίας	184
			Προστασία	92
25	ΑΕΙ	274		

Η συχνή εμφάνιση των παραπάνω λέξεων μπορεί να οφείλεται σε διαφορετικούς λόγους για την καθεμία, ανάλογα με τη σημασία και τη φύση της. Για παράδειγμα, ορισμένοι όροι χρησιμοποιούνταν πολύ επειδή σχετίζονται

άμεσα με το εξεταζόμενο ζήτημα, ενώ άλλοι λόγω της τήρησης ορισμένων αρχών της διαδικασίας. Έτσι, προκύπτει μια διάκριση της ομάδας των πιο συχνών λέξεων ανάλογα με τον παράγοντα που τις κατέστησε δημοφιλείς, με το διαχωρισμό να γίνεται μεταξύ όρων της επί της ουσίας συζήτησης και λέξεων που ανακύπτουν λόγω της φύσης της τυπικής διαδικασίας της κοινοβουλευτικής συζήτησης.

Στην πρώτη κατηγορία, λοιπόν, εμφανίζονται οι λέξεις που χρησιμοποιούνται για να περιγράψουν και να αναλύσουν το ουσιαστικό ερώτημα των νέων ρυθμίσεων που εισάγονται στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Σε αυτήν εντάσσονται λέξεις που αναφέρονται στα πανεπιστημιακά ιδρύματα γενικά (πανεπιστήμιο, εκπαίδευση, δημόσιος, παιδεία, ΑΕΙ) και στους ανθρώπους που επηρεάζονται πιο άμεσα από τις μεταρρυθμίσεις (φοιτητής, πανεπιστημιακός, παιδιά, κοινωνία). Επιπρόσθετα, στην ουσία της υπόθεσης αναφέρονται και οι λέξεις που σχετίζονται με τις ειδικότερες πτυχές του υπό συζήτηση νομοσχεδίου «*Εισαγωγή στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, Προστασία της Ακαδημαϊκής Ελευθερίας, Αναβάθμιση του Ακαδημαϊκού Περιβάλλοντος και άλλες διατάξεις*», με ιδιαίτερες αναφορές στο νέο σύστημα εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (βάση, εισαγωγή) και στις νέες ρυθμίσεις για την προστασία της ακαδημαϊκής ελευθερίας και τη βελτίωση του πανεπιστημιακού περιβάλλοντος (αστυνομία, ελευθερία, προστασία).

Μια ενδιαφέρουσα ιδιορρυθμία παρουσιάζεται στην περίπτωση της λέξης «*χρόνος*», η οποία εμφανίζεται και με ουσιαστική και με τυπική λειτουργία. Ειδικότερα, στη θηλυκή και στην ουδέτερη μορφή της (χρονιά, χρονιές, χρόνια) χρησιμοποιείται στο πλαίσιο της επί της ουσίας συζήτησης για τις νέες ρυθμίσεις (323 εμφανίσεις). Αντίθετα, στο αρσενικό γένος (χρόνος) χρησιμοποιείται κυρίως σε αναφορά στο διαδικαστικό στοιχείο του χρόνου που διατίθεται στον εκάστοτε ομιλητή (300 εμφανίσεις). Ως αποτέλεσμα αυτού του διπτού της ρόλου, η λέξη καταλήγει να είναι συνολικά μία από τις πιο συχνές.

Στη δεύτερη κατηγορία, λοιπόν, ανήκουν οι όροι που είναι εγγενείς του κοινοβουλευτικού διαλόγου και απαντώνται σε κάθε συζήτηση της Βουλής, ανεξαρτήτως περιεχομένου. Σε αυτήν την περίπτωση υπάγονται οι λέξεις με τις

οποίες προσφωνούν οι ομιλητές ο ένας τον άλλον (κύριος, κυρία, υπουργός, συνάδελφος, πρόεδρος), οι οποίες, όπως είναι αναμενόμενο από τη λειτουργία τους, εμφανίζονται συχνότερα στην κλητική πτώση (κύριε, κυρία, υπουργέ, συνάδελφοι, πρόεδρε). Επιβεβαιώνοντας την, τουλάχιστον φαινομενική, ευγένεια που χαρακτηρίζει αυτήν την τυπική διαδικασία της συζήτησης στο κοινοβούλιο, η δωδέκατη πιο συχνή λέξη είναι το «ευχαριστώ». Επίσης, τρεις από τις πιο χρησιμοποιημένες λέξεις είναι όροι που αντιστοιχούν σε πολιτικές συσσωματώσεις και αξιοποιούνται είτε με αμιγώς δηλωτικό χαρακτήρα είτε δηκτικά από πολιτικούς αντιπάλους όταν τους επιρρίπτουν ευθύνες (κυβέρνηση, ΝΔ, ΣΥΡΙΖΑ).

Τέλος, ιδιαίτερης μνείας αξίζει η τελευταία συχνά εμφανιζόμενη λέξη που θα αναλύσουμε, που είναι το «νομοσχέδιο». Πρόκειται για έναν κατ' αρχήν ουδέτερο όρο που αξιοποιείται σε πολλές περιπτώσεις για να δηλωθεί το σύνολο των διατάξεων, είτε εγκωμιαστικά (από τους βουλευτές της κυβέρνησης) είτε αποδοκιμαστικά (από την αντιπολίτευση), ανάλογα με τα συμφραζόμενα. Παραδείγματα αυτής της απόκλισης στην παρουσίαση του νομοσχεδίου είναι τα εξής:

➤ «...Πρόκειται για νομοσχέδιο, που αποσκοπεί στο να λύσει παθογένειες δεκαετιών, να αναβαθμίσει το επίπεδο σπουδών στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά μας Ιδρύματα, να βελτιώσει το ακαδημαϊκό περιβάλλον, να εξασφαλίσει πιο στοχευμένες, πιο ποιοτικές επιλογές για τους φοιτητές μας και μεγαλύτερη αυτονομία για τα πανεπιστήμιά μας».

«...Και επειδή ακριβώς, κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, όλα αυτά είναι κοινή λογική, θετικά στο νομοσχέδιο αυτό στέκεται η μεγάλη πλειοψηφία της κοινωνίας, ανεξαρτήτως κομματικών θέσεων, υπέρ της ελεγχόμενης εισόδου στα πανεπιστήμια, υπέρ της ΕΒΕ, υπέρ της ομάδας προστασίας πανεπιστημιακών ιδρυμάτων είναι η πλειοψηφία της κοινωνίας...»

– Νίκη Κεραμέως, Υπουργός Παιδείας και Θρησκευμάτων

➤ «...Η χώρα μας έχει ανάγκη να προκόψει και το μόνο κατάλληλο, το πιο πρόσφορο και αποτελεσματικό μέσο, για να το πετύχει αυτό, είναι η επένδυση στην Παιδεία. Αυτό ακριβώς πρεσβεύει το παρόν νομοσχέδιο».

- Αικατερίνη Παπακώστα-Παλιούρα, βουλευτής ΝΔ και Εισηγήτρια της Πλειοψηφίας
- «...Εάν τα πανεπιστήμια συνεχίσουν ως έχουν, τότε η κατάσταση ενδέχεται να είναι μη αναστρέψιμη. Αυτό το νομοσχέδιο έρχεται πλέον να βάλει ένα τέλος στην κατρακύλα της δημόσιας ανώτατης εκπαίδευσης και φυσικά αυτό θέλει χρόνο».
- Ανδρέας Πάτσης, βουλευτής ΝΔ
- «...Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, το νομοσχέδιο αυτό είναι ένα σημαντικό νομοσχέδιο, μία μεταρρυθμιστική τομή στο χώρο της παιδείας. Αναβαθμίζει τα πανεπιστήμια μας και, βεβαίως, βοηθά και την ίδια τη φοιτητική κοινότητα».
- Στέφανος Γκίκας, βουλευτής ΝΔ
- «...Γιατί αναφέρομαι σε αυτό; Δύο είναι οι λόγοι. Ο πρώτος είναι για να σας πω ότι το νομοσχέδιο που φέρνετε, δεν έρχεται για να επιλύσει πραγματικά προβλήματα, αλλά απλώς για να υπηρετήσει ένα ιδεολογικό μήνυμα. Το δεύτερο και πολύ χειρότερο για σας, αγαπητοί συνάδελφοι, είναι ότι αυτό το ιδεολογικό μήνυμα θυμίζει πράγματι την ΕΡΕ της δεκαετίας του '60 και όχι το κόμμα του Κωνσταντίνου Καραμανλή μετά το 1974».
- Γεώργιος Κατρούγκαλος, βουλευτής ΣΥΡΙΖΑ
- «...Κυρία Υπουργέ, φέρνετε με επιμονή, ενώ γνωρίζετε ότι δεν έχει διεξαχθεί ουσιαστικός διάλογος, ούτε στην ακαδημαϊκή ούτε στην εκπαιδευτική κοινότητα με όλους τους φορείς, [...] επιμένετε, όμως, όλες αυτές τις μέρες να φέρετε προς ψήφιση ένα νομοσχέδιο που εγείρει αντιδράσεις και εγείρει αντιδράσεις [από] όλη την εκπαιδευτική κοινότητα».
- Αλέξης Τσίπρας, Πρόεδρος της Κοινοβουλευτικής Ομάδας του ΣΥΡΙΖΑ
- «...η Κυβέρνηση φέρνει στη Βουλή ένα νομοσχέδιο, που εισάγει πολύ μεγάλες αλλαγές, σε όλο το εύρος της εκπαίδευσης και στις πανελλαδικές και στα πανεπιστήμια. Ένα νομοσχέδιο, το οποίο το απορρίπτουν οι φοιτητές, οι μαθητές, οι γονείς, οι πανεπιστημιακοί, η ίδια η κοινωνία, μέχρι και δικοί σας Νεοδημοκράτες πρώην Υπουργοί Παιδείας!»
- Ιωάννης Δελής, βουλευτής και Ειδικός Αγορητής ΚΚΕ
- «...Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, συζητάμε σήμερα ένα νομοσχέδιο που δυστυχώς μοιάζει να ενδιαφέρεται περισσότερο για την αναβάθμιση των

κολλεγίων και ιδιωτικών ΙΕΚ παρά για την αναβάθμιση των πανεπιστημίων της χώρας».

– Ιλχάν Αχμέτ, βουλευτής ΚΙΝΑΛ

➤ *«...Δεν φέρνεις ενόψει μιας πανδημίας ένα τέτοιο νομοσχέδιο που διακυβεύει το μέλλον για τις επόμενες γενεές».*

– Κωνσταντίνος Μπούμπας, βουλευτής Ελληνικής Λύσης

➤ *«...το παρόν νομοσχέδιο του Υπουργείου Παιδείας κατευθύνει τώρα την ελληνική οικογένεια, που τόσο έχει μοχθήσει, όλα αυτά τα χρόνια, για την εισαγωγή στη δημόσια εκπαίδευση, την κατευθύνει στην επί πληρωμής Ιδιωτική Ανώτατη Εκπαίδευση, η οποία εξισώθηκε, πρόσφατα, με την αντίστοιχη δημόσια Ανώτατη Εκπαίδευση.».*

– Κωνσταντίνα Αδάμου, βουλευτής ΜέΡΑ25

Στα παραπάνω αποσπάσματα διακρίνεται καθαρά η στάση του κάθε ομιλητή για το νομοσχέδιο, είτε θετική, είτε αρνητική. Μόνη η χρήση των διαδικαστικών λέξεων, λοιπόν, δεν αρκεί για να πληροφορηθεί ο αναλυτής την άποψη του κάθε πολιτικού και της κάθε παράταξης για το υπό εξέταση θέμα, είναι απαραίτητη και η ένταξή τους στο κείμενο προκειμένου να μπορούν να μελετηθούν μαζί με τα συμφραζόμενά τους.

Επομένως, από την καθολική απαρίθμηση των πιο κοινών λέξεων, αναδεικνύονται δύο βασικά στοιχεία. Πρώτον, η έμφαση των ομιλητών στα κεντρικότερα σημεία του συζητούμενου νομοσχεδίου σχετικά με τα πανεπιστήμια, με ιδιαίτερη προσοχή να δίνεται στην αστυνόμευση και το νέο σύστημα εισαγωγής. Δεύτερον, η συνολική προσήλωση των ομιλητών στην τυπικότητα της διαδικασίας, με τους τύπους ευγένειας να τηρούνται πιστά σε στατιστικά παρατηρήσιμο βαθμό.

4.1.3. Ιδιαιτερότητες και Παραγοντική Ανάλυση των Αντιστοιχιών (Specificities and Correspondence Factor Analysis, CFA)

Ο συγκεκριμένος τύπος ανάλυσης βασίζεται στις μεταβλητές που έχουν τεθεί για τον διαχωρισμό του corpus σε ξεχωριστά κείμενα. Η βασική του λειτουργία είναι ότι συνδέει αυτά τα δύο στοιχεία και δημιουργεί μια παραγοντική ανάλυση των αντιστοιχιών που προκύπτουν. Από τους πίνακες που παρουσιάζουν τη

στατιστική συχνότητα των όρων που χρησιμοποιούνται ανά κόμμα προκύπτουν ορισμένες ενδιαφέρουσες παρατηρήσεις, ιδίως σε σχέση με τις έννοιες στις οποίες προτιμά να εστιάσει κάθε κόμμα. Στον παρακάτω πίνακα (5.ii) παρουσιάζονται οι τρεις πιο συχνές λέξεις του κάθε κόμματος και η χρήση τους από κάθε κόμμα.

Πίνακας 5.ii Οι τρεις πιο συχνές λέξεις του κάθε κόμματος						
Λέξη	ΝΔ	ΣΥΡΙΖΑ	ΚΚΕ	ΚΙΝΑΛ	ΕΛΛ. Λ.	Μέρα25
Συνάδελφοι	14,0033	-5,2411	- 11,7763	2,561	-1,4898	-2,4039
Αντιπολίτευσης	12,8204	-4,8485	-1,0394	-1,4362	-1,9176	-1,3933
Μηχανογραφικού	11,7927	-5,6615	-0,7363	-1,4468	-0,3293	-2,309
Κολλέγια	-4,8911	10,0344	-0,9243	-1,6573	-1,4212	0,443
Χιλιάδες	-8,7623	9,6835	1,0795	-1,0922	-0,5481	-0,3283
Πανδημία	-6,0072	7,1375	0,6721	0,3673	0,2937	-2,14
Ανάγκες	0,2834	-1,0103	3,9956	-0,226	-1,6017	-0,4531
Σχολές	-0,9558	-0,8875	3,793	-0,6095	-0,2619	0,7421
Κίνημα	-0,2593	-4,105	3,7498	4,5324	-0,4756	-1,9207
ΑΕΙ	4,4785	-6,1337	-5,5725	11,9913	-0,5771	-2,3831
Αυτοδιοίκητο	-0,3944	-0,5383	-3,3383	8,4032	-2,1208	-0,3037
Φύλαξη	-0,2593	-0,4874	-2,3792	6,6349	-0,4756	-1,3273
Παρακαλώ	-2,033	-8,3524	-0,3778	3,0228	20,2396	-0,2848

Κύριε	1,0078	-4,7566	-2,9514	-1,3639	16,0799	0,734
Ευχαριστούμε	1,2502	-11,373	-2,1957	2,2708	12,8798	-2,0011
Συνάδελφε	-2,7524	-2,8494	-0,7195	1,6752	0,3228	10,44
Βία	-0,7668	-2,2229	-1,1529	-0,4147	0,5166	8,3112
Άσυλο	-1,4109	-2,7961	-0,9075	1,3766	2,1884	4,626

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα, υπάρχουν ορισμένα μοτίβα που διακρίνονται από τις συνολικές λεκτικές επιλογές των ομιλητών του κάθε κόμματος. Έτσι, αξίζει να κάνουμε μια σύντομη αναφορά στις περισσότερο χρησιμοποιημένες έννοιες ανά κόμμα.

Για παράδειγμα, οι τρεις όροι που χρησιμοποίησαν πιο πολύ οι ομιλητές της Νέας Δημοκρατίας είναι οι εξής:

- ❖ «συνάδελφοι»: ως η αρμόζουσα προσφώνηση προς τα υπόλοιπα μέλη της Βουλής, αναδεικνύοντας τη σημασία που αποδίδει το κόμμα στους τύπους (στον αντίποδα, οι ομιλητές του ΚΚΕ παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη απόκλιση, παρατήρηση που είναι συμβατή με τη λιγότερο αυστηρή προσήλωση του κόμματος σε ζητήματα τυπικότητας)
- ❖ «αντιπολίτευσης»: η συχνή αναφορά στα άλλα κόμματα είναι μια ένδειξη της εριστικής στάσης που τήρησε η κυβέρνηση στις συζητήσεις για την ΕΒΕ, καθώς προσπαθούσε να υπερασπιστεί το νομοσχέδιό της από τις πολιτικές επιθέσεις που εκδηλώνονταν από παντού.
- ❖ «μηχανογραφικού»: ως το κόμμα που καλείται να εξηγήσει όλες τις πτυχές των προτεινόμενων διατάξεων, είναι αναμενόμενο ότι οι ομιλίες των εκπροσώπων της κυβέρνησης εστιάζουν και σε πιο τεχνικά θέματα, όπως η συμπλήρωση του μηχανογραφικού από τους υποψήφιους φοιτητές.

Αντίθετα, από τη μεριά της αντιπολίτευσης αναδεικνύονται διαφορετικές προτεραιότητες. Έτσι, ο ΣΥΡΙΖΑ εστιάζει σε μεγάλο βαθμό στο ερώτημα της ιδιωτικής εκπαίδευσης, επιρρίπτοντας στην κυβέρνηση ότι εισάγει νομοσχέδιο που ουσιαστικά ωφελεί μόνο τα «κολλέγια», αφήνοντας «χιλιάδες» μαθητές

χωρίς δυνατότητα ανώτατης εκπαίδευσης. Επίσης, η αξιωματική αντιπολίτευση είναι αυτή που εισάγει την «πανδημία» ως καίριο συστατικό της κοινοβουλευτικής συζήτησης, κατηγορώντας την κυβέρνηση ότι εκμεταλλεύεται τις έκρυθμες υγειονομικές συνθήκες για να περάσει λαθραία μια τόσο ριζική εκπαιδευτική μεταρρύθμιση. Αντίστοιχες αιχμές αφήνουν και τα άλλα κόμματα της αντιπολίτευσης, άλλα λιγότερο και άλλα περισσότερο, ενώ η ίδια η ΝΔ είναι αυτή που κάνει τις λιγότερες αναφορές στην πανδημία.

Το ΚΚΕ αναφέρεται ιδιαίτερα σε «ανάγκες» και «κίνημα», έννοιες που συνδέονται άμεσα με την ιδεολογική του υπόσταση ως μιας οργάνωσης συλλογικής δράσης που μεριμνά για τα λαϊκά στρώματα, και σε «σχολές», εντοπίζοντας την πιο αποκεντρωμένη μορφή του υπό συζήτηση θέματος.

Οι πιο συχνές λέξεις του Κινήματος Αλλαγής («ΑΕΙ», «αυτοδιοίκητο», «φύλαξη») σχετίζονται με βασικές έννοιες της ουσίας της κοινοβουλευτικής συζήτησης και αναδεικνύουν τις κεντρικές προτεραιότητες του κόμματος, το οποίο φαίνεται να θέλει να συνδυάσει ένα επίπεδο ασφάλειας των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων με το συνταγματικά κατοχυρωμένο καθεστώς πλήρους αυτοδιοίκησής τους. Αντίθετα, οι κυρίαρχοι όροι της Ελληνικής Λύσης («παρακαλώ», «κύριε», «ευχαριστούμε») εξαντλούνται σε ζητήματα τύπου, φαινόμενο που διαμορφώνεται εν μέρει λόγω του περιορισμένου αριθμού ομιλητών του κόμματος και τη δυσανάλογη εμφάνισή τους στη θέση του προεδρεύοντος, ρόλος που επιβάλλει τέτοιες τυπικότητες. Για τον ίδιο λόγο, η λέξη «συνάδελφε» είναι αυτή που αρθρώνεται πιο συχνά από τους ομιλητές του ΜέΡΑ25, ενώ η «βία» και το «άσυλο» είναι έννοιες που εκδηλώνουν τις πολιτικές έγνοιες του κόμματος επί της ουσίας.

Συνοψίζοντας, οι λέξεις που χρησιμοποιούνται πιο συχνά από τους ομιλητές του κάθε κόμματος υποδηλώνουν όχι μόνο τη στάση αυτού σε ειδικότερες πτυχές της κοινοβουλευτικής συζήτησης, αλλά και ορισμένα τεχνικά στοιχεία, όπως είναι ο αριθμός των ομιλητών του κάθε κόμματος (και κατ' επέκταση ο όγκος κειμένου που αναλογεί σε αυτό) και η εμφάνισή τους στην προεδρεία.

Πέραν των στοιχείων των στατιστικών εμφάνισης ανά λέξη, η υπό εξέταση επιλογή του λογισμικού παρέχει τη δυνατότητα διαγραμματικής απεικόνισης των σχέσεων (αντιστοιχιών) μεταξύ των όρων που εμφανίζονται στο corpus.

Στο παρακάτω διάγραμμα (γράφημα 1), η τοποθέτηση κάθε λέξης βασίζεται στη στατιστική της σημαντικότητα και στην κοινή εμφάνισή της με τις εγγύτερες σε αυτή λέξεις. Με αυτό τον τρόπο γίνεται δυνατή η γενική και πιο συνολική παρουσίαση των λεκτικών επιλογών των πολιτικών ομιλητών. Η μεταβλητή που χρησιμοποιήθηκε για την παραγωγή του γραφήματος είναι, όπως και στον προηγούμενο πίνακα, το κόμμα του εκάστοτε ομιλητή (party_1-6).

περιμετρικά, χωρίς να μπορούν να ταιριάξουν με τις ελάχιστες κοντινές τους, αφού στις ομιλίες που εξετάζονται δεν έχουν σταθερά συμφραζόμενα.

Πέραν των γενικών στατιστικά σημαντικών λεκτικών επιλογών, είναι ακόμη πιο χρήσιμη η μελέτη της ρητορικής του κάθε κόμματος χωριστά. Με αυτήν τη μέθοδο μπορούν να διερευνηθούν τα στοιχεία που επισημαίνουν την τοποθέτηση των κομμάτων στο σύγχρονο πολιτικό σκηνικό, μια λειτουργία ιδιαίτερα χρήσιμη, δεδομένου ότι τρία από τα έξι κόμματα που βρίσκονται στη Βουλή έχουν ιδρυθεί μέσα στα τελευταία έξι έτη (Ελληνική Λύση, ΚΙΝΑΛ, ΜΕΡΑ25).

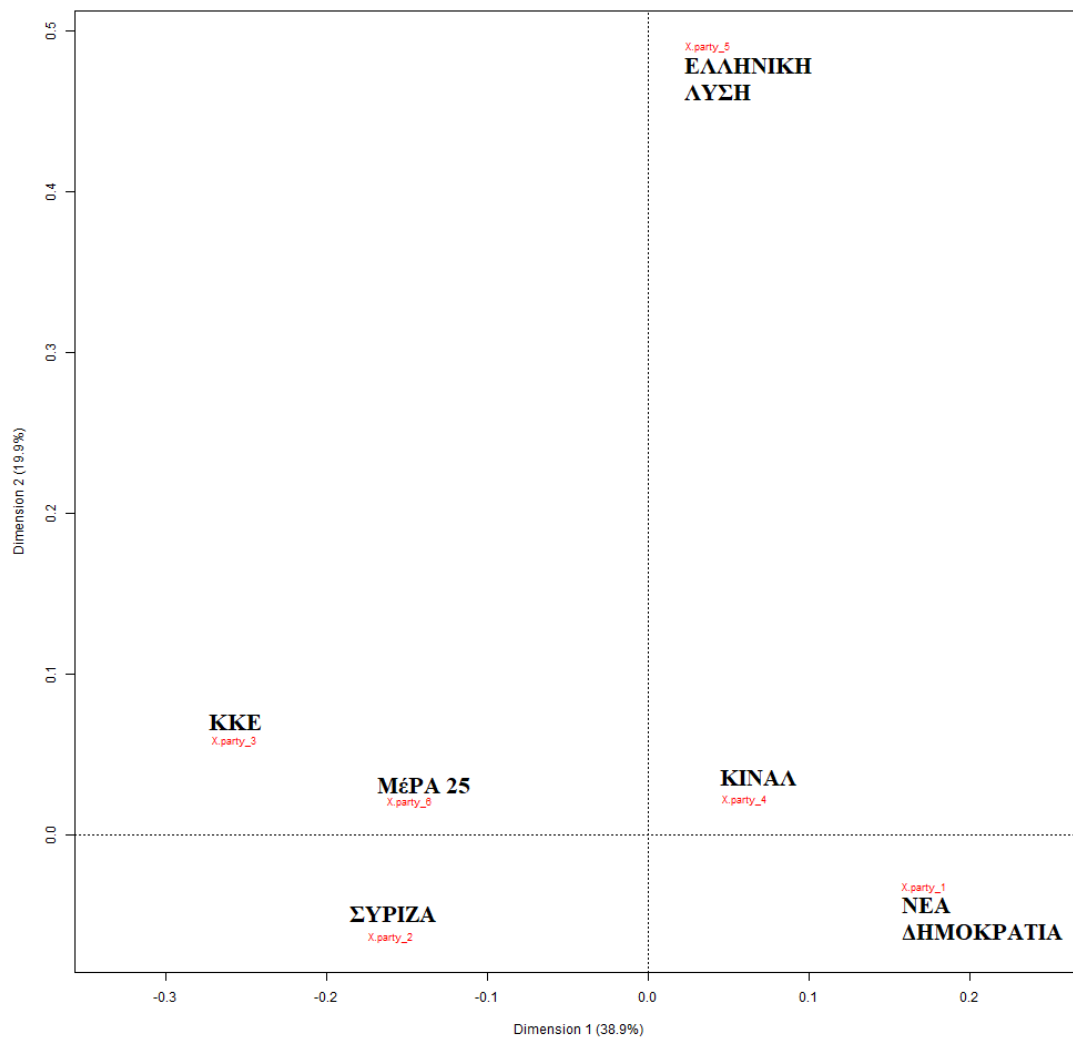
Ήδη από την πρώτη ματιά στο γράφημα γίνεται εξόφθαλμα ορατή η απόκλιση του κόμματος του Κυριάκου Βελόπουλου από τα υπόλοιπα πολιτικά κόμματα. Η Ελληνική Λύση βρίσκεται σε μεγάλη απόσταση από τις άλλες παρατάξεις, βάσει του άξονα ψ .

Το ΚΙΝΑΛ είναι το μόνο κόμμα που μοιράζεται το πάνω δεξιά τεταρτημόριο με την Ελληνική Λύση, ιδιότητα της οποίας η σημασία μετριάζεται από το γεγονός ότι τα δύο κόμματα βρίσκονται στη μεγαλύτερη δυνατή απόσταση μεταξύ τους.

Στο κάτω δεξιά τεταρτημόριο τοποθετείται η Νέα Δημοκρατία, εμφανώς απομονωμένη στο ζήτημα της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης. Το κόμμα που βρίσκεται πιο κοντά στη Νέα Δημοκρατία είναι το ΚΙΝΑΛ.

Στην αριστερή πλευρά του διαγράμματος βρίσκονται τα κόμματα της πολιτικής αριστεράς, με το ΚΚΕ να αποκλίνει περισσότερο από τα άλλα δύο (ΣΥΡΙΖΑ και ΜΕΡΑ25). Η εγγύτητα που παρατηρείται μεταξύ του ΣΥΡΙΖΑ και του ΜΕΡΑ25 είναι φυσική, δεδομένης της προηγούμενης κοινής πορείας των δύο κομμάτων, ενώ η θέση τους σε δύο διαφορετικές μεριές του άξονα χ επαληθεύει τη ρήξη τους.

Συνολικά, η θέση των κομμάτων στο διάγραμμα ανταποκρίνεται σε έναν βαθμό, αλλά όχι απόλυτα, με την ιδεολογική τους τοποθέτηση και σε ευρύτερο επίπεδο στην πολιτική σκηνή, όπως αυτή έχει διαμορφωθεί μέχρι σήμερα.

Γράφημα 2. Παραγοντική Ανάλυση Αντιστοιχιών των πολιτικών κομμάτων στην κοινοβουλευτική συζήτηση για την ΕΒΕ

Επομένως, από την Παραγοντική Ανάλυση Αντιστοιχιών ανακύπτουν στοιχεία τόσο για τις γλωσσικές επιλογές των ομιλητών συνολικά όσο και για τα κόμματα ξεχωριστά, όπως αυτά εκπροσωπούνται από τα μέλη τους (βουλευτές, υπουργούς, υφυπουργούς, προέδρους). Οι σταθερές φράσεις («κύριε υπουργέ», «κύριε πρόεδρε») και οι παραπλήσιες έννοιες («σύνταγμα» και «δημοκρατία» όπως αιτιολογήθηκε παραπάνω) είναι καθοριστικοί παράγοντες για την προβολή του παραγοντικού διαγράμματος που αφορά το λεκτικό υλικό της κοινοβουλευτικής συζήτησης, ενώ το παραγοντικό διάγραμμα των κομμάτων προκύπτει από τις λεκτικές προτιμήσεις των ομιλητών και διαφωτίζει τις πολιτικές τους αρχές και προτεραιότητες.

Από το παραπάνω διάγραμμα γίνεται δυνατός ο εντοπισμός ορισμένων κομβικών εννοιών, οι οποίες συνδέονται άμεσα με πολλές άλλες έννοιες. Αγνοώντας τις βοηθητικές λέξεις που εμφανίζονται σε τέτοιες θέσεις, ως βασικοί κόμβοι επισημαίνονται οι όροι «νομοσχέδιο», «πανεπιστήμιο», «φοιτητής», «εκπαίδευση», «κύριε», «πρόεδρε», «συνάδελφοι» και «ευχαριστώ». Επαληθεύοντας τη διάκριση που αξιοποιήθηκε παραπάνω, οι πρώτες τέσσερις λέξεις εντάσσονται στο ουσιαστικό τμήμα του λεξιλογίου, ενώ οι άλλες αποτελούν διαδικαστικούς όρους που ακούγονται σε όλες τις κοινοβουλευτικές συζητήσεις.

Η ανάλυση των τυπικών όρων της συνήθους κοινοβουλευτικής διαδικασίας δεν παρουσιάζει ιδιαίτερες δυσκολίες. Το ρήμα «ευχαριστώ» βρίσκεται σε άμεση σύνδεση με τον όρο «πρόεδρε». Όπως είναι αναμενόμενο, οι λέξεις «κύριε» και «πρόεδρε» συνδέονται μεταξύ τους, ενώ το «κύριε» συνδέεται επιπλέον και με τη λέξη «υπουργέ», συνθέτοντας δύο από τις πιο συνηθισμένες εκφράσεις του κοινοβουλευτικού λόγου. Αντίστοιχα, ο όρος «συνάδελφοι» συνδέεται με τις λέξεις «κύριοι» και «κυρίες», ολοκληρώνοντας το τρίπτυχο των κλητικών προσφωνήσεων που ακούγονται κατά κανόνα σε ένα κοινοβούλιο. Στην ίδια κατεύθυνση διακρίνονται και άλλες παραπλήσιες έννοιες, όπως το «βήμα» και οι «βουλευτές» της «κυβέρνησης» και της «αντιπολίτευσης», μαζί και με τα ονόματα των δύο κυρίαρχων κομμάτων (ΝΔ, ΣΥΡΙΖΑ).

Σε θέματα ουσίας, ο κόμβος «νομοσχέδιο» περιστοιχίζεται από σχετικούς όρους, π.χ. «κυβέρνησης», «εκπαίδευσης» και «αστυνομία», ενώ οδηγεί σε αόριστες έννοιες όπως είναι η «ελληνική» «κοινωνία» και η «συζήτηση». Το «πανεπιστήμιο» και ο κάθε «φοιτητής» συνδέονται απευθείας, με το πρώτο να προσδιορίζεται ως «ελληνικό» και «δημόσιο» και τους «φοιτητές» να σχετίζονται με όρους αφενός πανεπιστημιακούς («σχολή», «σπουδές», «τμήματα»), αλλά αφετέρου και σχολικούς («μαθητές»), στοιχείο που υπενθυμίζει τον ρόλο της υπό συζήτηση ΕΒΕ, ως συστήματος μετάβασης από τη μία ιδιότητα στην άλλη. Ειδικότεροι τύποι της ίδιας λέξης έχουν διαφορετική θέση, οπότε στο διάγραμμα φαίνεται καθαρά η διατύπωση της συζήτησης για το «αυτοδιοίκητο» και την «ασφάλεια» των «πανεπιστημίων» της «χώρας».

4.1.5. Νέφος Λέξεων (Word Cloud)

Το νέφος λέξεων αποτελεί μια απεικόνιση της καταμέτρησης των πιο κοινών λέξεων του corpus. Στο γράφημα που δημιουργείται, το μέγεθος της γραμματοσειράς κάθε λέξης είναι ανάλογο με τον αριθμό εμφανίσεών της, οπότε όσο πιο μεγάλη είναι μια λέξη, τόσο πιο συχνά απαντάται στο corpus από το οποίο προκύπτει το νέφος.

Σε ένα επίπεδο, το νέφος μπορεί να θεωρηθεί ότι αποτελεί ουσιαστικά μια γραφική αναπαράσταση των στατιστικών και ειδικότερα του πίνακα εμφάνισης λέξεων του corpus (βλ. πίνακα 5.i). Πρόκειται για μια διαγραμματική απεικόνιση της συχνότητας των χρησιμοποιούμενων όρων.

Εν προκειμένω, για τη δημιουργία του νέφους λέξεων χρησιμοποιήθηκαν οι 600 λέξεις που εμφανίζονται περισσότερες φορές στα αναλυόμενα κείμενα, εξαιρώντας τις πρώτες 28 λέξεις, επειδή είναι μόνο βοηθητικές (σύνδεσμοι, άρθρα, επιρρήματα, αντωνυμίες κλπ). Αξίζει να σημειωθεί ότι οι διαφορετικοί λεκτικοί τύποι υπολογίζονται ως ξεχωριστοί όροι, οπότε κάποιες λέξεις καταλήγουν να εμφανίζονται πάνω από μία φορά στο γράφημα.

4.2. Ανάλυση κοινοβουλευτικής συζήτησης με σχήματα ερμηνείας

Στο παρόν υποκεφάλαιο ολοκληρώνεται η επεξεργασία του corpus. Σε αυτό το δεύτερο στάδιο για την εξέταση των κοινοβουλευτικών πρακτικών επιστρατεύτηκε η μέθοδος των σχημάτων ερμηνείας. Η ανάλυση διακρίνει τους πολιτικούς ομιλητές βάσει του κόμματος στο οποίο ανήκουν, εστιάζοντας στις ομοιότητες και τις διαφορές που προκύπτουν όταν τα αποσπάσματα κειμένου εξετάζονται υπό αυτό τον άξονα. Όπως είναι φυσικό, το πρώτο κόμμα που αναλύεται είναι το κόμμα της κυβέρνησης, η Νέα Δημοκρατία, καθώς τα μέλη αυτού είχαν την πρωτοβουλία για το εν λόγω νομοσχέδιο και το βάρος υποστήριξης και αιτιολόγησής του. Έπειτα, αναλύεται η προσέγγιση των υπόλοιπων κομμάτων, αρχίζοντας από την αξιωματική αντιπολίτευση (ΣΥΡΙΖΑ) και συνεχίζοντας με την ελάχιστο αντιπολίτευση (ΚΙΝΑΛ, ΚΚΕ, Ελληνική Λύση, ΜέΡΑ25). Για την παρουσίαση των απόψεων κάθε κόμματος επιλέγονται χαρακτηριστικά αποσπάσματα αντιπροσωπευτικών ομιλητών τους.

4.2.1. Κυβέρνηση: Νέα Δημοκρατία

Οι απόψεις και οι θέσεις της κυβέρνησης παρουσιάστηκαν αναλυτικά από την ίδια την Υπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων, στην πρώτη συνεδρίαση της Διαρκούς Επιτροπής Μορφωτικών Υποθέσεων. Σε αυτήν την ομιλία εντοπίζονται ήδη τα βασικά πλαίσια, στα οποία εντάσσει η κυβέρνηση τη συζήτηση επί των προτεινόμενων εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων, τα οποία επιβεβαιώνονται και ενισχύονται με τις μετέπειτα ομιλίες των μελών του κυβερνώντος κόμματος, τόσο κατά την ίδια συνεδρίαση, όσο και στις συνεδριάσεις της ολομέλειας που ακολούθησαν. Κατά την ανάλυση, παρατίθενται τα αποσπάσματα αυτών των ομιλιών που σχετίζονται γενικά ή ειδικά με την ΕΒΕ και αποτελούν εκδηλώσεις των σχημάτων ερμηνείας που εντοπίστηκαν.

Από την ανάλυση αυτών των κειμένων εντοπίζονται δύο βασικά σχήματα ερμηνείας που χρησιμοποιούνται από τα μέλη της Νέας Δημοκρατίας, είτε μέλη της κυβέρνησης, είτε βουλευτές, για να υπερασπιστούν την επιλογή του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων για τη θεσμοθέτηση της ΕΒΕ, στο

πλαίσιο της αναδιαμόρφωσης του συστήματος εισαγωγής στα δημόσια πανεπιστήμια, το πλαίσιο της αξιοκρατίας και της κοινής λογικής.

Το πλαίσιο της αξιοκρατίας

➤ «...προτείνεται η θεσμοθέτηση Ελάχιστης Βάσης Εισαγωγής, για να αναβαθμιστούν οι ακαδημαϊκές προϋποθέσεις εισαγωγής στο Πανεπιστήμιο επιτυχούς φοίτησης και έγκυρης ολοκλήρωσης των σπουδών. Σήμερα, εισάγονται φοιτητές, με ρύθμιση προηγούμενης Κυβέρνησης, ακόμα και με βαθμό 0,6 στα 20, ενώ σχεδόν το 30% των φοιτητών δεν αποφοιτά ποτέ [...] και κοροϊδεύουμε και τον Έλληνα φορολογούμενο, γιατί πληρώνει για φοιτητές, που έχουν εισαχθεί, με 1 και με 2, αντί να δίνονται περισσότερα χρήματα για αυτούς, που έχουν μπει, με το σπαθί τους».

– Νίκη Κεραμέως, Υπουργός Παιδείας και Θρησκευμάτων, 02.02.2021

➤ «...Με αυτό το μέτρο, ένα πάγιο αίτημα της ακαδημαϊκής κοινότητας γίνεται πράξη των ΑΕΙ. Και τα ΑΕΙ αποκτούν, επιτέλους, τη δυνατότητα, για πρώτη φορά, να διαμορφώσουν το γνωστικό προφίλ των εισακτέων φοιτητών, θωρακίζοντας έτσι το κύρος των πανεπιστημίων, βελτιώνοντας την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης σε αυτά, ενισχύοντας, ασφαλώς, την αυτονομία τους και τη δυνατότητά τους να διαμορφώσουν διακριτό ακαδημαϊκό προφίλ...»

– Αικατερίνη Παπακώστα-Παλιούρα, Εισηγήτρια της Πλειοψηφίας, 02.02.2021

➤ «Όταν υποψήφιος εισάγεται με «0,8», δηλαδή με λευκή κόλλα, τι ελπίδα έχει να τελειώσει τις σπουδές; Ποιος ωφελείται από μια τέτοια παραδοξότητα; Ο φοιτητής που θα χάσει κάποια χρόνια από τη ζωή του χωρίς αποτέλεσμα; Οι γονείς του, που μπορεί από το υστέρημά τους να ενισχύουν οικονομικά το παιδί τους, για να καταλήξει ανειδίκευτος και άνεργος; Ίσως ωφελούνται οι ενοικιαστές ακινήτων ή τα σουβλατζίδικα της περιοχής. Πάντως ούτε ο ενδιαφερόμενος ούτε η εκπαίδευση. Και η πολιτεία οφείλει πάνω από όλα να ενδιαφέρεται για την εκπαίδευση και την πρόοδο των νέων»

– Μάξιμος Χαρακόπουλος, βουλευτής ΝΔ, 09.02.2021

➤ «...Γιατί δεν είναι ούτε αξιοκρατικό ούτε λογικό κάποιος υποψήφιος με βαθμό «1» έως «5» να μπαίνει σε ΑΕΙ, όταν η λογική μας λέει ότι όχι μόνο δεν θα

μπορέσει να αποφοιτήσει, αλλά ούτε καν να φοιτήσει γιατί δεν διαθέτει το στοιχειώδες υπόβαθρο προκειμένου να μπορεί να παρακολουθήσει τα πανεπιστημιακά μαθήματα...»

– Κωνσταντίνος Μαραβέγιας, βουλευτής ΝΔ, 09.02.2021

- *«...Σήμερα εισάγονται φοιτητές με βαθμό «0,6» ή «1» στα «20» ενώ σχεδόν ένας στους τρεις δεν αποφοιτά ποτέ. Η αλληλένδετη σχέση προσπάθειας – αποτελέσματος – ανταμοιβής παύει να είναι σε ισχύ. Ισοπεδώνονται όλα, όλα στο ίδιο καζάνι. Ο μαθητής που αγωνίστηκε, προσπάθησε, κουράστηκε, μελέτησε, έβαλε στόχους εισάγεται στην ίδια σχολή με αυτόν που παρέδωσε λευκή κόλλα. Είναι άδικο από όποια πλευρά και αν το δούμε...»*

– Μαρία-Αλεξάνδρα Κεφάλια, βουλευτής ΝΔ, 09.02.2021

- *«...Άλλο η ισότητα ευκαιριών και άλλο η ισοπέδωση. Έτσι ισοπεδώνεται το επίπεδο των ακαδημαϊκών σπουδών. Ακόμα χειρότερα, έτσι ισοπεδώνεται κάθε έννοια αξιοκρατίας, που τη χρειάζεται όσο ποτέ η κοινωνία μας σήμερα...»*

– Μάξιμος Σενετάκης, βουλευτής ΝΔ, 09.02.2021

- *«...Είναι ένα νομοσχέδιο με το οποίο στοχεύουμε να ανεβάσουμε το επίπεδο σπουδών, να ανεβάσουμε το ελληνικό πανεπιστήμιο. Και για να γίνει αυτό πρέπει να γίνεται και αξιοκρατική επιλογή αυτών που εισάγονται στα πανεπιστήμια και οι φοιτητές να βρίσκουν ένα υγιές, ασφαλές και ήρεμο φοιτητικό περιβάλλον. Το επίπεδο σπουδών να είναι ικανοποιητικό, υψηλό και όταν αποφοιτούν να έχουν πτυχία ανταγωνιστικά στην Ελλάδα, στην Ευρώπη και σε όλο τον πλανήτη...»*

– Ζήσης Τζηκαλάγιας, βουλευτής ΝΔ, 10.02.2021

Στα παραπάνω αποσπάσματα διαφαίνεται η έμφαση που αποδίδεται από τους υπέρμαχους της ΕΒΕ στο ζήτημα της αξιοκρατίας και του κεντρικού ρόλου της ΕΒΕ για τη διασφάλισή της. Σύμφωνα με αυτήν την ερμηνευτική πλαισίωση, η ΕΒΕ διασφαλίζει ένα ελάχιστο ποιοτικό επίπεδο γνώσεων και ικανοτήτων των εισακτέων των σχολών, αποκλείοντας όσους δεν πληρούν τις αντίστοιχες βαθμολογικές προϋποθέσεις. Με αυτόν τον τρόπο, εξασφαλίζεται όχι μόνο η επιβράβευση των πιο άξιων, αλλά και η ίδια η ποιότητα των σχολών, καθώς τους δίνεται η δυνατότητα να λειτουργούν με ικανούς φοιτητές. Τελικό απότοκο αυτής της διαδικασίας βελτίωσης του συνολικού επιπέδου των πανεπιστημίων

γίνεται δεκτό ότι θα είναι και η αναβάθμιση της αναγνωρισιμότητας και της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών πτυχίων.

Η επισήμανση της αναγκαιότητας του μέτρου της ΕΒΕ για την επίτευξη αυτού του καίριου στόχου επιτυγχάνεται με διάφορους τρόπους. Για παράδειγμα, επιλέγεται η σύγκριση με την υφιστάμενη κατάσταση, η οποία παρουσιάζεται ως απαράδεκτη, με ιδιαίτερη αναφορά να γίνεται επανειλημμένως σε μαθητές που εισήχθησαν στο πανεπιστήμιο με εξαιρετικά χαμηλές βαθμολογίες (ενδεικτικά αναφέρεται ότι η φράση «λευκή κόλλα» εμφανίζεται στο corpus 15 φορές).

Ως προς τη νοηματική οικολογία των ομιλιών, επισημαίνεται ότι χρησιμοποιούνται μεταφορές («*με το σπαθί τους*», «*θωρακίζοντας έτσι το κύρος των πανεπιστημίων*», «*όλα στο ίδιο καζάνι*», «*να ανεβάσουμε το ελληνικό πανεπιστήμιο*») για να διανθιστεί ο λόγος των ομιλητών και να δοθεί έμφαση, αφενός σε αναγνώριση της αξίας των εξεταζόμενων και της προσπάθειας που κατέβαλαν και αφετέρου στην αναγκαιότητα αύξησης των κριτήριων εισαγωγής για τη βελτίωση της ποιότητας των σχολών. Με αυτόν το στόχο επιλέγεται και να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στη *αδικία*, έννοια που – συνυπολογίζοντας όλες τις μορφές της – χρησιμοποιείται 21 φορές από τους ομιλητές της ΝΔ και μόνο 13 από όλους τους άλλους ομιλητές αθροιστικά, ένδειξη που επιβεβαιώνει τη σημασία που αποδίδεται από το κυβερνών κόμμα στις αδικίες που προκαλούνται από το υπάρχον σύστημα εισαγωγής. Παράλληλα, εμφανίζονται ρηματικοί τύποι που τονίζουν αυτό το βελτιωτικό αποτέλεσμα που επιδιώκεται με το νομοσχέδιο («*να αναβαθμιστούν*», «*βελτιώνοντας*», «*αγωνίστηκε, προσπάθησε, κουράστηκε, μελέτησε*», «*ισοπεδώνεται*», «*ενισχύοντας*», «*να ανεβάσουμε*»).

Επιπροσθέτως, διαμορφώνεται ένα αντιθετικό δίπολο μεταξύ των φοιτητών που αξίζουν τη θέση τους στα δημόσια πανεπιστήμια («*που έχουν μπει με το σπαθί τους*», «*που πέτυχαν πολύ υψηλότερες επιδόσεις*») και εκείνων που εισέρχονται μόνο λόγω του υπάρχοντος, ανεπαρκούς, συστήματος εισαγωγής («*φοιτητές που έχουν εισαχθεί με 1 και με 2*»). Η αξιοκρατική πεπποίθηση είναι η πηγή από την οποία αναβλύζει αυτή η αντίθεση μεταξύ των φοιτητών, με τους

ομιλητές της ΝΔ να χρησιμοποιούν φράσεις για τον ορισμό μιας *ταυτότητας*, της ομάδας δηλαδή που αποτελείται από το σύνολο των ανθρώπων που θα ωφεληθούν από το νομοσχέδιο, και μιας *ετερότητας*, όπου εντάσσονται όσοι εκμεταλλεύονται την υπάρχουσα κατάσταση σε βάρος άλλων, ικανότερων. Έτσι, υποστηρικτικά κατά κανόνα αναφέρονται τα «ΑΕΙ» (152 εμφανίσεις στις ομιλίες των μελών της ΝΔ – 122 από τα υπόλοιπα κόμματα), η «κοινωνία» (ΝΔ: 158 – Αντιπολίτευση: 152), αλλά και ειδικά ο ίδιος ο [Έλληνας] «φορολογούμενος» (ΝΔ: 15 – Αντιπολίτευση: 6). Σε αντιπαράθεση αυτών, τίθενται όσοι εκμεταλλεύονται την ευκολία που διαπνέει το υπάρχον σύστημα, με πολλαπλές αναφορές να γίνονται στους «αιώνιους φοιτητές» (ΝΔ: 70 – Αντιπολίτευση: 31), οι οποίοι λειτουργούν ως το κεντρικό σημείο ετερότητας.

Χαρακτηριστικό θεωρείται ότι οι «φοιτητές» γενικά αποτελούν ιδιαίτερη κατηγορία και αναφέρονται συχνά από όλα τα κόμματα (ΝΔ: 466 – Αντιπολίτευση: 411), με τα συμφραζόμενα να θέτουν τον τόνο, θετικό, αρνητικό ή ουδέτερο, ανά περίπτωση. Η ποικιλομορφία των εμφανίσεων της λέξης «φοιτητής» πηγάζει από το γεγονός ότι ο ρόλος τους είναι διττός, καθώς από τη μία αναγνωρίζονται ως οι βασικοί ενδιαφερόμενοι της συζήτησης, τα άτομα που θα επηρεαστούν περισσότερο από την ΕΒΕ και από την άλλη μπορούν να λειτουργήσουν ως εμπόδια στην έλευση των απαραίτητων μεταρρυθμίσεων. Η έννοια της αξιοκρατίας είναι αυτή που, σύμφωνα με την προσέγγιση των ομιλητών της ΝΔ, καθορίζει σε ποιά από αυτές τις δύο υποκατηγορίες ανήκει κάθε άτομο που σπουδάζει στα ελληνικά πανεπιστήμια.

Η πλαίσιωση της ΕΒΕ ως αξιοκρατικού ζητήματος στηρίζεται σε ένα συνδυασμό από τα σχήματα ερμηνείας που παρουσιάστηκαν παραπάνω (υποκεφάλαιο 4.1), με τρία στοιχεία να διαδραματίζουν τον κεντρικότερο ρόλο: τα χαρακτηριστικά, η ευθύνη και η ηθική. Η συνδυαστική χρήση των διαφορετικών σχημάτων ερμηνείας για την πλαίσιωση του ζητήματος της αξιοκρατίας την τοποθετεί σε πιο γερές βάσεις, με το κάθε σχήμα να προσδίδει ένα επιπλέον ιδιαίτερο χαρακτηριστικό στο τελικά διαμορφωμένο πλαίσιο.

Το σχήμα ερμηνείας χαρακτηριστικών χρησιμοποιείται για να τονιστούν ορισμένες ιδιότητες των ατόμων που βρίσκονται υπό εξέταση (Hallahan, 1999:

211), εν προκειμένω τα χαρακτηριστικά εκείνα βάσει των οποίων θα προκύπτει η αξιοκρατική ιεράρχηση των υποψηφίων, όπως αυτή εκδηλώνεται με τη μορφή της ΕΒΕ. Με τη χρήση του σχήματος ερμηνείας ευθύνης επιδιώκεται η προσέγγιση του ζητήματος από μια οπτική που αποσκοπεί στην απόδοση ευθυνών σε συγκεκριμένη πηγή.

Επιβεβαιώνοντας τις θεωρητικές βάσεις του σχήματος ερμηνείας ευθύνης, που τονίζει την ανθρώπινη τάση για απόδοση των αιτιών σε προσωπικές πράξεις και λιγότερο σε συστημικά κοινωνικά προβλήματα (Wallack, et al., 1993: 72), οι ομιλητές επιλέγουν να παρουσιάσουν τη δυνατότητα εισαγωγής στο πανεπιστήμιο ως μια προσωπική επιλογή και προσπάθεια. Έτσι, η μείωση των επιτυχόντων, η οποία αντιμετωπίζεται ως αναπόφευκτη συνέπεια της θέσπισης της ΕΒΕ, εμφανίζεται ως προσωπική ευθύνη του κάθε εξεταζόμενου, με τους επίδοξους φοιτητές να φέρουν την υποχρέωση της κατάλληλης προετοιμασίας τους προκειμένου να επιτύχουν στις εξετάσεις. Αντίθετα, δεν αποδίδεται καμία συστημική υπαιτιότητα στην ίδια την ΕΒΕ, η οποία θεωρείται ως μια ουδέτερη ρύθμιση που δεν φέρει το βάρος της ευθύνης για τα τελικά αποτελέσματα.

Τέλος, παρά την έλλειψη ρητών αναφορών σε συγκεκριμένες θρησκευτικές ή ηθικές επιταγές, το σχήμα ερμηνείας ηθικής διαφαίνεται στις ομιλίες που αναφέρονται στην αξιοκρατία (βλ. Semetko & Valkenburg, 2000: 100). Δεν είναι απαραίτητη η ρητή αναφορά, διότι η ίδια απαίτηση διασφάλισης της αξιοκρατίας είναι από μόνη της μια ηθική υποχρέωση και η επίκλησή της υπονοεί παρότρυνση σε τήρηση ορισμένης συμπεριφοράς, την κοινωνική επιταγή της διεκδίκησης του τίτλου του «άξιου». Στο αντιθετικό δίπολο των φοιτητών, γίνεται εμφανής η διάκριση μεταξύ των άξιων (καλών) φοιτητών που μπήκαν στις σχολές τους «με το σπαθί τους» και των υπολοίπων (κακών) φοιτητών, που έχουν εξασφαλίσει την είσοδό τους λόγω του παράλογου υπάρχοντος συστήματος, που έχει αποδειχθεί ανίκανο να τους φιλτράρει.

Το πλαίσιο της «κοινής λογικής»

- *«...Κυρίες και κύριοι συνάδελφοι, το νομοσχέδιο, το οποίο εισάγουμε προς ψήφιση, είναι ένα νομοσχέδιο κοινής λογικής. Γιατί είναι κοινή λογική ότι πρέπει να υπάρχουν ακαδημαϊκές προϋποθέσεις εισαγωγής στο*

πανεπιστήμιο [...]_Γιατί είναι κοινή λογική ότι δεν ωφελεί κανέναν το να εισάγεται κάποιος στη 250ή επιλογή του μηχανογραφικού του, μία τυχαία, δηλαδή, επιλογή, στην οποία δεν θα φοιτήσει, κατά πάσα πιθανότητα και δεν θα αποφοιτήσει. Όμως, θα πάρει τη θέση από κάποιον άλλον, που θέλει συγκεκριμένα να φοιτήσει στο τμήμα αυτό. Γιατί είναι κοινή λογική ότι δεν είναι φυσιολογικό να είναι κανείς φοιτητής, για 20 και 30 χρόνια. Γιατί είναι κοινή λογική ότι πρέπει να υπάρχει αρχή, μέση και τέλος σε κάθε εκπαιδευτική διαδικασία, σε κάθε εκπαιδευτικό πλαίσιο...»

– Νίκη Κεραμέως, Υπουργός Παιδείας και Θρησκευμάτων, 02.02.2021

- «...Πρόκειται για ένα νομοσχέδιο που, όπως χαρακτηριστικά έχει δηλώσει η Υπουργός Παιδείας, απευθύνεται στην κοινή λογική. Να συμπληρώσω, στην κοινή λογική του μέσου συνετού ανθρώπου, στη λογική των γονιών που επιθυμούν ένα ασφαλές ακαδημαϊκό περιβάλλον για τα παιδιά τους, αλλά και στη λογική των φοιτητών που στοχεύουν σε ένα σύγχρονο, αναβαθμισμένο εκπαιδευτικό ίδρυμα...»

– Ιάσων Φωτήλας, Βουλευτής ΝΔ, 09.02.2021 1974

- «...Επίσης δεν χωράει σε καμμία λογική ότι όλοι θα πρέπει να μπουν στα πανεπιστήμια χωρίς κανένα κριτήριο, χωρίς καμμία αξιολόγηση. Η κοινή λογική λέει ότι θα πρέπει να υπάρχει μία ΕΒΕ. Δεν υπάρχει λογική που να δικαιολογεί την εισαγωγή μαθητών στα πανεπιστήμια με βαθμούς «2» στα «20», «3» στα «20». Δεν είναι λογικός ο τρόπος αυτός για να βοηθήσουμε τους μαθητές να βρουν τον δρόμο τους και να εξασφαλίσουν το μέλλον τους...»

– Μάξιμος Σενετάκης, βουλευτής ΝΔ, 09.02.2021 2200

- «...πριν από ενάμιση περίπου χρόνο, που η ΝΔ ανέλαβε τα ηνία της χώρας, πολλοί μίλησαν για μια μεγάλη επανάσταση, την επανάσταση της κοινής λογικής. Έκτοτε η Κυβέρνηση του Κυριάκου Μητσοτάκη κυβερνά και νομοθετεί, πράττοντας απλά το αυτονόητο και έχοντας σε όλες τις νομοθετικές της πρωτοβουλίες την αποδοχή της μεγάλης πλειοψηφίας της ελληνικής κοινωνίας. Αξίζουν λοιπόν συγχαρητήρια στην ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, γιατί το σημερινό νομοσχέδιο για την τριτοβάθμια εκπαίδευση αποτελεί ένα από τα νομοσχέδια που κάνουν

πράξη την κοινή λογική και φέρουν τη συγκατάθεση των περισσοτέρων Ελλήνων πολιτών, ανεξαρτήτως μάλιστα πολιτικών επιλογών...»

– Άννα Μάνη-Παπαδημητρίου, βουλευτής ΝΔ, 09.02.2021 3115

- *«...Έτσι, μετά την ψήφιση του νομοσχεδίου που αφορούσε τον εκσυγχρονισμό του εκπαιδευτικού συστήματος όλων των βαθμίδων της δημόσιας εκπαίδευσης και του νομοσχεδίου που αφορούσε τον εκσυγχρονισμό της λειτουργίας των ιδιωτικών σχολείων, έφτασε η ώρα της ψήφισης του νομοσχεδίου που αφορά την αναβάθμιση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, μια αναβάθμιση που δεν αφορά μόνο την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης στα πανεπιστήμια, αλλά το σημαντικότερο, αναβάθμιση που αφορά τις συνθήκες λειτουργίας των ΑΕΙ...»*

– Ιωάννης Πασχαλίδης, βουλευτής ΝΔ, 10.02.2021

Από τα παραπάνω αποσπάσματα γίνεται εμφανής η προσπάθεια των ομιλητών της ΝΔ να επισημάνουν τον χαρακτήρα του νομοσχεδίου ως ρυθμίσεων «κοινής λογικής», δηλαδή πολιτικών αποφάσεων που θα γίνονταν δεκτές από οποιονδήποτε νοήμονα και σώφρονα κριτή. Η απόδοση αυτής της ιδιότητας στο νομοσχέδιο και στις επιμέρους ρυθμίσεις του, όπως η θεσμοθέτηση της ΕΒΕ, είναι καίρια για τη στρατηγική επικοινωνία του κόμματος, αφού μπορεί να αποδυναμώσει ουσιαστικά τη ρητορική πολιτική των άλλων κομμάτων. Γιατί, εφόσον όλοι συμφωνούν ότι οι νέες ρυθμίσεις είναι λογικές και απαραίτητες, τότε οι πολέμιοί τους από τη μεριά της αντιπολίτευσης θα πρέπει αναγκαστικά να δρουν είτε παράλογα – οπότε κανείς δεν έχει λόγο τους ακούει – είτε με απώτερους, δόλιους, σκοπούς, οπότε κανείς δεν έχει λόγο να τους εμπιστεύεται.

Παράλληλα, το εν λόγω νομοσχέδιο παρουσιάζεται όχι μόνο ως ένα αυτοτελές βήμα προς την εκλογίκευση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, αλλά και ως μέρος της συνολικής πολιτικής της κυβέρνησης για την αναβάθμιση της χώρας σε όλους τους τομείς. Εντάσσεται, δηλαδή, σε ένα ευρύτερο σύνολο προσπαθειών βελτίωσης όλων των εθνικών συστημάτων, με τις συγκεκριμένες ρυθμίσεις να αφορούν ειδικά τον εκπαιδευτικό τομέα. Χαρακτηριστικά γίνεται αναφορά σε μια «επανάσταση κοινής λογικής» που επέφεραν οι πολιτικές αποφάσεις της

κυβέρνησης του Κυριάκου Μητσοτάκη, μια έκφραση που υπογραμμίζει τη σημασία που δίνει η ΝΔ στην εκλογίκευση των υπαρχόντων ρυθμίσεων.

Αφού η κυβέρνηση έθεσε τον όρο της κοινής λογικής ως κεντρικό στοιχείο για τον χαρακτηρισμό των ρυθμίσεων του νομοσχεδίου, η κοινοβουλευτική συζήτηση περιστράφηκε σε μεγάλο βαθμό γύρω από αυτό το στοιχείο. Έτσι, η φράση «κοινή λογική» (και η αντίστοιχη «κοινής λογικής») απαντάται στο κείμενο αυτούσια 45 φορές. Οι περισσότερες από αυτές τις εμφανίσεις προέρχονται από ομιλητές της ΝΔ που υποστηρίζουν την κοινή λογική ειδικών μεταρρυθμίσεων και του συνόλου του νομοσχεδίου (31 εμφανίσεις), ενώ κάποιες είναι από ομιλητές της αντιπολίτευσης, οι οποίοι αμφισβητούν αυτόν τον ισχυρισμό (13 εμφανίσεις). Μόνο μία φορά η «κοινή λογική» δεν συνδέεται άμεσα με τις εξεταζόμενες ρυθμίσεις, όταν στην ειδική της αγόρευση, η βουλευτής του ΚΙΝΑΛ Χαρά Κεφαλίδου αναφέρεται σε προηγούμενη πρόταση του κόμματός της για την επίλυση ζητημάτων που πραγματεύεται το υπό συζήτηση νομοσχέδιο.

Αυτή η τάση φαίνεται και από την απόκλιση που εντοπίζεται στη χρήση του επιθέτου «λογικός» γενικότερα, με τους ομιλητές της ΝΔ να το χρησιμοποιούν συχνότερα και την αντιπολίτευση να το αμφισβητεί. Η λέξη «λογική» χρησιμοποιείται 70 φορές από το κυβερνών κόμμα και 63 από το σύνολο των κομμάτων της αντιπολίτευσης, ενώ διευρύνοντας το δείγμα και εξετάζοντας όλες τις μορφές του επιθέτου «λογικός» (συμπεριλαμβάνοντας και το επίρρημα «λογικά»), οι μετρήσεις αυξάνονται σε 86 και 80 αντίστοιχα¹⁹.

Η νοηματική οικολογία του πλαισίου της κοινής λογικής διαφέρει από την αντίστοιχη του πλαισίου αξιοκρατίας. Η χρήση μεταφορών είναι εδώ σχετικά περιορισμένη, αν και όχι ανύπαρκτη. Χρησιμοποιείται περισσότερο κατά την παρουσίαση τους τρόπου ένταξης του νομοσχεδίου στο ευρύτερο πολιτικό έργο της κυβέρνησης («*τα ηνία της χώρας*», «*επανάσταση της κοινής λογικής*»,

¹⁹ Σημειώνεται ότι αντικρούοντας την προσπάθεια της ΝΔ να παρουσιάσει το νομοσχέδιο ως λογικό, εμφανίζεται μία φορά η λέξη «λογικοφανές», που χρησιμοποιείται από το βουλευτή του ΚΚΕ Ιωάννη Δελή στη δική του απόπειρα να καταρρίψει το σχετικό επιχείρημα της κυβέρνησης: «...*Η Κυβέρνηση εδώ έρχεται και προβάλλει ένα λογικοφανές επιχείρημα και λέει: «Κανείς πια με «2» «3» «4», κ.λπ., στα πανεπιστήμια» και να πως ανεβαίνει αμέσως το επίπεδο των εισακτέων, όπως και το επίπεδο των σχολών...»*

«έφτασε η ώρα»), παρά για την υποστήριξη της επιχειρηματολογίας για τις ίδιες τις μεταρρυθμίσεις του («να βρουν το δρόμο τους»). Μια ακόμη τεχνική που επιστρατεύεται για να δοθεί έμφαση στη φύση των ρυθμίσεων ως επιταγών της κοινής λογικής είναι η επανάληψη («Γιατί είναι κοινή λογική...»), η οποία επιτρέπει την επισήμανση της κοινής λογικής κάθε μεμονωμένου μέτρου, τονίζοντας με αυτόν τον τρόπο την κοινή λογική που διαπνέει και όλο το νομοσχέδιο συνολικά. Επίσης, η επιλογή συγκεκριμένων ρηματικών τύπων ολοκληρώνει το σύνολο των λεκτικών τεχνικών των ομιλητών της κυβέρνησης, οι οποίοι εστιάζουν κυρίως σε ρήματα δεοντολογίας (το «πρέπει» εμφανίζεται πολλές φορές, καθώς εκφράζει τις απαιτήσεις που θέτει η κοινή λογική) και σε ρήματα που δηλώνουν την επιδίωξη («θέλει», «επιθυμούν», «στοχεύουν»), με τα οποία εκδηλώνονται οι επιθυμίες των ανθρώπων, όπως αυτές διαμορφώνονται εντός των ορίων της κοινής λογικής.

Επιπλέον, εμφανίζεται και πάλι το αντιθετικό δίπολο μεταξύ αυτών που στηρίζουν το νομοσχέδιο και θα ωφεληθούν από την εφαρμογή της κοινής λογικής που αυτό επιφέρει (ταυτότητα), και εκείνων που εκμεταλλεύονται την υπάρχουσα κατάσταση σε βάρος των υπολοίπων (ετερότητα). Η διάκριση αυτή λειτουργεί όπως και στην περίπτωση του πλαισίου αξιοκρατίας, με τα ΑΕΙ και την κοινωνία να εντάσσονται στην πρώτη ομάδα («τη λογική των γονιών [...] και στη λογική των φοιτητών») και τους αιώνιους φοιτητές να αποτελούν το επίκεντρο της δεύτερης («ακαδημαϊκές προϋποθέσεις εισαγωγής», «φοιτητής, για 20 και 30 χρόνια»).

Η δημιουργία ενός ειδικού ερμηνευτικού πλαισίου βασίζεται σε γενικότερα σχήματα ερμηνείας, που αποτελούν νοητά εργαλεία, στα οποία στηρίζονται οι άνθρωποι για να μεταφέρουν, να ερμηνεύουν και να αξιολογούν πληροφορίες (Neuman, et al., 1992: 60). Έτσι, ως αφετηρία για τη διαμόρφωση του πλαισίου της κοινής λογικής λειτούργησαν τρία από τα σχήματα ερμηνείας που αναφέρθηκαν ανωτέρω, το σχήμα ερμηνείας ζητημάτων, το σχήμα ερμηνείας ηθικής και η ανάλυση με ρητορικά σχήματα ερμηνείας.

Το πρώτο σχήμα ερμηνείας που χρησιμοποιείται για το στήσιμο του πλαισίου της κοινής λογικής είναι το σχήμα ερμηνείας των ζητημάτων, το οποίο μπορεί

να χρησιμοποιηθεί ως μέθοδος εξέτασης εναλλακτικών ερμηνειών της κοινωνικής πραγματικότητας (Hallahan, 1999: 217). Ως *ζητήματα* (issues) σε αυτή την περίπτωση νοούνται οι διαφορές μεταξύ δύο ή περισσότερων μερών, συνήθως σχετικά με τον διαμοιρασμό των πόρων ή την αντιμετώπιση ορισμένων κοινωνικών ομάδων. Συχνά αποτελούν αντικείμενο εκτεταμένου δημοσίου διαλόγου και μπορεί να απαιτηθεί η επίλυσή τους μέσα από υπάρχοντες θεσμούς, όπως τα δικαστήρια ή η νομοθεσία. Με άλλα λόγια, τα ζητήματα είναι οι βάσεις οργάνωσης της κοινωνίας, γύρω από τις οποίες διαμορφώνεται η κοινή γνώμη (Grunig & Hunt, 1984: 52).

Επομένως, τα εκάστοτε αντικρουόμενα συμφέροντα ανταγωνίζονται, διεκδικώντας την επιβολή της δικής τους ερμηνείας στον δημόσιο διάλογο, κάτι που θα διασφαλίσει τη θετική στάση του κοινού. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, είναι φανερό η σύγκρουση της προσέγγισης της κυβέρνησης με τις απόψεις που εκφράζουν τα άλλα κόμματα, σε σχέση με το θέμα της εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Οι ομιλητές επιχειρούν να παρουσιάσουν τις ρυθμίσεις που προσβέβουν ως πολιτικές κοινής λογικής, που τους φέρνουν σε αντίθεση με τις προτιμήσεις των πολιτικών τους αντιπάλων, οι οποίες με βάση αυτόν το συλλογισμό δεν μπορούν παρά να είναι παράλογες.

Όπως συνέβαινε με το ερμηνευτικό πλαίσιο της αξιοκρατίας, έτσι και εδώ εγείρεται πάλι το θέμα της ηθικής. Το σχήμα ερμηνείας της ηθικής χρησιμοποιείται με σκοπό να στηριχθεί ο δεοντολογικός χαρακτήρας των επιχειρημάτων της κυβέρνησης (η λέξη «*πρέπει*» χρησιμοποιείται 248 φορές από πολιτευτές της ΝΔ). Εντοπίζονται τα ίδια συστατικά στοιχεία που αναφέρθηκαν και παραπάνω, με την ίδια την έννοια της κοινής λογικής να δρα ως αυτοσκοπός, ένα ιδανικό στο οποίο αποβλέπουν οι ομιλητές που την επικαλούνται, ενώ το αντιθετικό δίπολο εμφανίζεται ξανά, αυτήν τη φορά παίρνοντας τη μορφή «*άνθρωποι των οποίων η είσοδος στο πανεπιστήμιο είναι κοινή λογική*» και «*άνθρωποι που επέτυχαν στις εισαγωγικές μόνο χάρη στον παραλογισμό του συστήματος*».

Επιπλέον στήριγμα για το ερμηνευτικό πλαίσιο της κοινής λογικής παρέχεται από την ανάλυση ρητορικών σχημάτων ερμηνείας (rhetorical framing analysis).

Η βασική λειτουργία αυτού του τύπου ανάλυσης είναι να θέτει όρια στο υπό εξέταση ζήτημα, διακρίνοντας μεταξύ των πτυχών του που τίθενται υπό αμφισβήτηση και μπορούν να συζητηθούν και εκείνων που θα εξαιρεθούν από τη συζήτηση (Phillips, 2018: 157). Η έμφαση που δίνεται στην τήρηση της κοινής λογικής επιτρέπει την εφαρμογή μιας τέτοιας διάκρισης, καθώς οι ομιλητές, όταν επιθυμούν να παραμείνουν εκτός του δημοσίου διαλόγου συγκεκριμένα στοιχεία, μπορούν να τα παρουσιάσουν ως αντίθετα στην «κοινή λογική» και, επομένως, μη άξια συζήτησης. Αντίθετα, ό,τι επιδιώκουν αναγνωρίζεται ως καίριο και φυσικό, κάτι που δεν θα απέρριπτε κανένας λογικός άνθρωπος. Με αυτόν τον τρόπο, η κοινή λογική καθίσταται το πλαίσιο μέσα από το οποίο παρουσιάζεται το νομοσχέδιο κατά την κοινοβουλευτική συζήτηση. Η αποτελεσματικότητα αυτής της τεχνικής ωθεί τα κόμματα της αντιπολίτευσης σε αμυντική στάση, καθώς αναγκάζονται να αποκρούσουν τους ισχυρισμούς της κυβέρνησης, σε μια προσπάθεια να αντιστρέψουν τους ρόλους, αρνούμενοι την αυτονόητη, κατά την κυβέρνηση, λογική των προτεινόμενων μεταρρυθμίσεων και προβάλλοντας αντίθετα τον παραλογισμό που διακρίνει το σύνολο του νομοσχεδίου. Πρόκειται για μια απόπειρα αναπλαισίωσης του θέματος, με την αντικατάσταση της κοσμοθεωρίας που έχει παρουσιάσει η ΝΔ με μια άλλη.

4.2.2. Αξιωματική αντιπολίτευση: ΣΥΡΙΖΑ

Οι ομιλίες των βουλευτών του ΣΥΡΙΖΑ από τις ίδιες συνεδριάσεις παρουσιάζουν μια σχετική ομοιομορφία μεταξύ τους, υιοθετώντας παρόμοια μέσα για την υποστήριξη της επιχειρηματολογίας τους. Έτσι, διαπνέονται κατά κανόνα από έναν αξιόλογο βαθμό εριστικότητας, που στην παρούσα ανάλυση υπάγεται στο *ερμηνευτικό πλαίσιο της κατηγορίας*, με μεγάλο αριθμό απευθείας επιθέσεων προς την κυβέρνηση και τα μέλη της και ιδίως την Υπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων. Παράλληλα, επιχειρείται η υπεράσπιση των συμφερόντων των ατόμων που θα υποστούν τις αρνητικές συνέπειες της νέας νομοθεσίας, με την προβολή τους ως ευάλωτα μέλη της κοινωνίας, εντός του *πλαισίου της υπεράσπισης των αδυνάτων*.

Με το συνδυασμό αυτών των δύο τεχνικών, οι εκπρόσωποι της αξιωματικής αντιπολίτευσης στοχεύουν στον διαχωρισμό της κυβέρνησης Μητσοτάκη από τους πολίτες (και ψηφοφόρους), στηλιτεύοντας την πρώτη και υποστηρίζοντας τους δεύτερους. Έτσι, αποδίδουν τα χείριστα κίνητρα στο κόμμα της Νέας Δημοκρατίας και παρουσιάζουν τους πολίτες, ειδικά τους φοιτητές και τις οικογένειές τους, ως θύματα των κυβερνητικών επιλογών.

➤ «Παραταύτα, η «θεραπεία», την οποία εσείς προτείνετε, είναι η μείωση του αριθμού των **παιδιών**, τα οποία **παλεύουν** για να μπουν στο Πανεπιστήμιο. Δεν σκέφτεστε ότι η αιτία μπορεί να είναι η έλλειψη της χρηματοδότησης, οι ελλείψεις σε εκπαιδευτικό, εργαστηριακό και διοικητικό προσωπικό και βεβαίως, η «αναιμική» φοιτητική μέριμνα. Δεν έχετε καμία ευθύνη; Ούτε σήμερα, ούτε διαχρονικά; Έχετε εκπληρώσει τις υποχρεώσεις σας απέναντι στα **Ιδρύματα**, που, αυτή τη στιγμή, **δίνουν μάχη**, για να συνεχιστεί, με ποιο τρόπο μπορεί να συνεχιστεί, η διδασκαλία με την τηλεκπαίδευση;»

Μερόπη Τζούφη, βουλευτής ΣΥΡΙΖΑ, 02.02.2021

➤ «Αντί να ασχοληθείτε με τα επείγοντα της εκπαίδευσης, αντί να καταργείτε τους αιρετούς στα υπηρεσιακά συμβούλια της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας, σε αντίθεση με όλη την υπόλοιπη δημόσια διοίκηση, αντί να καλύψετε τα κενά εκπαιδευτικών στα σχολεία της χώρας, ενώ έχουμε φτάσει στο μήνα Φεβρουάριο, εσείς επιλέγετε να επιτεθείτε, για άλλη μια φορά, στο δημόσιο χαρακτήρα της εκπαίδευσης. Ο καθένας και η καθεμία με τις προτεραιότητές του. Εσείς αντιμετωπίζετε τη μόρφωση ως ένα σύστημα που πρέπει να ευνοεί τους **οικονομικά προνομιούχους** και να αναπαράγει τα **προνόμιά** τους. Εμείς στο ΣΥΡΙΖΑ αντιμετωπίζουμε τη μόρφωση ως δημόσια και υψηλής ποιότητάς αγαθό, στο οποίο πρέπει να έχουν πρόσβαση όσον το δυνατόν **περισσότεροι**, ώστε η κοινωνία να προχωρά μπροστά και οι ανισότητες να αμβλύνονται. Αυτή είναι η διαχωριστική κάθετη γραμμή μας. Μην περιμένετε, λοιπόν, καμία συναίνεση ούτε από εμάς, αλλά, όπως θα διαπιστώσετε και πολύ σύντομα, ούτε και από την **κοινωνία**».

– Ραλλία Χρηστίδου, βουλευτής ΣΥΡΙΖΑ, 02.02.2021

➤ «Και έρχεστε εσείς μετά τη μέση της χρονιάς, κυριολεκτικά τον Φεβρουάριο, να αλλάζετε τη βάση εισαγωγής με **δεκαπέντε χιλιάδες παιδιά** να ξεπετιούνται από τις θέσεις στα πανεπιστήμια. Αναλγησία; Αδιαφορία για την

ελληνική οικογένεια; Ακραίος σαδισμός της Δεξιάς για τον Έλληνα μαθητή και το πιο φτωχό γονιό; Γιατί μη γελιόμαστε, η πιο φτωχή οικογένεια πλήττεται από τα μέτρα. Αυτή δεν θα έχει να πληρώσει περισσότερα φροντιστήρια στη μέση της χρονιάς, για να ανταποκριθεί το παιδί στον εντονότερο ανταγωνισμό [...] Αλλά εσείς, με τα μέσα ενημέρωσης που ελέγχετε, λέτε: «Να, ένα παιδί μπήκε στη Δασολογία του Καρπενησίου -από ένα μικρό χωριό ξεκίνησε- με «2», «3»!». Κατ' αρχάς, θέλω να ευχηθώ από αυτό το Βήμα της Βουλής σε αυτό το παιδί να τελειώσει. Είμαστε δίπλα στον αγώνα που δίνει από το μικρό χωριό της Αιτωλοακαρνανίας να τελειώσει Δασολογία στο Καρπενήσι και να προσφέρει στην πατρίδα του. Είναι λάθος να διασύρουμε τα παιδιά και να τους κόβουμε την έφεση, τον αγώνα να μορφωθούν και να προσφέρουν στην κοινωνία».

«...Για κάθε πρόβλημα στην εκπαίδευση κατ' αναλογίαν έχετε επίσης μία λύση, σκληρές εξετάσεις, ενώ έχουμε ανάγκη από εκπαίδευση, από μάθημα, ιδιαίτερα σήμερα λόγω της πανδημίας. Εσείς, σκληρές εξετάσεις!»

– Νικόλαος Φίλης, Εισηγητής ΣΥΡΙΖΑ, 09.02.2021

- «Το τέταρτο **εκβιαστικό** στοιχείο είναι ότι αν δεν υπάρξει προσαρμογή εκ μέρους των πανεπιστημίων σε αυτές διατάξεις, τότε θα υπάρξει αντίστοιχη επίπτωση στην κατανομή των ετήσιων τακτικών επιχορηγήσεων, που είναι συνταγματική υποχρέωση. Άρα, αυτή τίθεται υπό αίρεση και υπό έλεγχο. Αν τα πανεπιστήμια, αρνούμενα να λειτουργήσουν στη βάση του συνταγματικά κατοχυρωμένου αυτοδιοίκητου, δεν εφαρμόσουν αυτά που έρχεστε σήμερα εσείς να θεσπίσετε, θα τους κόψετε τα λεφτά»

– Παναγιώτης Σκουρλέτης, Κοινοβουλευτικός Εκπρόσωπος ΣΥΡΙΖΑ, 09.02.2021

- «Από το πρωί ακούμε παράλογες και εξοργιστικές τοποθετήσεις από τους Βουλευτές της ΝΔ, από τον πρώτο μέχρι τον τελευταίο Βουλευτή. Θα αναφερθώ, όμως, στον πρώτο ο οποίος μας έδειξε, μας πρόδωσε τη γραμμή σας. Ας δούμε, λοιπόν, τι είπε ο κύριος Χαρακόπουλος.

[...] Λέτε ότι αυτό το **παιδί** δεν πρέπει να μπει στα δημόσια πανεπιστήμια».

– Σουλτάνα Ελευθεριάδου, βουλευτής ΣΥΡΙΖΑ, 09.02.2021

- «Θα ρωτάγαμε τους **πολίτες**: Ποια ήταν η ερώτηση στην οποία αυτό το νομοσχέδιο είναι η απάντηση; Ένας **πολίτης** απαντάει «η αναβάθμιση της

παιδείας». Προκύπτει αυτό ότι είναι η αναβάθμιση της παιδείας; [...] Ένας άλλος **φοιτητής**, ένας **πολίτης** απαντάει: «Να είναι πιο κοινωνικά δίκαιο». Αυτή είναι η απάντηση. Προκύπτει αυτό; Κόψατε τα διαιτη προγράμματα σπουδών για τους ανθρώπους που ήθελαν την κατάρτιση και αυτό θα σημαδέψει όλη σας τη ζωή, κυρία Κεραμέως».

«Και πρέπει να σας πω, κυρία Κεραμέως και κύριε Συρίγο, ότι είσαστε πολύ χειρότεροι από τον **Κρέοντα** για δύο λόγους:»

– Ευκλείδης Τσακαλώτος, βουλευτής ΣΥΡΙΖΑ, 10.02.2021

➤ «Και όταν διαβάζουμε την **Αντιγόνη**, εσείς είστε με τον **Κρέοντα**. Εμείς είμαστε με την **Αντιγόνη**».

– Ιωάννης Μουζάλας, βουλευτής ΣΥΡΙΖΑ, 10.02.2021

Από αυτά τα αποσπάσματα των ομιλιών των μελών του ΣΥΡΙΖΑ γίνεται εμφανής η χρήση ερμηνευτικών πλαισίων για την υποστήριξη της επιχειρηματολογίας τους. Ειδικότερα διαφαίνονται (α) το πλαίσιο της κατηγορίας, βάσει του οποίου αποδίδονται ευθύνες και – σε ορισμένες πιο ακραίες περιπτώσεις – δόλια κίνητρα στην κυβέρνηση τόσο για την υπάρχουσα (κακή) κατάσταση της δημόσιας εκπαίδευσης, όσο και για τις πιθανές αρνητικές επιπτώσεις του νομοσχεδίου και (β) το πλαίσιο της υπεράσπισης των αδυνάτων, με το οποίο οι ομιλητές σπεύδουν να προβάλλουν το κόμμα τους ως αυτό που είναι με την πλευρά των μελών της κοινωνίας που βρίσκονται σε ανάγκη και χρειάζονται στήριξη.

Το πλαίσιο της κατηγορίας

Οι ομιλίες από την κοινοβουλευτική πτέρυγα του ΣΥΡΙΖΑ διακρίνονται από μια παρατηρήσιμη πρόθεση διαξιφισμού, με τους βουλευτές της αξιωματικής αντιπολίτευσης να κατηγορούν ευθέως την κυβέρνηση, χωρίς να λείπουν και οι προσωπικές επιθέσεις. Με αυτές τις μεθόδους δομείται σταδιακά ένα ερμηνευτικό πλαίσιο κατηγορίας, μέσα από το οποίο προβάλλονται οι δράσεις της κυβέρνησης με αρνητικό τρόπο, προκειμένου να αιτιολογηθεί η εναντίωση του κόμματος στο προταθέν νομοσχέδιο.

Στην πράξη, χρησιμοποιείται συχνά η αντωνυμία «εσείς» (ΣΥΡΙΖΑ: 183 φορές – λοιπά κόμματα: 264) με σκοπό την αποστασιοποίηση των ομιλούντων από

τις υπό εξέταση ρυθμίσεις και τις συνέπειές τους, που παρουσιάζονται ως κατά βάση, αν όχι κατ' αποκλειστικότητα, αρνητικές. Με άλλα λόγια, οι βουλευτές του ΣΥΡΙΖΑ προσπαθούν να τονίσουν τη διαφοροποίησή τους από την κυβέρνηση, μοιράζοντας ευκρινώς τους ρόλους του «κακού» και του «καλού».

Αυτή η προσέγγιση διαμορφώνει μια πολύ συγκεκριμένη νοηματική οικολογία, με τη γλώσσα να χρησιμοποιείται ως εργαλείο εκδήλωσης αυτής της διαφοροποίησης. Έτσι, εμφανίζονται λέξεις και φράσεις που αποτελούν μεταφορές («θεραπεία», «αναιμική», «να επιτεθείτε», «διαχωριστική κάθετη γραμμή μας», «παράλογες και εξοργιστικές τοποθετήσεις», «κόψατε», «θα σημαδέψει») για να δοθεί έμφαση στα λεγόμενα και να εκφραστεί με δραματικότερο τρόπο το επιχείρημα των ομιλητών. Σε στήριξη αυτού λειτουργούν και πολλοί ρηματικοί τύποι, μεγάλο μέρος των οποίων – σε συμφωνία με τη χρήση του «εσείς» – βρίσκονται σε β' πληθυντικό («δεν σκέφτεστε», «εσείς επιλέγετε να επιτεθείτε», «ελέγχετε», «κόψετε»). Ενδεικτικά παρατίθενται μερικοί κοινοί τύποι σε β' πληθυντικό και ο αριθμός εμφάνισής τους στο λόγο του ΣΥΡΙΖΑ και του δεύτερου σε χρήση τους κόμμα: «κάνετε» (ΣΥΡΙΖΑ: 101 – ΜέΡΑ25 41), «θέλετε» (ΣΥΡΙΖΑ 96 – ΝΔ 48), «λέτε» (ΣΥΡΙΖΑ 65 – ΚΚΕ 45), «ξέρετε» (ΣΥΡΙΖΑ 54 – ΝΔ 29).

Με αυτήν την τεχνική οι ομιλητές της αντιπολίτευσης (όχι μόνο της αξιωματικής, αλλά όλων των κομμάτων), στοχεύουν στη στηλίτευση της κυβερνητικής πολιτικής, οπότε δεν περιορίζονται στην περιγραφή αυτών που η κυβέρνηση έχει πράξει, αλλά επεκτείνονται και στην αποκάλυψη των προθέσεων και των σκέψεών της. Παράλληλα, για την εφαρμογή αυτή της μεθόδου, χρησιμοποιούνται αναπόφευκτα πολλές λέξεις που αναφέρονται στα μέλη της κυβέρνησης («κυβέρνηση» 184 εμφανίσεις, «υπουργός» 124, «πρωθυπουργός» 41), και μάλιστα σε ορισμένες περιπτώσεις απευθύνονται σε συγκεκριμένα πρόσωπα ονομαστικά (π.χ. επικαλούνται το όνομα της Υπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων Νίκης Κεραμέως 53 φορές).

Με αυτό τον τρόπο, διακρίνεται τελικά βάσει των ομιλιών των βουλευτών του ΣΥΡΙΖΑ η δημιουργία ενός αντιθετικού δίπολου, με τον έναν πόλο να αντιστοιχεί στην κυβέρνηση και τον άλλον στην αξιωματική αντιπολίτευση. Οι πρώτοι

κατηγορούνται ότι δεν ενδιαφέρονται για την εύρεση της καλύτερης δυνατής λύσης στα προβλήματα των πολιτών, ενώ οι δεύτεροι παρουσιάζονται ως οι καταλληλότεροι για να υπερασπιστούν τα συμφέροντα των Ελλήνων. Γλωσσικά η αντίθεση αυτή γίνεται εξόφθαλμη με τη χρήση του αντιθετικού διδύμου «εσείς» - «εμείς», που αξιοποιείται για να τονιστεί η διαφορετική στάση των δύο κομμάτων. Στην ίδια κατεύθυνση και για να υπογραμμιστεί με ακόμη πιο έντονο τρόπο η απόκλιση των στάσεων των δύο πλευρών, γίνεται επίκληση στην αρχαία ελληνική γραμματεία, με άμεση αναφορά στην τραγωδία του Σοφοκλή *Αντιγόνη*, όπου ο ΣΥΡΙΖΑ παρομοιάζεται με την τραγική ηρωίδα που ακολουθεί τις επιταγές των ηθικών νόμων και τη Νέα Δημοκρατία να παραλληλίζεται με τον Κρέοντα, με τον οποίο έρχεται σε σύγκρουση λόγω της προσκόλλησής του στον νόμο των ανθρώπων.

Η δομή του ερμηνευτικού πλαισίου της κατηγορίας βασίζεται κυρίως σε τρία ερμηνευτικά σχήματα, που έχουν να κάνουν με τα χαρακτηριστικά, με την ευθύνη και με τη σύγκρουση. Η μερική σύμπτωση με τα αντίστοιχα ερμηνευτικά σχήματα, στα οποία στηρίζεται το ερμηνευτικό πλαίσιο της αξιοκρατίας που χρησιμοποιείται από τα μέλη της Νέας Δημοκρατίας δεν είναι τυχαία, καθώς τα δύο κόμματα προσπαθούν να χρησιμοποιήσουν παρόμοιες τεχνικές, αλλά καταλήγουν σε αντίθετα συμπεράσματα λόγω των διαφορετικών θεωρητικών τους βάσεων.

Πρώτον, το σχήμα ερμηνείας χαρακτηριστικών εφαρμόζεται από τα μέλη του ΣΥΡΙΖΑ επί των αντιπάλων τους στο κόμμα της Νέας Δημοκρατίας, με την επισήμανση ορισμένων ιδιοτήτων τους και τον παραγκωνισμό άλλων (Hallahan, 1999: 211-212). Έτσι, τονίζεται ιδιαίτερα η ελιτιστική προσέγγιση της κυβέρνησης (*«Λέτε ότι αυτό το παιδί δεν πρέπει να μπει στα δημόσια πανεπιστήμια»*), η οποία στο πλαίσιο του παρόντος νομοσχεδίου μεταφράζεται σε αυστηρές πολιτικές με δυσμενείς επιπτώσεις (*«Εσείς, σκληρές εξετάσεις!»*). Αντίθετα, αγνοούνται ή υπονομεύονται οι όποιες θετικές συνέπειες που θα μπορούσε να έχει η εφαρμογή των νέων μέτρων.

Δεύτερον, χρησιμοποιείται και από αυτή τη μεριά το ερμηνευτικό σχήμα της ευθύνης, καταλήγοντας αυτήν τη φορά στο εντελώς αντίθετο αποτέλεσμα.

Μολονότι η εναντίωση του κόμματος στο νομοσχέδιο θα μπορούσε να εκφραστεί ως αντίκρουση μιας συστημικής αλλαγής και κατ' επέκταση ως αναγνώριση της σημασίας της μορφής του συστήματος στον καθορισμό των τελικών αποτελεσμάτων, η προσωποποίηση των μεταρρυθμίσεων και οι άμεσες κατηγορίες που εκτοξεύονται κατά της κυβέρνησης αποσκοπούν στην εύρεση συγκεκριμένου υπαίτιου, επαληθεύοντας τις βασικές παραδοχές του ερμηνευτικού σχήματος της ευθύνης (Wallack, et al., 1993; 67). Άρα, η ευθύνη για τις δυσχέρειες του εκπαιδευτικού συστήματος καταλήγει να βαραίνει τα πρόσωπα της κυβέρνησης και όχι τον ευρύτερο τρόπο οργάνωσης της δημόσιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα.

Τρίτον, χρησιμοποιείται το ερμηνευτικό σχήμα της σύγκρουσης, που εστιάζει στη συγκρουσιακή συμπεριφορά για να προσελκύσει το ενδιαφέρον, θέτοντας μια πιο δραματική νότα στην κοινοβουλευτική αντιπαράθεση (Neuman, et al., 1992: 64). Σε έναν βαθμό, αυτή η έμφαση στο συγκρουσιακό στοιχείο μπορεί να έχει αρνητικές συνέπειες, προβάλλοντας την πολιτική συζήτηση πάνω σε ένα περίπλοκο ουσιώδες ζήτημα με απλοϊκό τρόπο, συμβάλλοντας στην περαιτέρω γηπεδοποίηση της πολιτικής σκηνής μέσω της έντασης της εριστικότητας της κοινοβουλευτικής αντιπαράθεσης (Waddle, et al., 2019: 67).

Το πλαίσιο της υπεράσπισης των αδυνάτων

Κατά την κοινοβουλευτική ρητορεία της αξιωματικής αντιπολίτευσης, η κυβερνητική σκληρότητα – όπως αναλύθηκε παραπάνω – έρχεται σε αντίθεση με τη δική της πολιτική, που βασίζεται στην προάσπιση των συμφερόντων των πιο ευάλωτων μελών της κοινωνίας. Η αντίθεση, λοιπόν, του ΣΥΡΙΖΑ στα προτεινόμενα μέτρα πηγάζει από τον ρόλο του ως υπερασπιστή των αδυνάτων, ως του φορέα που φέρνει στον χώρο του κοινοβουλίου τις απόψεις των πολιτών, ιδίως εκείνων των οποίων τα αιτήματα σπάνια εισακούγονται.

Η προσέγγιση αυτή προκύπτει από το λεξιλόγιο που επιστρατεύεται από την αξιωματική αντιπολίτευση κατά την κοινοβουλευτική συζήτηση. Έτσι, περισσότερο από τα άλλα κόμματα, οι εκπρόσωποι του ΣΥΡΙΖΑ τείνουν να αναφέρονται στους υποψήφιους φοιτητές με όρους που τονίζουν το νεαρό της ηλικίας τους, όπως «παιδιά» (ΣΥΡΙΖΑ 153 εμφανίσεις – ΝΔ 112) ή «μαθητές»

(ΣΥΡΙΖΑ 76 – ΝΔ 50). Με αυτό τον τρόπο επισημαίνεται η παιδικότητα, και συνεπώς η αθωότητα, των ατόμων που θα επηρεαστούν από το νομοσχέδιο, που παρουσιάζονται ως νέα παιδιά με ελπίδα και όνειρα, σε αντίθεση με την πιο ζοφερή εικόνα τεμπελιάς και αναξιοτήτας που έχει προβάλει η κυβέρνηση για τα ίδια πρόσωπα.

Επιπροσθέτως, πέραν των ίδιων των επίδοξων φοιτητών, προβάλλεται και το δίλημμα των οικογενειών τους, που είναι αυτές που κατά βάση οφείλουν να σηκώσουν το βάρος των σχετικών οικονομικών εξόδων. Επομένως, υπάρχουν αρκετές αναφορές στην «οικογένεια» (ΣΥΡΙΖΑ 50 – ΝΔ 43), στους «γονείς» (ΣΥΡΙΖΑ 26 – ΝΔ 26), αλλά και στην «κοινωνία» (ΣΥΡΙΖΑ 195 – ΝΔ 223) στοιχεία που επιβεβαιώνουν την ευρύτερη εξέταση των συνεπειών της νέας νομοθεσίας όχι μόνο στους άμεσα αλλά και στους έμμεσα ενδιαφερόμενους. Όμως, αν και αυτοί οι όροι χρησιμοποιούνται σε παρόμοιο βαθμό από τα δύο βασικά κόμματα, ο ΣΥΡΙΖΑ είναι αυτός που προσθέτει το επιπλέον στοιχείο την οικονομική κατάσταση, εστιάζοντας τη ρητορική του υπεράσπιση στους οικονομικά ασθενέστερους, κάνοντας αναφορά στον παράγοντα της «φτώχειας» (ΣΥΡΙΖΑ 15 – ΝΔ 7).

Σε αντιπαράθεση στην προάσπιση των συμφερόντων της μέσης φτωχής ελληνικής οικογένειας από τον ΣΥΡΙΖΑ έρχεται η στήριξη των συμφερόντων των ιδιωτικών επενδυτών από τη Νέα Δημοκρατία, κατηγορία που εκδηλώνεται μέσα από τη συχνή χρήση των λέξεων «ιδιωτικός» (ΣΥΡΙΖΑ 86 – ΝΔ 54), «κολλέγιο» (ΣΥΡΙΖΑ 90 – ΝΔ 15) και «προνόμιο» (ΣΥΡΙΖΑ 13 – ΝΔ 6) από τους ομιλητές του ΣΥΡΙΖΑ. Διαμορφώνεται, λοιπόν, ένα νέο αντιθετικό δίπολο, που διαφέρει από το προαναφερθέν, με τα δύο άκρα να είναι ο ΣΥΡΙΖΑ και η Νέα Δημοκρατία, αλλά που σχετίζεται με αυτό, καθώς περιλαμβάνει την απόκλιση μεταξύ των αδυνάτων (τους οποίους υπερασπίζεται ο ΣΥΡΙΖΑ) και των προνομιούχων (τους οποίους στηρίζει η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας).

Όπως στις προηγούμενες περιπτώσεις, έτσι κι εδώ, αξίζει να αναλύσουμε την νοηματική οικολογία που περιβάλλει τη δημιουργία του ερμηνευτικού πλαισίου της υπεράσπισης των αδυνάτων. Προς ενίσχυση του αντίκτυπου της ομιλίας τους, οι βουλευτές της αξιωματικής αντιπολίτευσης χρησιμοποιούν πολύ τον

μεταφορικό λόγο («παλεύουν», «δίνουν μάχη», «αναπαράγει τα προνόμιά τους», «οι ανισότητες να αμβλύνονται», «να ξεπετιούνται από τις θέσεις στα πανεπιστήμια», «να τους κόβουμε», «σκληρές εξετάσεις», «εκβιαστικό στοιχείο»).

Το ερμηνευτικό πλαίσιο της υπεράσπισης των αδυνάτων δομείται βάσει ορισμένων κεντρικών ερμηνευτικών σχημάτων, τα οποία λειτουργούν ως θεμέλια για την οικοδόμηση του ειδικότερου αυτού πλαισίου. Παρ' όλο που η δημιουργία του αντλεί στοιχεία από διάφορα σχήματα ερμηνείας, τα τρία κυριότερα που εντοπίζονται άπτονται τριών στοιχείων: των ζητημάτων, του ανθρωποκεντρισμού και των οικονομικών συνεπειών.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, το σχήμα ερμηνείας ζητημάτων στηρίζεται στην υπόθεση ότι τα κοινωνικά προβλήματα επιδέχονται διαφορετικές ερμηνείες, οι οποίες διαμορφώνονται από τις εκάστοτε ομάδες. Σύμφωνα με αυτήν την προσέγγιση, βασικό στοιχείο της δημιουργίας πλαισίων ερμηνείας είναι η προσπάθεια των ομάδων να επικρατήσει ο ορισμός που η καθεμία από αυτές πρεσβεύει σχετικά με την υπό εξέταση κατάσταση (Best, 2017: 199). Έτσι, στην προκειμένη περίπτωση και σε ό,τι έχει να κάνει με την ερμηνεία των κυβερνητικών προθέσεων, οι βουλευτές της αξιωματικής αντιπολίτευσης υποστηρίζουν ότι αυτή επιβάλλεται από τα μεγάλα συμφέροντα, από τα οποία εξαρτάται και τα οποία προσπαθεί να εξυπηρετήσει η κυβέρνηση. Αυτή η προσέγγιση έρχεται σε απόλυτη αντίθεση με την ερμηνεία που δίνει η ίδια η κυβέρνηση στις πρωτοβουλίες της, δικαιολογώντας τις ως πολιτικές κινήσεις «κοινής λογικής» που θα ωφελήσουν το σύνολο της κοινωνίας.

Πέραν του σχήματος ερμηνείας ζητημάτων, οι ομιλητές του ΣΥΡΙΖΑ χρησιμοποιούν και ένα ανθρωποκεντρικό σχήμα ερμηνείας, εστιάζοντας στην ανθρώπινη σκοπιά του ζητήματος της ΕΒΕ (Neuman, et al., 1992: 69). Γίνονται αναφορές σε περιπτώσεις μαθητών, υποθετικές και πραγματικές, των οποίων η θέση θα δυσχεραίνονταν εάν εφαρμοζόταν στη δική τους περίπτωση οι προτεινόμενες ρυθμίσεις. Αυτό το επιχείρημα περιστρέφεται γύρω από το φαινόμενο του αποκλεισμού των νέων από τη δημόσια τριτοβάθμια

εκπαίδευση, λόγω εξωτερικών παραγόντων, αντικρούοντας τον ισχυρισμό της κυβέρνησης περί αξιοκρατίας.

Με αντίστοιχη λογική λειτουργεί και το τρίτο σχήμα ερμηνείας για τη στήριξη του πλαισίου της υπεράσπισης των αδυνάτων, που σχετίζεται με τις οικονομικές συνέπειες του ζητήματος. Οι βουλευτές της αξιωματικής αντιπολίτευσης, λοιπόν, επιχειρούν να κατακρίνουν την πρόταση για θέσπιση ΕΒΕ χρησιμοποιώντας ως βάση τις οικονομικές συνέπειες που θα έχει αυτό το μέτρο στους πολίτες. Ειδικότερα, εκκινώντας από την υπάρχουσα κοινωνική και οικονομική κατάσταση, επισημαίνουν ότι η καθιέρωση της ΕΒΕ θα οξύνει τις υπάρχουσες ανισότητες, καθώς αυτοί που θα αποκλειστούν από τη συνέχιση της εκπαίδευσής τους δεν θα είναι οι λιγότερο άξιοι, όπως ισχυρίζεται η κυβέρνηση, αλλά οι λιγότερο εύποροι. Η οικονομική άνεση θα προστατεύσει τους πλούσιους, αφενός με τη διασφάλιση της καλύτερης δυνατής προετοιμασίας (π.χ. φροντιστήρια, ιδιαίτερα) και αφετέρου με τη διεύρυνση των εναλλακτικών τους (π.χ. ιδιωτικά κολλέγια). Αντίθετα, οικονομικές δυσκολίες όλων των ειδών μπορούν να αποτρέψουν την είσοδο ενός μαθητή στο δημόσιο πανεπιστήμιο για λόγους που σχετίζονται περισσότερο με την κοινωνική του θέση παρά με τις πραγματικές ικανότητές του.

4.2.3. Άλλα κόμματα της αντιπολίτευσης

Τα υπόλοιπα κόμματα της αντιπολίτευσης επαναλαμβάνουν σε μεγάλο βαθμό τα επιχειρήματα του ΣΥΡΙΖΑ, αξιοποιώντας αντίστοιχα και τα ίδια πλαίσια ερμηνείας, αφενός μεμφόμενα την κυβέρνηση (πλαίσιο της κατηγορίας) και αφετέρου στηρίζοντας τους ευάλωτους πολίτες που πλήττονται άμεσα από τις νέες ρυθμίσεις (πλαίσιο της υπεράσπισης των αδυνάτων). Ωστόσο, ανάλογα με το ιδιαίτερο πολιτικό τους προφίλ, δίνουν έμφαση σε διαφορετικά σημεία, όπως διαφαίνεται και από τα παρακάτω χαρακτηριστικά αποσπάσματα από ομιλίες εκπροσώπων τους.

Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας

- *«Λίγους μήνες πριν, εσείς δεν ήσασταν, που ενισχύσατε αυτήν τη λογική των δεξιοτήτων στο σχολείο, σε βάρος της ουσιαστικής γνώσης; Για να μη*

θυμηθούμε το αίσχος της βίαιης αποκοπής από τη σχολική γνώση για 15χρονα παιδιά, που στέλνονται στις «γαλέρες» της ανήλικης εργασίας, με το πρόσχημα της επαγγελματικής εκπαίδευσης. Όσο για την ποιότητα των μαθητών, τι λέτε; Είναι άραγε άσχετοι με την τσέπη και την κοινωνική θέση των γονιών τους η ποιότητα των μαθητών; Σε κάθε περίπτωση, οι αλλαγές της ΝΔ για την πρόσβαση στα πανεπιστήμια δεν γίνονται, εν κενώ. Συνεχίζουν και αυτές στο δρόμο των αλλαγών του ΣΥΡΙΖΑ, που μετέτρεψαν τη β' και γ' λυκείου σε κανονικά, κανονικότατα, ανταγωνιστικά φροντιστήρια».

➤ «Δεν έφτανε, δηλαδή, στα παιδιά και τις οικογένειές τους το άγχος το μεγάλο των εξετάσεων που έχουν, άγχος που χτυπάει κόκκινο ξέρετε στα λαϊκά σπίτια από τις δύσκολες και σκληρές συνθήκες της πανδημίας, έρχεστε τώρα και εσείς αυτό το άγχος τους να το μεγαλώσετε ακόμα περισσότερο φέρνοντας κάτι αλλαγές σκέτο φαρμάκι, όπως η ΕΒΕ και το λεγόμενο διπλό μηχανογραφικό».

– Ιωάννης Δελής, Ειδικός Αγορητής ΚΚΕ, 02.02.2021 και 09.02.2021 αντίστοιχα

Όπως φαίνεται από τα παραπάνω, η επιχειρηματολογία του ΚΚΕ δεν διαφέρει πολύ από εκείνη του ΣΥΡΙΖΑ, καθώς γίνεται χρήση των ίδιων πλαισίων ερμηνείας. Αυτό που παρατηρείται είναι μια αύξηση της έντασης, με το «κατηγορώ» να ενδυναμώνεται από έντονες μεταφορικές φράσεις («γαλέρες», «σκέτο φαρμάκι») και την πλευρά της υπεράσπισης να τονίζεται με την έμφαση στον ευάλωτο χαρακτήρα των μαθητών και των οικογενειών τους («15χρονα παιδιά», «λαϊκά σπίτια»).

Γενικότερα, σχετικά με τις γλωσσικές επιλογές των ομιλητών του ΚΚΕ σε σύγκριση με εκείνους του ΣΥΡΙΖΑ σημειώνονται τα εξής²⁰. Διακρίνεται μια ελαφρώς εντονότερη κατηγορητική τάση, αφού, αν και τα ποσοστά των δύο κομμάτων στη χρήση των τύπων της προσωπικής αντωνυμίας στο β' πληθυντικό δεν έχουν μεγάλη απόκλιση (ΣΥΡΙΖΑ 0,53% - ΚΚΕ 0,48%), στους

²⁰ Λόγω της αξιολογία μικρότερης έκτασης των κειμένων των ΚΚΕ, ΚΙΝΑΛ, Ελληνική Λύση και ΜέΡΑ25 σε σύγκριση με αυτά της ΝΔ και του ΣΥΡΙΖΑ, η σύγκριση στη χρήση των λέξεων δε γίνεται με απόλυτα νούμερα αλλά με ποσοστά. Κάθε ποσοστό αντιστοιχεί στον αριθμό εμφανίσεων μιας λέξης (και των συγγενών της) προς το σύνολο των λέξεων που αναλογούν σε κάθε κόμμα.

πιο συχνά χρησιμοποιούμενους τύπους το ΚΚΕ υπερέρχει: «κάνετε» (ΣΥΡΙΖΑ 0,29 % – ΚΚΕ 0,26 %), «θέλετε» (ΣΥΡΙΖΑ 0,28% – ΚΚΕ 0,36%), «λέτε» (ΣΥΡΙΖΑ 0,19% – ΚΚΕ 0,48%), «ξέρετε» (ΣΥΡΙΖΑ 0,16% – ΚΚΕ 0,28%). Άρα, το πλαίσιο κατηγορίας φαίνεται να εντείνεται όταν πομπός είναι το ΚΚΕ, φαινόμενο που εξηγείται εν μέρει από το γεγονός ότι οι αιχμές που εκτοξεύει δεν απευθύνονται μόνο κατά της Νέας Δημοκρατίας, αλλά και εναντίον του ΣΥΡΙΖΑ. Αντίστοιχη είναι η κατάσταση και στο πλαίσιο υπεράσπισης των αδυνάτων, με την επιχειρηματολογία να είναι όμοια με αυτή που αναλύθηκε παραπάνω για το ΣΥΡΙΖΑ, αλλά δυναμικότερη. Το ΚΚΕ δίνει μεγαλύτερη έμφαση στις λέξεις που σχετίζονται με τους απλούς πολίτες και την οικονομική αδυναμία τους, όπως «παιδί» (ΣΥΡΙΖΑ 0,44% – ΚΚΕ 0,5%), «μαθητής» (ΣΥΡΙΖΑ 0,22% – ΚΚΕ 0,28%), «οικογένεια» (ΣΥΡΙΖΑ 0,14% – ΚΚΕ 0,25%), «γονέας» (ΣΥΡΙΖΑ 0,08% – ΚΚΕ 0,11%), και «φτώχεια» (ΣΥΡΙΖΑ 0,04% – ΚΚΕ 0,06%), αλλά δεν δίνει τόση σημασία όση ο ΣΥΡΙΖΑ στα «ιδιωτικά» (ΣΥΡΙΖΑ 0,25% – ΚΚΕ 0,1) «κολλέγια» (ΣΥΡΙΖΑ 0,26% – ΚΚΕ 0,03%) και τα «προνόμια» (ΣΥΡΙΖΑ 0,04% – ΚΚΕ 0,01%).

Κίνημα Αλλαγής

➤ *«Αντί να συζητάμε για τη σωστή και αποτελεσματική κατανομή των τμημάτων, όταν έχουμε δεκάδες τμήματα με το ίδιο αντικείμενο, όπως π.χ. λογιστική, εσείς ξεκινάτε αντίστροφα. Αντί τα ΑΕΙ να αποκτήσουν επιτέλους προγραμματισμό τετραετίας, στη βάση ενός εθνικού σχεδιασμού για την εκπαίδευση, όπως όριζαν χρόνια πριν και ο ν.3549/2007 της Γιαννάκου και ο ν.4009/2011 της Διαμαντοπούλου, εσείς προσπαθείτε με τεχνάσματα να περιορίσετε τους εισακτέους, ίσα για να σας βγουν τα νούμερα. Ίσως γιατί σκέφτεστε να το βάλετε ως κάποιο προσωπικό επίτευγμα σε προεκλογικό σας φυλλάδιο».*

– Χαρά Κεφαλίδου, Ειδική Αγορητής ΚΙΝΑΛ, 09.02.2021

➤ *«Μειώνετε τον αριθμό των εισακτέων στα πανεπιστήμια. Το 30% περίπου των υποψηφίων θα μείνουν φέτος εκτός τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Αυτό κάνετε. Και το κάνετε έχοντας ως «σημαία» τη βάση εισαγωγής και ρωτώντας το παραπλανητικό «μπορεί ένας μαθητής που έγραψε «3» να σπουδάσει στο πανεπιστήμιο; Η απάντηση είναι «όχι φυσικά», αλλά κι εσείς δεν μπορείτε*

χωρίς καμμία προειδοποίηση να αλλάζετε τον τρόπο εισαγωγής στα πανεπιστήμια σήμερα».

– Ιλχάν Αχμέτ, βουλευτής ΚΙΝΑΛ, 09.02.2021

Το ΚΙΝΑΛ χρησιμοποιεί τις ίδιες τεχνικές, αλλά η προσέγγισή του είναι κάπως πιο τεχνική, με λιγότερο εριστικά στοιχεία. Δεν αποκλείει τη χρήση απευθείας επιθέσεων κατά της κυβέρνησης, αλλά αυτές είναι πιο περιορισμένες, με λιγότερες εμφανίσεις της αντωνυμίας «εσείς» (ΣΥΡΙΖΑ 0,53% – ΚΙΝΑΛ 0,33%), αλλά και του ονόματος της Υπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΣΥΡΙΖΑ 0,15% – ΚΙΝΑΛ 0,11%). Παρόμοια απόκλιση διαφαίνεται και στις λέξεις που αναφέρονται στην τρωτότητα των ομάδων που πρέπει να προστατευτούν από το νομοσχέδιο, όπως τα «παιδιά» (ΣΥΡΙΖΑ 0,44% – ΚΙΝΑΛ 0,1%) και οι «οικογένειες» (ΣΥΡΙΖΑ 0,14% – ΚΙΝΑΛ 0,07%), με την εξαίρεση των «μαθητών» (ΣΥΡΙΖΑ 0,22% – ΚΙΝΑΛ 0,26%).

Συνολικά, η κοινοβουλευτική ομάδα του ΚΙΝΑΛ ακολουθεί τη διμέτωπη επίθεση που αναλύθηκε και στην περίπτωση της αξιωματικής αντιπολίτευσης. Από τη μία στηλιτεύει τη στάση της κυβέρνησης (πλαίσιο κατηγορίας) και από την άλλη αυτό-προβάλλεται ως ασπίδα προστασίας για τους πιο ευάλωτους (πλαίσιο υπεράσπισης αδυνάτων).

Ελληνική Λύση

- *«Εισάγεται προς ψήφιση η ΕΒΕ. Πόσο ικανοποιημένη μπορεί να είναι η ελληνική κοινωνία όταν οι υποψήφιοι εισάγονται στην τριτοβάθμια εκπαίδευση με βαθμούς λίγο πιο πάνω από το μηδέν; Τέτοιες περιπτώσεις, οι οποίες δεν είναι λίγες, αποτελούν μια ακραία απόδειξη της υποβάθμισης του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, με τα ίδια τα πανεπιστήμια από τη μεριά τους να διαμαρτύρονται για την ποιότητα της γνωστικής υποδομής των φοιτητών τους, υπονομεύει την ποιότητα και του δικού τους έργου. Το βαθμολογικό κατώφλι εισαγωγής είναι λογικό να τίθεται προκειμένου να περιοριστεί αυτό το φαινόμενο. [...] Ταυτόχρονα το ζήτημα των αιώνιων φοιτητών απαιτεί ξεκάθαρη ρύθμιση. [...] Για να τεθούν, όμως, σοβαρές βάσεις, πρέπει οι αιφνιδιαστικές αλλαγές που δημιουργούν πρόσθετο άγχος στους υποψηφίους κάπου πια να σταματήσουν. [...] Δημιουργήστε, όπως*

επανελημμένα σας έχουμε πει εμείς στην Ελληνική Λύση, μια διακομματική επιτροπή για να καταρτίσει ένα δωδεκαετές πρόγραμμα εκπαίδευσης το οποίο θα εφαρμόζεται σε όποιον βρίσκεται στην κυβέρνηση».

– Σοφία Ασημακοπούλου, Ειδική Αγορήτρια Ελληνικής Λύσης, 09.02.2021

Από την εισήγηση της ειδικής αγορήτριας της Ελληνικής Λύσης καθίσταται σαφές ότι το εν λόγω κόμμα δέχεται τις γενικές κατευθύνσεις που έχει θέσει η κυβέρνηση, αλλά ενίσταται στον αποσπασματικό τρόπο υιοθέτησης των μεταρρυθμίσεων. Έτσι, διαφαίνονται τα δύο βασικά ερμηνευτικά πλαίσια που τέθηκαν από τις ομιλίες των μελών της Νέας Δημοκρατίας, με την αναγνώριση της θέσπισης της ΕΒΕ ως λογικής ρύθμισης (πλαίσιο κοινής λογικής) και τον εντοπισμό των αιώνιων φοιτητών ως προβλήματος προς επίλυση (πλαίσιο αξιοκρατίας). Οι διαφωνίες της Ελληνικής Λύσης με το υπό εξέταση νομοσχέδιο φαίνονται να περιορίζονται στον μεμονωμένο χαρακτήρα του, παρά σε ουσιώδη στοιχεία του περιεχομένου του.

ΜέΡΑ25

➤ *«Κάνετε και επίδειξη χυδαίου λαϊκισμού εσείς οι δήθεν αντιλαϊκιστές. Χλευάζετε τους υποψήφιους που δεν πέτυχαν υψηλή βαθμολογία και τους στοχοποιείτε σαν να είναι αυτοί το πρόβλημα της ελληνικής παιδείας. Πάλι το παραμύθι της ατομικής ευθύνης. Και, όμως, ξέρετε ποια είναι η πραγματικότητα. Στις εξετάσεις προσέρχονται υποψήφιοι με διάφορα επίπεδα δυνατοτήτων. Η ανάγκη του συστήματος να ξεκαθαρίσει το παιχνίδι στις σχολές πρώτης ζήτησης και υψηλής βαθμολογίας επιβάλλει τα θέματα να είναι σκόπιμα εξεζητημένης δυσκολίας για την πλειοψηφία των μαθητών. Για να καθαρίσει το τοπίο, παραδείγματος χάριν, στην Ιατρική, ένα πλήθος μέσων μαθητών σε αυτή την κατεύθυνση θα γράψει αναγκαστικά κάτω από τη βάση».*

– Σοφία Σακοράφα, Ειδική Αγορήτρια ΜέΡΑ25, 09.02.2021

Η τακτική του ΜέΡΑ25 είναι αντίστοιχη αυτής του ΣΥΡΙΖΑ, με ιδιαίτερη ένταση στο στοιχείο του πλαισίου κατηγορίας, όπως προκύπτει και από το απόσπασμα. Είναι συνηθέστερη η χρήση του β' πληθυντικού προσώπου: «εσείς» (ΣΥΡΙΖΑ 0,53% – ΜέΡΑ25 0,7%), «θέλετε» (ΣΥΡΙΖΑ 0,28% – ΜέΡΑ25

0,33%), «λέτε» (ΣΥΡΙΖΑ 0,19% – ΜΕΡΑ25 0,2%) και «ξέρετε» (ΣΥΡΙΖΑ 0,16% – ΜΕΡΑ25 0,2%). Αντίθετα, δίνεται λιγότερη έμφαση στην προβολή του προφίλ του υπερασπιστή των αδυνάτων, αλλά ταυτόχρονα αντικρούεται ένα από τα βασικά επιχειρήματα της κυβερνητικής γραμμής, αυτό της ατομικής ευθύνης, υπονομεύοντας το πλαίσιο της αξιοκρατίας (*«Πάλι το παραμύθι της ατομικής ευθύνης»*).

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η παρούσα έρευνα αποτελεί μια παρουσίαση της κοινοβουλευτικής συζήτησης επί του ζητήματος της θέσπισης της ΕΒΕ, προσεγγίζοντάς την από τη σκοπιά της μελέτης των μεθόδων στρατηγικής επικοινωνίας. Για την υλοποίηση αυτού του στόχου διερευνήθηκαν τα σχήματα ερμηνείας που χρησιμοποιήθηκαν κατά την επεξεργασία του νομοσχεδίου που εισήγαγε τη νέα ρύθμιση για την είσοδο στα ελληνικά δημόσια πανεπιστήμια, τόσο από τη μεριά της κυβέρνησης, όσο και από τα κόμματα της αντιπολίτευσης. Βάσει αυτής της ανάλυσης, επιχειρείται ο εμπλουτισμός του επιστημονικού πεδίου της ρητορικής, μέσω του εντοπισμού και εξέτασης των ειδικών πλαισίων ερμηνείας που αναδύονται κατά τη μελέτη των σχετικών ομιλιών.

Το ερμηνευτικό ερώτημα που τέθηκε διαμορφώθηκε βάσει αυτών των στοιχείων και αποτέλεσε το βασικό σημείο αναφοράς κατά τη διεξαγωγή της έρευνας. Το ζήτημα, λοιπόν, που εξετάστηκε ήταν ποιά στρατηγική ακολουθήθηκε από το κάθε κόμμα για την παρουσίαση και προώθηση της στάσης του επί της ΕΒΕ. Για τη διερεύνηση αυτού του ερωτήματος εφαρμόστηκε η ποιοτική μέθοδος ανάλυσης των δεδομένων, με χρήση των σχημάτων ερμηνείας, με μια πρώτη επεξεργασία του υπό εξέταση κειμένου με τη χρήση λογισμικού.

Έτσι, μετά την παρουσίαση των ιστορικών στοιχείων που διαπνέουν το υπό εξέταση ζήτημα, των θεωρητικών βάσεων της έρευνας και της μεθοδολογίας που ακολουθήθηκε, έπεται η μελέτη των δεδομένων για τη διεξαγωγή της έρευνας. Τα στοιχεία που συναποτελούν το τελικό corpus αντλούνται από τα πρακτικά της Βουλής πάνω στις συζητήσεις που διεξήχθησαν κατά την κοινοβουλευτική συζήτηση για το νομοσχέδιο που επέφερε σειρά αλλαγών στην παιδεία, μεταξύ των οποίων βρίσκεται και η θέσπιση της ΕΒΕ.

Για την πληρέστερη παρουσίαση του σχετικού διαλόγου είναι απαραίτητη η διευκρίνιση της αξίας και της σημασίας της ΕΒΕ ως θεσμού που εντάσσεται στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Όπως προκύπτει από την ιστορία τους, τα πανεπιστήμια διαδραματίζουν έναν κεντρικό ρόλο στην ελληνική κοινωνία, ενώ ο δημόσιος χαρακτήρας τους και η εύρυθμη λειτουργία τους αποτελούν

θεμελιώδη χαρακτηριστικά τους, που προστατεύονται και από το Σύνταγμα. Η εκπαίδευση στο ύψιστο επίπεδο είναι απαραίτητη για την ευημερία ενός λαού, ενώ η δωρεάν μορφή που λαμβάνει στην Ελλάδα λόγω του δημόσιου χαρακτήρα της εξασφαλίζει τη μεγαλύτερη δυνατή εξάπλωσή της και περιορίζει τις οικονομικές ανισότητες. Επομένως, η εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση έχει αποτελέσει σημαντικό παράγοντα για όλους τους Έλληνες πολίτες, με τις οικογένειες των μαθητών να λαμβάνουν σοβαρά υπόψη τις δυνατότητες που τους είναι διαθέσιμες.

Διαπερνώντας το σύστημα εισαγωγής, όπως διαμορφώθηκε ανά τα χρόνια, καθίσταται άμεσα σαφές ότι πάντοτε γινόταν δεκτό ότι είναι απαραίτητη η εξέταση, με τον έναν ή τον άλλον τρόπο, των εισακτέων, προκειμένου να διασφαλίζεται η ποιότητα και το επίπεδο των πανεπιστημιακών σχολών. Η ιδιαίτερη μορφή που λάμβανε αυτή η εξέταση, όμως, παραμένει ρευστή, με συνεχείς αλλαγές μέσα από τις διάφορες μεταρρυθμίσεις που προτείνονται από την εκάστοτε κυβέρνηση. Στην πιο πρόσφατη εκδοχή της φαίνεται να έχει κατασταλάξει στις πανελλήνιες εξετάσεις, ενός διαγωνισμού κοινού για όλους τους μαθητές της Γ' λυκείου και που αφορά όλα τα ΑΕΙ (με την εξαίρεση των σχολών καλών τεχνών). Το υπό συζήτηση νομοσχέδιο δεν επέφερε αλλαγές σε αυτό το κεντρικό στοιχείο του συστήματος εισαγωγής, καθώς διατηρεί τις πανελλήνιες, αλλά, μεταξύ άλλων, προσθέτει την ΕΒΕ, θέτοντας ένα κατώτατο όριο στην επίδοση αυτών που τελικά εισάγονται στο πανεπιστήμιο.

Ειδικότερα, η ΕΒΕ, υπολογιζόμενη βάσει των βαθμολογιών του συνόλου των μαθητών ανά σχολικό έτος, για να αποφεύγονται οι απότομες διακυμάνσεις που οφείλονται στη μεγαλύτερη ή μικρότερη δυσκολία των θεμάτων, λειτουργεί με τον ίδιο τρόπο που εφαρμοζόταν και η βάση του 10, αλλά προσφέροντας μεγαλύτερη ευελιξία. Άμεσο αποτέλεσμα της θέσπισής της είναι ο αποκλεισμός μαθητών που θα εισάγονταν υπό το προηγούμενο καθεστώς στο πανεπιστήμιο, μειώνοντας τον αριθμό των εισακτέων, γεγονός που δημιουργεί το επίκεντρο της πολιτικής διαφωνίας που εξετάζεται, με το κάθε κόμμα να λαμβάνει τη θέση που θεωρεί ότι αντιπροσωπεύει καλύτερα το συμφέρον της χώρας. Η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας υποστηρίζει ότι η αυστηρότερη επιλογή των νέων φοιτητών θα βελτιώσει την ποιότητα του πανεπιστημιακού

επιπέδου, ενώ η αντιπολίτευση τονίζει τις αρνητικές επιπτώσεις που θα έχει αυτό το μέτρο για τα πιο ευάλωτα μέλη της κοινωνίας. Γύρω από αυτήν την αντίθεση είναι που οικοδομείται σταδιακά η στρατηγική επικοινωνία που μελετάει η παρούσα έρευνα.

Για την επεξεργασία του κειμένου χρησιμοποιήθηκε το λογισμικό IRaMuTeQ, με το οποίο πραγματοποιήθηκαν γραμματικές απεικονίσεις των βασικών στοιχείων των ρητορικών επιλογών των κομμάτων. Επιπλέον, βάσει των δεδομένων που εξάγονται από τη λογισμική ανάλυση του corpus, έγινε δυνατή η ανάδειξη των ειδικών σχημάτων ερμηνείας που χρησιμοποιήθηκαν. Χρησιμοποιώντας ως πυξίδα το γλωσσολογικό περιβάλλον κάθε κόμματος, ιδίως τις λέξεις και φράσεις που προτιμούν οι ομιλητές του, αλλά και τη χρήση μεταφορών ή άλλων λογοτεχνικών τεχνικών για να εμπλουτίσουν τον λόγο τους, διαγράφονται τα σχήματα ερμηνείας που επιστρατεύτηκαν από την κάθε ομάδα.

Από τη μία, την κυβερνητική πλευρά, φαίνεται ότι οι εκπρόσωποι της Νέας Δημοκρατίας προτίμησαν τη χρήση επιχειρημάτων που βασίζονται αφενός στο εύλογο και αφετέρου στο ηθικό του μέτρου. Συνεπώς, τα βασικά ερμηνευτικά πλαίσια που διαφαίνονται στις ομιλίες των κυβερνητικών εκπροσώπων είναι το πλαίσιο της αξιοκρατίας και το πλαίσιο της κοινής λογικής. Βασιζόμενοι σε διάφορα σχήματα ερμηνείας, κυρίως αυτό της ηθικής, σε συνδυασμό και με άλλα, όπως αυτά της ευθύνης και των ζητημάτων, προβάλλουν τα θετικά χαρακτηριστικά της νέας νομοθεσίας, προωθώντας την ιδέα ότι αυτή είναι αφενός αξιοκρατική, και κατ' επέκταση σωστή, και αφετέρου λογική και απαραίτητη για την καλή λειτουργία των πανεπιστημίων.

Από τα κόμματα της αντιπολίτευσης, το μόνο που συμμορφώνεται με την εικόνα που προβάλλει η Νέα Δημοκρατία είναι η Ελληνική Λύση, που δέχεται τις βασικές αρχές των κυβερνητικών ερμηνευτικών πλαισίων. Οι ενστάσεις της Ελληνικής Λύσης στο νομοσχέδιο πηγάζουν από την αμφισβήτηση της ικανότητας της κυβέρνησης να εφαρμόσει αποτελεσματικά και με συνέπεια τις απαραίτητες αλλαγές, καθώς οι θεωρητικές βάσεις του γίνονται δεκτές ως ισχύουσες.

Αντίθετα, τα υπόλοιπα κόμματα της αντιπολίτευσης, και ιδίως η αξιωματική αντιπολίτευση, εναντιώνονται πλήρως στο μέτρο της ΕΒΕ, θεωρώντας ότι η θέσπισή της θα χειροτερεύσει αντί να βελτιώσει την κατάσταση. Έτσι, ο ΣΥΡΙΖΑ, υποστηρίζει ότι η ΕΒΕ θα δυσκολέψει την κατάσταση για τους οικονομικά ασθενέστερους μαθητές και τις οικογένειές τους, επιρρίπτοντας την ευθύνη για αυτές τις δυσχέρειες στην κυβέρνηση. Τα ερμηνευτικά πλαίσια με τα οποία αρματώνεται για αυτήν τη ρητορική επίθεση, το πλαίσιο της κατηγορίας και το πλαίσιο της υπεράσπισης των αδυνάτων, απορρέουν από τις θεωρητικές βάσεις που προσφέρουν σχήματα ερμηνείας, όπως αυτά της ευθύνης, των ζητημάτων και των οικονομικών συνεπειών.

Αντίστοιχη τακτική ακολουθούν και τα εναπομείναντα αντιπολιτευτικά κόμματα, το ΚΚΕ, το ΚΙΝΑΛ και το ΜέΡΑ25, με μια σχετική διαβάθμιση στην ένταση με την οποία διατυπώνουν τις απόψεις τους. Το ΚΚΕ τονίζει ακόμη περισσότερο το πλαίσιο της υπεράσπισης των αδυνάτων, δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση στην οικονομική αδυναμία αυτών που θα επηρεαστούν περισσότερο από την εφαρμογή της ΕΒΕ. Παράλληλα, οι κατηγορίες από την πλευρά του εκτοξεύονται και κατά του κόμματος της αξιωματικής αντιπολίτευσης, καθώς το ΚΚΕ εντάσσει πρακτικά όλους τους πολιτικούς αντιπάλους του στην ίδια συνομοταξία. Από την άλλη, το ΚΙΝΑΛ υιοθετεί μια πιο τεχνοκρατική στάση, υπογραμμίζοντας τα τυπικά στοιχεία της συζήτησης, χωρίς όμως να παρεκκλίνει ουσιαστικά από τα ερμηνευτικά πλαίσια της κατηγορίας και της υπεράσπισης. Τέλος, το ΜέΡΑ25 ακολουθεί πάλι την ίδια γενική κατεύθυνση, αλλά περιορίζοντας τις αναφορές στις ευπαθείς οικογένειες και εστιάζοντας κυρίως στις άμεσες επιθέσεις κατά των πολιτικών αντιπάλων του.

Το κατά πόσο ο ελληνικός λαός συμφωνούσε περισσότερο με τη μία ή την άλλη άποψη θα κριθεί στις επόμενες εκλογές, όπου θα διαφανεί και η προτεραιότητα που δίνεται σε αυτό το ζήτημα σε σύγκριση με άλλα θέματα της επικαιρότητας. Η εξέταση της μεταβολής της κοινής γνώμης πάνω στο ερώτημα του συστήματος εισόδου στα πανεπιστήμια και ειδικότερα της ΕΒΕ θα άξιζε να αποτελέσει κεντρικό αντικείμενο περαιτέρω ερευνών.

6. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική Βιβλιογραφία

Αιτιολογική Έκθεση νόμου 3848/2010, 26.4.2010, με τις υπογραφές των υπουργών Ραγκούσης, Παπακωνσταντίνου, Διαμαντοπούλου & Κατσέλη

Δαγτόγλου, Π., 2012. *Συνταγματικό Δίκαιο - Ατομικά Δικαιώματα*. 4η Ενημερωμένη Έκδοση επιμ. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Δαφέρμος, Ο., 2009. *Φοιτητές και Δικτατορία: το αντιδικτατορικό φοιτητικό κίνημα 1972-1973*. Οριστική Έκδοση επιμ. Αθήνα: Εκδόσεις Γαβριηλίδης.

Δερτιλής, Γ., 2014. *Ιστορία του Ελληνικού Κράτους 1830-1920*. 8η Έκδοση επιμ. Αθήνα: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.

Δημαράς, Α., 1978. Εκπαίδευση 1913-1941. Στο: Γ. Χριστόπουλος & Ι. Μπαστιάς, επιμ. *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Τόμος ΙΕ΄: Νεώτερος Ελληνισμός από το 1913 έως το 1941*. Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών: 489-494.

Δημαράς, Α., 2000. Εκπαίδευση. Στο: Γ. Χριστόπουλος & Ι. Μπαστιάς, επιμ. *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Τόμος ΙΣΤ΄: Σύγχρονος Ελληνισμός από το 1941 έως το τέλος του αιώνα*. Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών: 548-558.

Δρανδάκης, Π., 1956. *Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια. Τόμος 19^{ος}. 2^η έκδοση*. Αθήνα: Φοίνιξ.

Ευρυγένης, Δ. & Μανιτάκης, Α., 1986. Η συνταγματική προστασία της ιδιωτικής επαγγελματικής ή άλλης ειδικής εκπαίδευσης. *Ελληνική Επιθεώρηση Ευρωπαϊκού Δικαίου*, τεύχος 2-3: 931-945.

Καμτσίδου, Ι., 2006. Η ανώτατη εκπαίδευση και το πρόβλημα των ιδιωτικών πανεπιστημίων. Στο: Ξ. Κοντιάδης, επιμ. *Πέντε χρόνια μετά τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001*. Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Σάκκουλας: 367-384.

Κολοβός, Κ. Σ. & Παπαγιάννη, Ν. 2017. Αρνητικά ηθοτικά επιχειρήματα στη Βουλή των Κοινοτήτων πριν και μετά το δημοψήφισμα του 2016. *Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική*, τεύχος 39: 69-82.

Κριμπάς, Κ. Β., 2004. Η Ανώτατη Παιδεία. Στο: Β. Παναγιωτόπουλος, επιμ. *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000, τόμος 7: Ο Μεσοπόλεμος 1922-1940 - Από την Αβασίλευτη Δημοκρατία στη Δικτατορία της 4ης Αυγούστου*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα: 185-196.

Κυριαζή, Ν., 2009. *Η κοινωνιολογική έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*. 14η Έκδοση. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Λάμπρος, Α., Μιτσιάλη, Χ. & Παπαμεντζελόπουλος, Κ., 2016. *Συστήματα Εισαγωγής στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση στην Ελλάδα 1964-2016*, Αθήνα: Εθνικός Οργανισμός Εξετάσεων.

Μάνεσης, Α. Ι., 1976. Η συνταγματική προστασία της ακαδημαϊκής ελευθερίας. *Ο Πολίτης*, τεύχος 6: 16-32.

Μαντζούφας, Π., 2003. Τα συνταγματικά προβλήματα της αναγωγής των ΤΕΙ σε ΑΕΙ. *Διοικητική Δίκη*, τεύχος 15: 320-354.

Μπουζάκης, Σ., 2006. Η ελληνική πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Από την ίδρυση του πρώτου ελληνικού πανεπιστημίου το 1836/7 μέχρι τον οργανισμό του 1932: Θεσμοί, αντιλήψεις. Στο: Σ. Μπουζάκης, επιμ. *Πρακτικά: 4ο Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο Ιστορίας Εκπαίδευσης*. Πάτρα: Εργαστήριο ιστορικού αρχείου νεοελληνικής και διεθνούς εκπαίδευσης: 424-429.

Παπαχρήστος, Δ., 2004. *Το Πολυτεχνείο Ζει; 30+1* Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη.

Πυργιωτάκης, Ι. Ε., 2014. Το ποσοτικό και ποιοτικό «παράδειγμα» έρευνας: από τη συναίνεση στη συναίρεση;. Στο: Μ. Α. Πουρκός, επιμ. *Δυνατότητες και Όρια της Μείξης των Μεθοδολογιών στην Κοινωνική, Ψυχολογική και Εκπαιδευτική Έρευνα*. Αθήνα: Εκδοτικός Όμιλος Ίων: 203-227.

Σαμαράς, Α. Ν. & Ιορδανίδου, Σ., 2014. Οικονομική Κρίση και Διεθνής Εικόνα της Γερμανίας – Μια συγκριτική διαπολιτιστική ανάλυση περιεχομένου, Στο: Σαμαράς (επιμ.) *Εικόνες Κρατών – Στρατηγική Επικοινωνία, Ήπια Ισχύς και Μέσα Ενημέρωσης*, Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτης και Greek Politics Specialist Group, σ. 225-246.

Σαμαράς, Α. Ν., Κολοβός, Κ. & Παπαγιάννη, Ν., 2015. Στρατηγικές Αποδόμησης του Ήθους στο Δημοψήφισμα: Μια Συστηματική Διερεύνηση του Κοινοβουλευτικού Λόγου. *Ζητήματα Επικοινωνίας*, Τεύχος 20-21. σελ. 57-81.

Σαμαράς, Α. Ν. & Παπαθανασόπουλος, Σ., 2011. Αρνητισμός και Επιθέσεις στις τηλεοπτικές Αναμετρήσεις των Πολιτικών Αρχηγών στην Ελλάδα. Στο: Σ. Παπαθανασόπουλος, επιμ. *Επικοινωνία και Κοινωνία στον Εικοστό Πρώτο Αιώνα*. Αθήνα: Καστανιώτης: 360-391.

Σκεύη, Ε. & Σαμαράς, Α. Ν., 2017. Στρατηγικές Επανόρθωσης Εικόνας και Απολογητικός Λόγος για την Μνημονιακή Εμπλοκή της Ελλάδας στην Προεκλογική Εκστρατεία Ιανουαρίου 2015 – Η Περίπτωση του ΠΑΣΟΚ και του ΚΙΔΗΣΟ. Στο: Χ. Κωνσταντοπούλου, επιμ. *Αφηγήσεις της Κρίσης, Μύθοι και Πραγματικότητες της Σύγχρονης Κοινωνίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση: 87-123.

Τάκας, Ε. & Σαμαράς, Α. Ν., 2015. Απόδοση (υπ)Αιτιότητας για το Δεύτερο Μνημόνιο στην Ελληνική Βουλή. *Δημοσιογραφία*, Τεύχος 8-9: 27-33.

Τσιώλης, Γ., 2014. *Μέθοδοι και τεχνικές ανάλυσης στην ποιοτική κοινωνική έρευνα*. Αθήνα: Κριτική.

Τσιώλης, Γ., 2015. Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων: διλήμματα, δυνατότητες, διαδικασίες. Στο: Γ. Πυργιωτάκης & Χ. Θεοφιλίδης, επιμ. *Ερευνητική Μεθοδολογία στις Κοινωνικές Επιστήμες και στην Εκπαίδευση. Συμβολή στην επιστημολογική θεωρία και την ερευνητική πράξη*. Αθήνα: Πεδίο: 473-498.

Φραγκουδάκη, Ά., 2000. *Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση και Φιλελεύθεροι Διανοούμενοι: άγονοι αγώνες και ιδεολογικά αδιέξοδα στο μεσοπόλεμο*. 8η Έκδοση επιμ. Αθήνα: Εκδόσεις Κέδρος.

Χασιώτης, Ι., 2000. Η μεταπολεμική μετανάστευση και ο απόδημος ελληνισμός. Στο: Γ. Χριστόπουλος & Ι. Μπαστιάς, επιμ. *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Τόμος ΙΣΤ΄: Σύγχρονος Ελληνισμός από το 1941 έως το τέλος του αιώνα*. Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών: 526-545.

Χατζηβασιλείου, Ε., 2000. Η σύσταση και εδραίωση του δημοκρατικού πολιτεύματος. Στο: Γ. Χριστόπουλος & Ι. Μπαστιάς, επιμ. *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Τόμος ΙΣΤ΄: Σύγχρονος Ελληνισμός από το 1941 έως το τέλος του αιώνα*. Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών: 294-317.

Χρυσόγονος, Κ. & Βλαχόπουλος, Σ., 2017. *Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα*. 4η αναθεωρημένη έκδοση. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Ahmad, M. B., 2019. Quantitative Data Collection Methods. In: *Research Methods in Communication & Media Studies*. Franklin International Publishers: 188-205.

Banner, D. J. & Albarran, J. W., 2009. Computer-assisted qualitative data analysis software: a review. *Canadian Journal of Cardiovascular Nursing*. 19(3): 24–31.

Bates, S. & Sealey, A., 2016. Prime Ministerial self-reported actions in Prime Minister's Questions 1979-2010: A corpus-assisted analysis. *Journal of Pragmatics*, Volume 104: 18-31.

Baril, E. & Garnier, B., 2013. *IRaMuteQ 0.6: Interface de R pour les Analyses Multidimensionnelles de Textes et de Questionnaires*. Aubervilliers: Institut National d'Etudes Démographiques.

Bayram U., Pestian J., Santel D. & Minai A. A., 2019. What's in a Word? Detecting Partisan Affiliation from Word Use in Congressional Speeches, 2019 *International Joint Conference on Neural Networks (IJCNN)*: 1-8.

Bennett, W. L., 1995. *News: The politics of illusion*. New York, NY: Longman.

Best, J., 2017. *Images of issues: Typifying contemporary social problems*. 2nd ed. New York, NY: Routledge.

Bevan, S. & John, P., 2016. Policy Representation by Party Leaders and Followers: What Drives UK Prime Minister's Questions? *Government and Opposition*, 51(1): 59-83.

Braun, V. & Clarke, V., 2006. Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2): 77-101.

Bull, P. & Waddle, M., 2019. "Let me now answer, very directly, Marie's question": The impact of quoting members of the public in Prime Minister's Questions. *Journal of Language Aggression and Conflict*, 7(1): 56-78.

Bull, P. & Wells, P., 2012. Adversarial Discourse in Prime Minister's Questions. *Journal of Language and Social Psychology*, 31(1): 30-48.

Camargo, B. V. & Justo, A. M., 2013. *IRaMuTeQ Tutorial*, Florianópolis (Santa Catarina): Sapienza University of Rome, Italy

Cappella, J. & Jamieson, K., 1997. *Spiral of cynicism*. New York, NY: Oxford University Press.

Chaves, Maria & Santos, Ana & Santosa, Neusa & Larocca, Liliana Muller, 2017. *Use of the Software IRAMUTEQ*. Στο: *Qualitative Research: An Experience Report*.

Chojnicka, J., 2013. Questions in Latvian and Polish parliamentary debates: a comparative study. *Lingua Posnaniensis*, 55(1): 37-54.

Clandinin, D. J. & Connelly, F. M., 2000. *Narrative Inquiry: Experience and Story in Qualitative Research*. San Francisco, Ca: Jossey-Bass Publishers.

Creswell J. W., Klassen A. C., Plano Clark V. L., Smith K. C. for the Office of Behavioral and Social Sciences Research. *Best practices for mixed methods research in the health sciences*. August 2011. National Institutes of Health.

Creswell, J. W., 2012. *Educational Research: Planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research*. 4th ed. Boston: Pearson.

D'Angelo, P., 2002. News Framing as a Multi-paradigmatic Research Program: A Response to Entman. *Journal of Communication*, 52: 870-88.

Druckman, J. N., 2001. The Implications of Framing Effects for Citizen Competence. *Political Behavior*, 23(3): 225-256.

Entman, R. M., 1993. Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*, 43(4): 51-58.

Entman, R. M., 2004. *Projections of power: Framing news, public opinion, and US foreign policy*. Chicago: University of Chicago Press.

Fenton-Smith, B., 2008. Discourse structure and political performance in adversarial parliamentary questioning. *Journal of Language and Politics*, 7(1): 97-118.

Fetzer, A., 2020. "And I quote": Forms and functions of quotations in Prime Minister's questions. *Journal of Pragmatics*, Volume 157: 89-100.

Gamson, W. A. & Modigliani, A., 1989. Media discourse and public opinion on nuclear power: A constructionist approach. *American Journal of Sociology*, 95(3): 1-37.

Ghanem, S., 1997. Filling in the tapestry. The second level of agenda setting. In: M. E. McCombs, D. L. Shaw & D. H. Weaver, eds. *Communication and Democracy: Exploring the intellectual frontiers in agenda-setting theory*. New York, NY: Routledge: 3-14.

Gitlin, T., 2003. *The Whole World Is Watching: Mass Media in the Making and Unmaking of the New Left, With a New Preface*. Berkeley: University of California Press.

Goffman, E., 1974. *Frame Analysis: An essay on the organization of experience*. Cambridge: Harvard University Press.

Graber, D., 1993. *Mass media and American politics*. Washington, DC: CQ Press.

Grunig, J. E. & Hunt, T., 1984. *Managing Public Relations*. New York: Holt, Rinehart and Winston.

Guest, G., MacQueen, K. M. & Namey, E. E., 2012. *Applied Thematic Analysis*. Thousand Oaks, Ca: SAGE Publications.

Hallahan, K., 1999. *Seven Models of Framing: Implications for Public Relations*. *Journal of Public Relations Research*, 11(3): 205-242.

Iyengar, S., 1991. *Is anyone responsible?*. Chicago: University of Chicago Press.

Iyengar, S. & Kinder, D. R., 1987. *that matters: Television and American opinion*. Chicago: University of Chicago Press.

Kelley, H. H., 1972. Attribution in social interaction. In: E. E. Jones, et al. eds. *Attribution: Perceiving the causes of behavior*. Morristown, NJ: General Learning Press: 1-26.

Kesting, N., Reiberg, A. & Hocks, P., 2018. Discourse quality in times of populism: An analysis of German parliamentary debates on immigration policy. *Communication & Society*, 31(3): 77-91.

Kinder, D. R. & Sanders, L. M., 1990. Mimicking political debate with survey questions: The case of White opinion on affirmative action for blacks. *Social Cognition*, 8(1): 73–103.

Levin, I. P., Schneider, S. L. & Gaeth, G. J., 1998. All frames are not created equal: A typology and critical analysis of framing effects. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 70(1): 149-188.

Loeper, A., 2017. Cross-border externalities and cooperation among representative democracies. *European Economic Review*, 91: 180-208.

Matthes, J., 2009. What's in a frame? A content analysis of media framing studies in the world's leading communication journals, 1990-2005. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 86(2): 349-367.

McCombs, M. & Ghanem, S., 1998. *The convergence of agenda setting and framing*. University of Texas, Austin.

McLeod, J. M., Pan, Z. & Rucinski, D., 1994. *Levels of analysis in public opinion research*. Στο: T. L. Glaser & C. T. Salmon (επιμ.), *Public opinion and the communication of consent*: 55–88. New York, NY: Guilford

Murphy, J., 2014. (Im)politeness during Prime Minister's Questions in the U.K. Parliament. *Pragmatics and Society*, 5(1): 76-104.

Neuman, W. R., Just, M. R. & Crigler, A. N., 1992. *Common Knowledge: News and the Construction of Political Meaning*. Chicago: University of Chicago.

Nowak, B., 2016. Posing Questions without Asking. *Zeitschrift für Slawistik*, 61(1): 57-73.

Pan, Z. & McLeod, 1991. Multilevel analysis in mass communication research. *Communication Research*, 18: 140–173.

Patterson, T., 1993. *Out of order*. New York, NY: Knopf.

Phillips, R. J., 2018. Frames as Boundaries: Rhetorical Framing Analysis and the Confines of Public Discourse in Online News Coverage of Vegan Parenting. *Journal of Communication Inquiry*, 43(2): 152-170.

Price-Thomas, G. & Turnbull, N., 2018. Thickening rhetorical political analysis with a theory of distance: negotiating the Greek episode of the eurozone crisis. *Political Studies*, 66(1): 209-225.

Protess, D. L. et al., 1991. *The journalism of outrage: Interpretive reporting and agenda building in America*. New York, NY: Guilford.

Ratinaud, P. & Marchand, P., 2012. Application de la méthode ALCESTE à de “gros” corpus et stabilité des “mondes lexicaux”: analyse du “CableGate” avec IRaMuTeQ. *Actes des 11eme Journées internationales d’Analyse statistique des Données Textuelles*, 835-844.

Reese, S. D., The Framing Project: A Bridging Model for Media Research Revisited. *Journal of Communication* 57(1): 148-154.

Reinert M., 1983. Une méthode de classification descendante hiérarchique : application à l'analyse lexicale par contexte, *Les cahiers de l'analyse des données*, Vol VIII, n° 2, p 187-198.

Rendahl, S., 1995. *Frame analysis: From interpersonal to mass communication*. Paper presented to Central State Communication Association, Indianapolis, IN.

Ries, A. & Trout, J., 1981. *Positioning: The battle for your mind*. New York, NY: McGraw-Hill.

Schoonvelde, M., Brosius, A., Schumacher, G. & Bakker, B. N., 2019. Liberals lecture, conservatives communicate: Analyzing complexity and ideology in 381,609 political speeches. *PLoS ONE*, 14(2).

Semetko, H. & Valkenburg, P. M., 2000. Framing European Politics: A Content Analysis of Press and Television News. *Journal of Communication*, 50(2): 93-109.

Sikos, J. & Padó, S., 2019. Frame Identification as Categorization: Exemplars vs Prototypes in Embeddingland. In: Proceedings of the 13th International Conference on Computational Semantics - Long Papers, Gothenburg, Sweden. *Association for Computational Linguistics*: 295–306.

Snow, D. A. & Benford, R. D., 1988. Ideology, frame resonance, and participant mobilization. In: *International Social Movement Research (Vol. 1)*. Greenwich: JAI: 197-217.

Snow, D. A. & Benford, R. D., 1992. Master frames and cycles of protest. In: A. D. Morris & C. M. Mueller, eds. *Frontiers in social movement theory*. New Haven: Yale University: 133-155.

Souza, M. A. R. Wall M. L., Thuler A. C. M. C., Lowen I. M. V., Peres A. M., 2018. *The use of IRAMUTEQ software for data analysis in qualitative research*. Rev Esc Enferm USP, Volume 52: 1-7.

St John, W. & Johnson, P., 2000. The pros and cons of data analysis software for qualitative research. *Journal of Nursing Scholarship*. 32(4): 393-397.

Sterling, J., Jost, J. T., & Bonneau, R., 2020. Political psycholinguistics: A comprehensive analysis of the language habits of liberal and conservative social media users. *Journal of Personality and Social Psychology*, 118(4): 805–834.

Strauss, A. & Corbin, J., 1990. *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. 2nd ed. Michigan: SAGE Publications.

Trent, J. S., Friedenber, R. V. & Denton, R. E., 2015. *Political campaign communication: Principles and practices*. London: Rowman & Littlefield.

Van der Pas, D., 2014. Making Hay While the Sun Shines: Do Parties Only Respond to Media Attention When The Framing is Right?. *Journal of Press/Politics*, 19(1), p. 42–65.

Vilardaga, R., 2009. A Relational Frame Theory Account of Empathy. *International Journal of Behavioral Consultation and Therapy*, 5: 178-184.

Vliegenthart, R., Walgrave, S. & Zicha, B., 2013. How preferences, information and institutions interactively drive agenda-setting: Questions in the Belgian parliament, 1993–2000. *European Journal of Political Research*, 52(3): 390-418.

Vliegenthart, R., Walgrave, S. & Meppelink, C., 2011. Inter-party Agenda-Setting in the Belgian Parliament: The Role of Party Characteristics and Competition. *Political Studies*, 59(2), p. 368–388.

Waddle, M. & Bull, P., 2020. Curbing Their Antagonism: Topics Associated with a Reduction in Personal Attacks at Prime Minister’s Questions. *Parliamentary Affairs*, 73(3): 543-564.

Waddle, M., Bull, P. & Böhnke, J. R., 2019. “He Is Just the Nowhere Man of British Politics”: Personal Attacks in Prime Minister’s Question. *Journal of Language and Social Psychology*, 38(1): 61-84.

Wallack, L., Dorfman, L., Jernigan, D. & Themba, M., 1993. *Media advocacy and public health. Power for prevention*. Newbury Park, Ca: SAGE Publications.

Wright, A. A. & Lutz, R. J., 1993. Effects of advertising and experience on brand judgments:Arose by any other frame. In: L. McAlister & M. L. Rothschild, eds.

Advances in consumer research (Vol. 20). Provo, UT: Association for Consumer Research: 165-169.

Διαδικτυακές Πηγές

In.gr, «Τσίπρας – Σφαγή των εισακτέων στα ΑΕΙ – Ο ΣΥΡΙΖΑ θα καταργήσει την Ελάχιστη Βάση Εισαγωγής από τη πρώτη ημέρα», 27.08.2021: <https://www.in.gr/2021/08/27/politics/tsipras-sfagi-ton-eisakteon-sta-aei-o-syriza-tha-katargisei-tin-elaxisti-vasi-eisagogis-apo-ti-proti-imerai/>

TVXS, «"Ψαλίδι" Κεραμέως: Εκτός Πανεπιστημίων 30.000 υποψήφιοι, ακόμη και άριστοι - Αντιδράσεις γονέων και μαθητών», 20.07.2021: <https://tvxs.gr/news/ellada/ektos-panepistimion-30000-ylopsifioi-akomi-kai-aristoi-me-metro-kerameos>

TVXS, «Ελάχιστη Βάση Εισαγωγής: Αντιδράσεις για το διπλό «ψαλίδι» Κεραμέως στους εισακτέους», 21.07.2021: <https://tvxs.gr/news/ellada/diplo-fiasko-gia-tin-kybernisi-stin-paideia-me-ypografi-kerameos>

ΑΠΕ-ΜΠΕ, «Αλ. Τσίπρας: Ως κυβέρνηση θα καταργήσουμε την ελάχιστη βάση εισαγωγής» 23.7.2021: <https://www.amna.gr/home/article/572235/AI-Tsipras-Os-kubernisi-tha-katargisoume-tin-elachisti-basi-eisagogis>

Έθνος, «Βάσεις 2021 – ΚΙΝΑΛ: Το υπουργείο Παιδείας να άρει τις αδικίες στο σύστημα εισαγωγής» 28.8.2021: <https://www.ethnos.gr/Politics/article/171739/baseis2021kinaltoypourgeiopaideiasnaareitissadikiesstosysthmaeisagoghs>

Έθνος, «Πανελλήνιες 2021: Αντιδράσεις από εκπαιδευτικούς για την Ελάχιστη Βάση Εισαγωγής – Τι απαντά το υπουργείο Παιδείας», 21.07.2021: <https://www.ethnos.gr/greece/article/166985/panellhnies2021antidraseisapokpaideytikoysgiathnelaxisthbasheisagoghstiapantatoyourgeiopaideias>

Εφημερίδα των Συντακτών, «Αναβρασμός στα ΑΕΙ για την Ελάχιστη Βάση Εισαγωγής και όχι μόνο», 13.04.2021: https://www.efsyn.gr/ellada/ekpaideysi/289713_anabrasmos-sta-aei-gia-tin-elahisti-basi-eisagogis-kai-ohi-mono

Η Καθημερινή, «*Η βάση του 10 και η κατάσταση στα ΑΕΙ μετά το 2006*»
19.11.2009: <https://www.kathimerini.gr/society/376675/i-vasi-toy-10-kai-i-katastasi-sta-aei-meta-to-2006/>

Η Καθημερινή, «*Επιστρέφει η βάση του 10 για εισαγωγή σε ΑΕΙ-ΤΕΙ*».
16.12.2012: <https://www.kathimerini.gr/society/475915/epistrefei-i-vasi-toy-10-gia-eisagogi-se-aei-tei/>

Η Καθημερινή, «*Νόμος-σκούπα για τα ΑΕΙ: Το πανεπιστήμιο του 2030*».
21.11.2021: <https://www.kathimerini.gr/society/561594283/nomos-skoypa-gia-ta-aei-to-panepistimio-toy-2030/>

Η Καθημερινή, «*Σύγκρουση για τις αλλαγές στα ΑΕΙ*» 22.1.2021:
<https://www.kathimerini.gr/society/561237580/sygekroyisi-gia-tis-allages-sta-aei/>

Τα Νέα, «*Παρελθόν η βάση του δέκα*». 14.4.2010:
<https://www.tanea.gr/2010/04/14/greece/parelthon-i-basi-toy-deka/>

Η Ναυτεμπορική, «*Η βάση του 10 βλάπτει σοβαρά τις Πανελλαδικές*»
29.8.2019: <https://www.naftemporiki.gr/story/1510171/i-basi-tou-10-blaptei-sobara-tis-panelladikes>

Πρώτο θέμα, «*Πρώτη χρονιά με Ελάχιστη Βάση Εισαγωγής: Ποιες σχολές ανέβηκαν, ποιες έπεσαν - Πόσοι είναι οι εισακτέοι σε ΑΕΙ, δημόσια ΙΕΚ*»,
27.08.2021: <https://www.protothema.gr/greece/article/1155756/proti-hronia-me-elahisti-vasi-eisagogis-poies-sholes-anevikan-poies-epesan-posoi-einai-oi-eisakteoi-se-aei-diek/>